

Trampolines en laptops

Een onderzoek naar de woonbeleving van jonge gezinnen in Altrade ten tijde van de coronacrisis

Chris van Balen

Bachelor thesis Geografie, planologie en milieu (GPM)

Nijmegen School of Management, Radboud Universiteit Nijmegen

April 2021

Trampolines en laptops

Hoe is de woonbeleving van het fysieke domein van jonge gezinnen uit de Nijmeegse buurt Altrade ten tijde van de coronacrisis?

Chris van Balen – s1019048

Bachelor thesis Geografie, planologie en milieu (GPM)

Nijmegen School of Management, Radboud Universiteit Nijmegen

April 2021

José Muller-Dugic

Woordenaantal hoofdtekst: 20 969 woorden

De foto op het voorblad is een eigen foto, gemaakt op 10 november 2020 in Altrade.

I. Samenvatting

In dit onderzoek staat de woonbeleving van jonge gezinnen tijdens de coronacrisis centraal. Uit onderzoek is gebleken dat gezinnen in de stad wonen voor onder andere de nabijheid van voorzieningen en het stedelijk leven. De openbare ruimte en een gebrek en speelruimte zagen zij hierbij als nadelen van wonen in de stad (Karsten, 2010). Uit het Woononderzoek van 2018 (Ministerie van Binnenlandse Zaken, 2019) werd duidelijk dat bijna 30 procent van de gezinnen in grote steden woonachtig in huizen zonder tuin wilde verhuizen binnen 2 jaar (CBS, 2019). Tijdens de coronacrisis is iedereen aangewezen op zijn of haar eigen woning en woonomgeving. De openbare ruimte wordt belangrijker en 'nabijheid' is het sleutelwoord van de coronacrisis. Huishoudens zijn hun directe woonomgeving gaan herwaarderen, doordat ze meer thuis zijn door thuiswerken en meer zijn gaan wandelen in de buurt (Debackere, 2020). Tijdens de coronacrisis zitten gezinnen thuis terwijl ouders thuiswerken en kinderen thuisonderwijs krijgen. Dit houdt in dat hun woning ook gebruikt wordt als lokaal, kinderdagverblijf en kantoor. Wanneer de openbare ruimte al gezien werd als een nadeel van wonen in de stad en de tuin en woning redenen zouden zijn om de stad te verlaten, hoe was dan de woonbeleving van jonge gezinnen in de stad tijdens de coronacrisis? In dit onderzoek wordt ingegaan op het fysieke domein. Met het fysieke domein wordt de woning (met een onderscheid tussen de binnen- en buitenruimte) en de fysieke woonomgeving bedoeld. Onder de fysieke woonomgeving vallen onder andere de openbare ruimte en voorzieningen.

Om deze hoofdvraag te onderzoeken is er een kwalitatieve studie gedaan naar gezinnen in de Nijmeegse stadsbuurt Altrade. 7 ouders zijn geïnterviewd over hun ervaringen met hun woning en fysieke woonomgeving ten tijde van de coronacrisis. Er is gebruik gemaakt van een interviewgids om bepaalde topics aan bod te laten komen tijdens het interview. Deze topics waren de binnenruimte van de woning, buitenruimte van de woning en de beleving van de fysieke woonomgeving. De vragen over de binnenruimte gingen voornamelijk om de grootte en indeling van de woning. Is er bijvoorbeeld genoeg ruimte voor iedereen in huis? De vragen over de buitenruimte gingen over de beleving van de tuin en onder de fysieke woonomgeving vielen onderwerpen als speeltuinen en horeca.

De woonbeleving van het fysieke domein van jonge gezinnen is benaderd als casestudy. Het voordeel van dit onderzoekstype is dat het onderzoek een representatief beeld geeft van de woonbeleving van gezinnen in Altrade ten tijde van de coronacrisis. Een nadeel is dat de resultaten van dit onderzoek niet generaliseerbaar zijn naar andere buurten in Nederland, de externe validiteit

is hierdoor laag (Vennix, 2016). De respondenten waren allemaal tussen de 35 en 45 jaar oud en hadden minstens één kind in de basisschoolleeftijd. Aangezien er eerder onderzoek is gedaan naar de gevolgen van thuisonderwijs (Bakx, et.al., 2020), is er gekozen om het onderzoek te richten op gezinnen met kinderen die op de basisschool zitten.

De conclusies worden besproken aan de hand van de drie deelonderwerpen: de binnenruimte van de woning, buitenruimte van de woning en fysieke woonomgeving. Alle respondenten hebben aangegeven genoeg ruimte in huis te hebben en tevreden te zijn met hun woning. Een veelgenoemd aspect tijdens de interviews was het mooie weer van het voorjaar van 2020. De meeste respondenten gaven aan erg blij te zijn met hun tuin. Hierbij was een opvallend kenmerk dat de respondenten allemaal een speeltoestel in de tuin hadden voor de kinderen, zoals een trampoline of zwembad. De respondenten waren over het algemeen erg blij met de buurt waarin ze wonen. Het bos en de horeca werden vaak genoemd als positieve aspecten van Altrade. Ook de toegankelijkheid en dichtheid aan speeltuinen werd enorm gewaardeerd.

In dit onderzoek is ingegaan op de fysieke woonomgeving en is de sociale woonomgeving bewust niet meegenomen, omdat hier al eerder onderzoek naar is gedaan in Rotterdam (Engbersen, 2020). De respondenten noemden desondanks vaak vanuit zichzelf de mensen in de buurt te waarderen en blij zijn met de sociale cohesie in Altrade. Veel respondenten gaven aan een goede band te hebben met de buren. Voor respondenten is de coronacrisis geen reden om de wijk te willen verlaten. Voor een respondent heeft de coronacrisis er juist voor gezorgd dat het gezin in hun woning is blijven wonen, omdat de lockdown ervoor zorgt dat de sociale cohesie in de buurt zichtbaar wordt. Volgens Rijksbouwmeester Alkemade zorgt de coronacrisis voor een trek naar het platteland (Nieuwsuur, 2020), maar voor deze gezinnen geldt deze verwachting dus niet. De respondenten zijn erg te spreken over hun woning en de buurt en willen niet weg.

Naar aanleiding van dit onderzoek kunnen stadsbesturen onderzoeken of er overal in de stad genoeg openbare ruimte is voor de bewoners. In deze casestudy kwam naar voren dat de gezinnen vaak een vergelijking maakten met andere woonsituaties, waarbij ze benoemden dat ze het relatief erg goed hebben. Voor de Gemeente Nijmegen en andere stadsgemeentes is het aan te bevelen om zich te verdiepen in de woonbeleving van gezinnen die het qua ruimte minder goed hebben dan de gezinnen in Altrade. Daarbij kan ook gekeken worden naar de hoeveelheid speelruimte in buurten, aangezien dit aspect enorm werd gewaardeerd door de bewoners in Altrade. Zoals besproken is dit onderzoek een diepgaande casestudy naar de woonbeleving van gezinnen in Altrade, maar kunnen de uitkomsten niet gegeneraliseerd worden. Voor vervolgonderzoek is het aan te bevelen om in te gaan op de woonbeleving van onderzoeksgroepen in andere buurten of met een andere leeftijd. In dit onderzoek zijn respondenten geïnterviewd in dezelfde leeftijdsgroep en met koopwoningen. Voor een vervolgonderzoek zou een kwantitatieve

studie naar de woonbeleving tijdens de coronacrisis een breder beeld geven over de beleving van andere gezinnen. Een ander mogelijk vervolgonderzoek zou in kunnen gaan op de veranderende dagelijkse activiteiten tijdens de coronacrisis. Onderzoek van Karsten (Karsten, 2010) toont aan dat gezinnen in de stad wonen, omdat dit praktisch is voor hun dagelijkse activiteiten als werk en school. Uit deze casestudy met gezinnen uit Altrade werd duidelijk dat de dagelijkse activiteiten tijdens de coronacrisis veranderen, doordat ouders thuiswerken en sporten en clubjes wegvallen. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek zou zijn of gezinnen nog in de stad willen blijven wonen, als de voordelen die de stad met zich meebrengt niet meer gelden tijdens de coronacrisis.

II. Voorwoord

Voor u ligt de bachelor scriptie *Trampolines en laptops*, ter afsluiting van de bacheloropleiding Geografie, planologie en Milieu aan de Radboud Universiteit. De afgelopen maanden heb ik onderzoek gedaan naar de woonbeleving van het fysieke domein van gezinnen ten tijde van de coronacrisis. Het gehele onderzoek is uitgevoerd in een tijdsbestek waarin Nederland van een zomer met weinig maatregelen naar een strengere lockdown is gegaan.

Met veel plezier heb ik interviews afgenomen bij 7 jonge ouders, die mij verteld hebben over hun ervaringen met hun woning en de buurt tijdens deze lockdown. Het was ontzettend leuk en leerzaam om deze gesprekken te voeren, daarom wil ik deze 7 respondenten stuk voor stuk bedanken voor hun bijdrage.

Ook wil ik hierbij graag José Muller-Dugic bedanken voor haar begeleiding tijdens het hele onderzoeksproces. Door alle maatregelen hebben we elkaar helaas nooit fysiek ontmoet, maar via Zoom hebben we altijd fijne gesprekken gevoerd over het onderzoek. Zonder haar feedback was de thesis niet zoals hij nu is. Hartelijk bedankt voor de afgelopen tijd, José!

Ik wens u veel plezier toe met het lezen van dit onderzoek.

Met vriendelijke groet,

Chris van Balen

21 april 2021

III. Inhoudsopgave

I. Samenvatting.....	3
II. Voorwoord	6
1. Aanleiding.....	9
1.1. Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie	11
1.2. Onderzoeksmodel	12
1.3. Vraagstelling.....	14
1.4. Leeswijzer.....	14
2. Theoretisch kader.....	15
2.1. De coronacrisis	15
2.1.1. Het coronavirus en de stad	16
2.1.2. De sociale gevolgen van de coronacrisis	18
2.2. Gezinnen in de stad.....	21
2.3. Woonbeleving	25
2.2.3. Woonbeleving Nijmegen voor de coronacrisis	27
2.2.4. Begripsbepaling	30
3. Conceptueel model	31
3.1. Operationalisatie.....	32
4. Methodologie.....	35
4.1. Onderzoeksfilosofie.....	35
4.2. Kwalitatief onderzoek	35
4.3. Empirisch onderzoek	36
4.4. Casestudy	36
4.5. Dataverzameling.....	37
4.5.1. Onderzoeksgroep	37
4.5.2. Half gestructureerd interview	39
4.6. Data-analyse.....	41
4.7. Validiteit en betrouwbaarheid	42
5. Resultaten	43
5.1. Binnenruimte woning.....	43
5.1.1. Woning als lokaal en kantoor	43
5.1.2. We schreeuwen nog niet om ruimte	46
5.1.3. Gelukkig niet op 3 hoog.....	47
5.1.4. Huis als gezinshuis.....	48
5.2. Buitenruimte woning	50

5.2.1.	De tuin als speeltuin	50
5.2.2.	Extra leefruimte.....	51
5.3.	Fysieke woonomgeving	53
5.3.1.	Op naar de speeltuin	53
5.3.2.	Support your local	55
5.3.3.	Naar het bos	56
5.4.	Verhuiscens	57
5.5.	Resultatenanalyse	59
6.	Conclusie	61
6.1.	Woonbeleving binnenruimte woning	61
6.2.	Woonbeleving buitenruimte woning	62
6.3.	Woonbeleving fysieke woonomgeving	62
6.4.	Overige conclusies.....	63
7.	Discussie en aanbevelingen	65
	Bibliografie	68
	Bijlage 1: Flyer respondenten benaderen	72
	Bijlage 2: Nieuwe flyer respondenten benaderen	73
	Bijlage 3: Tijdlijn	74
	Bijlage 4: Het interview en de interviewgide	75
	Bijlage 5: Atlas.ti documenten	82

1. Aanleiding

Gesloten kinderdagverblijven, lege klaslokalen en sportclubs zonder sporters. Verlaten pleinen, lege treinen en zoveel mogelijk thuiswerken. Het bewaren van anderhalve meter afstand en 'blijf thuis' zijn de norm. Vanaf maart 2020 zorgden de maatregelen in strijd tegen het coronavirus ervoor dat overal ter wereld het normale leven stil stond (Rijksoverheid, 2020b). Tijdens deze coronacrisis zijn mensen meer op hun huis aangewezen dan ooit. Activiteiten die normaal gesproken buiten het huis plaatsvonden, zijn nu opeens thuis. Je huis is hierdoor niet meer alleen een plek om te wonen, maar ook om te werken en te sporten (Pit, 2020). Iedereen is aangewezen op de ruimte die ze binnen- en buitenshuis tot hun beschikking hebben.

Voor de 1,9 miljoen huishoudens in Nederland met jonge kinderen zorgt deze periode ervoor dat hun huis – naast woonhuis – ook de functie van lokaal, kinderopvang en kantoor krijgt (CBS, 2020). Uit het Woononderzoek van 2018, van voor deze coronacrisis, bleek dat veel gezinnen die in de grote stad woonden tegen een gebrek aan ruimte aanliepen. Bijna 40 procent van de gezinnen die in een woning woonden met minder kamers dan gezinsleden, gaf aan te willen verhuizen binnen 2 jaar. Dit percentage lag een stuk later bij de gezinnen die aangaven wel genoeg ruimte te hebben, namelijk 11 procent. Ook een gebrek aan buitenruimte was iets waar veel gezinnen moeite mee hadden. Van de gezinnen die in de stad woonden zonder tuin wilde bijna 30 procent verhuizen binnen 2 jaar, tegen ruim 10 procent van de gezinnen die in een huis woonden met tuin (CBS, 2019). Daarnaast wees onderzoek van Karsten (Karsten, 2010) uit dat gezinnen in de stad wonen voor onder andere de nabijheid van voorzieningen en het stedelijke leven. Gezinnen gaven aan dat het onderhoud van de openbare ruimte en een gebrek aan speelruimte nadelen van wonen in de stad waren (Karsten, 2010).

Landschapsarchitect en stedenbouwkundige Jan Vilain geeft aan dat mensen door de coronacrisis de kwaliteit van hun eigen woonomgeving weer hebben herontdekt. Doordat mensen thuis werken en meer zijn gaan wandelen, waarderen mensen hun woonomgeving meer, volgens hem. Daarnaast zijn mensen ook aandachtiger naar hun woonomgeving gaan kijken, waardoor het opeens opvalt als er geen schaduwplek is bijvoorbeeld. Jan Vilain geeft aan dat de kwaliteit van de eigen omgeving belangrijker is geworden. 'Nabijheid' is volgens hem dan ook het nieuwe sleutelwoord van de coronacrisis (Debackere, 2020).

Volgens Rijkbouwmeester Floris Alkemade zijn mensen anders gaan denken over waar ze willen wonen als gevolg van de intelligente lockdown. Doordat mensen gedwongen worden om thuis te blijven door de maatregelen, merken mensen dat ze ook vanuit huis kunnen werken. De

intelligente lockdown heeft er hierdoor voor gezorgd dat 'een trend van suburbanisatie in de versnelling is gezet' (Nieuwsuur, 2020).

De stad is altijd een gewilde plek geweest om te wonen (Hospers, Van Melik, & Ernste, 2015), maar volgens resultaten van het Woononderzoek van 2018, oftewel WoON2018 (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019), zijn mensen in stedelijke gebieden minder tevreden met hun woning dan mensen die in niet-stedelijke gebieden wonen. Uit hetzelfde onderzoek is gebleken dat huishoudens in sterk stedelijke gebieden minder tevreden zijn over hun woonomgeving dan in minder stedelijke gebieden (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019). De woning en woonomgeving bepalen samen het woongenot van huishoudens, volgens dit onderzoek. Daarbij kan er een onderscheid worden gemaakt tussen de sociale woonomgeving en de fysieke woonomgeving. Op sociaal vlak is gebleken dat woongenot samenhangt met de mate van sociale cohesie in de buurt. De fysieke woonomgeving is de bebouwing in de buurt, maar ook parken en speeltuinen. Woongenot bestaat dan ook uit de tevredenheid met de woning en de tevredenheid met de woonomgeving: zowel sociaal als fysiek (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019).

Onderzoek naar de ervaringen van ouders tijdens de intelligente lockdown wijst uit dat zij een slechtere werk-privébalans en te weinig tijd voor zichzelf ervaren. Bovendien zijn zorgen over de gezondheid van de kinderen en vermoeidheid toegenomen. Echter benoemden andere ouders dat ze het fijn vinden om meer tijd door te kunnen brengen met het gezin, wat zij zien als een positief gevolg van de coronacrisis (WIJ & Stichting Voor Werkende Ouders, 2020).

Door deze verschillende verhalen wordt nieuwsgierigheid opgewekt over gezinnen hun woonsituatie beleven. Hoe is de woonbeleving ten tijde van de coronacrisis, als het huis de plek is waar ze wonen, maar waar ook de kinderen thuisonderwijs krijgen en ouders thuis moeten werken? Tijdens de coronacrisis ligt het stedelijk leven stil en zijn de gezinnen aangewezen op hun eigen woning en woonomgeving. Als de grootte van de woning, buitenruimte en woonomgeving al dingen waren waar gezinnen in de stad tegen aan liepen voor de coronacrisis, hoe is hun woonbeleving dan tijdens de lockdown?

1.1. Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek geeft inzicht in de woonbeleving van jonge gezinnen in de stad ten tijde van de coronacrisis. Hoe beleven zij hun huis en woonomgeving ten tijde van de coronacrisis? Voor de coronacrisis gaven gezinnen al aan dat een gebrek aan binnen- en buitenruimte (CBS, 2019), weinig onderhoud aan de openbare ruimte en speelruimte (Karsten, 2010) onderwerpen waren waar ze tegenaan liepen. Door het thuiswerken herwaarderen we de woonomgeving, volgens Jan Vilain (Debackere, 2020), hoe beleven gezinnen deze woonomgeving ten tijde van de coronacrisis? Iedereen zal de ruimtelijke omgeving anders ervaren hebben, net zoals ieder gezin de lockdown op sociaal gebied anders ervaren heeft (Bakx, et.al., 2020). Ervaringen met de woning en woonomgeving worden in kaart gebracht, waardoor dit onderzoek bijdraagt aan een beter begrip van de situatie van gezinnen tijdens de coronacrisis. Dit maakt het onderzoek maatschappelijk relevant.

De wetenschappelijke relevantie uit zich in het feit dat er al onderzoek is gedaan naar de beleving van de sociale woonomgeving tijdens de coronacrisis, maar nog niet zoveel naar de beleving van de fysieke woonomgeving. Onder fysieke woonomgeving vallen in dit geval de bebouwing in de buurt en de openbare ruimte, zoals parken en voorzieningen in de buurt. Onder de sociale woonomgeving vallen de sociale contacten en de sociale cohesie in de buurt. Sociale cohesie in de buurt hangt sterk samen met de tevredenheid van huishoudens over hun woonomgeving (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019).

Uit eerste metingen van het voorjaar van 2020 bleek dat veel bewoners hun burens meer zijn gaan vertrouwen als gevolg van de coronacrisis (Engbersen, 2020). Daarnaast bleek uit verschillende onderzoeken dat de combinatie van thuisonderwijs en thuiswerken voor zowel frustraties als positieve momenten heeft gezorgd (Bakx, et.al., 2020), (Yerkes, et al., 2020). Alhoewel er veel gespeculeerd wordt over mogelijke suburbanisatie als gevolg van de coronacrisis, is hier nog niet zoveel onderzoek naar gedaan. Op het gebied van ruimtelijke ordening is er onderzocht hoe de anderhalvemetermaatschappij (on)mogelijk is in Nederlandse steden (Verenigde Naties, 2020), maar naar de stad als woonplaats ten tijde van de intelligente lockdown is er nog geen onderzoek gedaan. Aangezien het sociale domein van de woonomgeving tijdens de intelligente lockdown al onderzocht is in Rotterdam (Engbersen, 2020), is er gekozen om in dit onderzoek in te gaan op het fysieke domein. Dit onderzoek zorgt ervoor dat ook de woonbeleving van het fysieke domein van de stad in kaart worden gebracht, waardoor als het ware een puzzelstukje van kennis opgevuld zal worden.

In het tijdsbestek van dit onderzoek (oktober 2020-april 2021) zal de situatie wat betreft het coronavirus nog veel veranderen. De uitkomsten van dit onderzoek zullen dan ook een beeld geven van de beleving van Nijmegen op een bijzonder moment in de geschiedenis van de stad.

In dit onderzoek wordt er ingegaan op hoe jonge gezinnen de coronacrisis en de bijbehorende maatregelen beleefd hebben. Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in de beleving van de woonsituatie in de stad door jonge gezinnen ten tijde van de coronacrisis. Naar aanleiding van dit onderzoek zullen er aanbevelingen kunnen worden gedaan op het gebied van de woonsituatie van gezinnen in tijden van beperkingen. Het onderzoek zal zowel praktisch als theoretisch benaderd worden. Theoretische kennis wordt opgedaan uit eerdere onderzoeken en theorieën over de beleving van de stad. Aan de hand van een literatuurstudie zullen keuzes gemaakt worden over het praktische deel van dit onderzoek.

1.2. Onderzoeksmodel

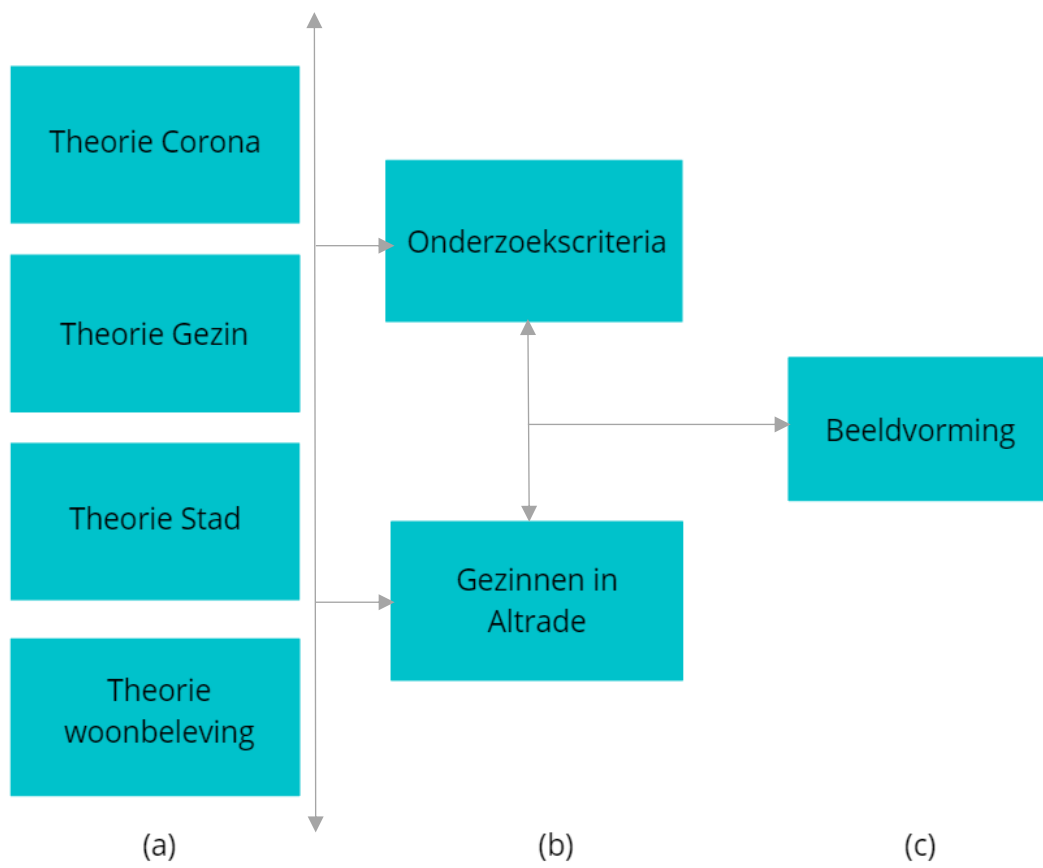
In figuur 1 op pagina 13 is het onderzoeksmodel weergegeven, met onderaan de drie stappen a, b en c. Deze stappen geven weer welke etappes doorlopen worden tijdens het uitvoeren van het onderzoek naar de woonbeleving van jonge gezinnen in Nijmegen tijdens de coronacrisis. De etappes kunnen als volgt worden beschreven:

(a) Een studie naar theorieën over de stad en bevindingen op het gebied van de invloed van corona op de stad. Ook wordt er kennis vergaard over gezinnen in de stad en hun ervaringen met de lockdown. Tot slot bestaat onderdeel (a) uit het onderzoeken van het meten van woonbeleving.

(b) Aan de hand van deze onderzoeken wordt er opgesteld hoe de woonbeleving van gezinnen tijdens de coronacrisis gemeten en onderzocht kan worden. De keuze voor de onderzoeksgroep is ook gebaseerd op de onderzoeken uit onderdeel (a).

In onderdeel (b) wordt het onderzoek uitgevoerd in de vorm van een casestudy.

(c) De resultaten uit de casestudy worden vergeleken met de theorieën die onderzocht zijn in onderdeel (a). Hieruit volgen uitspraken over de woonbeleving van jonge gezinnen ten tijde van de coronacrisis.

Figuur 1: Onderzoeksmodel

1.3. Vraagstelling

Op basis van de aanleiding is de volgende hoofdvraag opgesteld:

Hoe is de woonbeleving van het fysieke domein van jonge gezinnen uit de Nijmeegse buurt Altrade ten tijde van de coronacrisis?

Om tot een antwoord te komen op deze vraag, zijn er drie deelvragen opgesteld. De deelvragen die onderzocht worden zijn als volgt:

- 1. Hoe beleven jonge gezinnen in Altrade de binnenruimte van hun woning tijdens de coronacrisis?*
- 2. Hoe beleven jonge gezinnen in Altrade de buitenruimte bij hun woning tijdens de coronacrisis?*
- 3. Hoe beleven jonge gezinnen de fysieke woonomgeving in Altrade tijdens de coronacrisis?*

1.4. Leeswijzer

In dit onderzoek wordt de woonbeleving van jonge gezinnen ten tijde van de coronacrisis in kaart gebracht. In hoofdstuk 2: Het Theoretisch Kader worden bestaande onderzoeken en theorieën over de stad besproken. Ook zal er in dit hoofdstuk in worden gegaan op woonbeleving en de woonsituatie van gezinnen in de stad. Aan de hand van het Theoretisch Kader wordt in hoofdstuk 3: Conceptueel Model een schematische weergave van het empirisch onderzoek weergegeven. In het daaropvolgende hoofdstuk 4: Methodologie, wordt toegelicht hoe het empirisch onderzoek tot stand is gekomen en is uitgevoerd. Vervolgens worden de resultaten van dit onderzoek gerapporteerd in hoofdstuk 5: Resultaten. Daaropvolgend worden de resultaten uit het empirisch onderzoek vergeleken met de resultaten uit de literatuur die in het Theoretisch Kader is besproken. Uit deze vergelijking worden conclusies getrokken, wat is te lezen in hoofdstuk 6: Conclusie. In hoofdstuk 7: Discussie en aanbevelingen wordt een kritische bespreking van het onderzoek gegeven. Daarnaast worden in dit hoofdstuk aanbevelingen gegeven voor de praktijk en voor vervolgonderzoek. Een reflectie van het hele onderzoeksproces vanuit de persoonlijke beleving van de onderzoeker is te lezen in hoofdstuk 8: Reflectie. In de loop van de scriptie zal er verwezen worden naar de bijlagen die zijn toegevoegd. Deze bijlagen zijn te vinden aan het einde van de scriptie.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt relevante literatuur geanalyseerd met betrekking tot de woonbeleving in de stad tijdens de coronacrisis. Daarnaast worden ook voorgaande onderzoeken besproken die betrekking hebben op gezinnen in de stad en gezinnen tijdens de coronacrisis.

Eerst zullen relevante onderzoeken en theorieën besproken worden over de coronacrisis en de stad. Aangezien gezinnen tijdens de coronacrisis in een situatie van thuiswerken en thuisonderwijs hebben geleefd, zal er daarna in worden gegaan op de situatie van gezinnen tijdens de coronacrisis. Om te kunnen onderzoeken hoe de woonbeleving van gezinnen in de stad tijdens de lockdown is, worden onderzoeken besproken naar gezinnen die in de stad wonen. Tot slot wordt besproken hoe woonbeleving tot stand komt en hoe dit gemeten kan worden. Aan de hand van deze literatuurbespreking zal het mogelijk zijn om een empirisch onderzoek op te stellen naar de woonbeleving van het fysieke domein van gezinnen tijdens de lockdown.

2.1. De coronacrisis

In Nederland werd op 12 maart 2020 de hele bevolking opgeroepen om thuis te werken (Rijksoverheid, 2020a), een week later werden onder andere de horeca en hogescholen gesloten (Rijksoverheid, 2020b). Nog een week later, op 23 maart, werd de intelligente lockdown aangekondigd. Tijdens deze lockdown gold een samenscholingsverbod, waren kinderdagverblijven, horeca en sportclubs gesloten, contactberoepen verboden en moest iedereen anderhalve meter afstand bewaren. 'Blijf thuis', was de norm (Rijksoverheid, 2020c). Deze intelligente lockdown ging in op 23 maart en werd vanaf mei stap voor stap afgebouwd (Rijksoverheid, 2020d). Na de zomer van 2020 werden de maatregelen weer aangescherpt (Rijksoverheid, 2020e).

2.1.1. Het coronavirus en de stad

In een rapportage van Nieuwsuur over de stad ten tijde van de coronacrisis, kwam het belang van de openbare ruimte naar voren (Nieuwsuur, 2020). Tijdens de lockdown zijn we aangewezen op ons eigen huis en de buurt. Als je geen tuin hebt, is het park een van de enige plekken waar je nog naartoe kan, maar deze waren soms overvol – tot ontruiming toe (BNSP, 2020). Doordat bijvoorbeeld de sportschool dicht was, gingen meer mensen in de buurt een rondje hardlopen. Volgens Stefan Bödecker, voorzitter van de Beroepsvereniging Nederlandse Stedenbouwkundigen en Planologen, moet er meer en kwalitatief goede openbare ruimte gerealiseerd worden om een stad ‘pandemieproof’ te maken. Volgens hem zijn parken, pleinen en straten belangrijk, omdat mensen er meer gebruik van zijn gaan maken tijdens de lockdown (Nieuwsuur, 2020). Uit onderzoek is gebleken dat het in de Amsterdamse grachtengordel op veel plekken vrijwel onmogelijk is om anderhalve meter afstand te bewaren door te smalle stoepen, bushaltes en parkeerplaatsen (Verenigde Naties, 2020).

Een Deense studie wijst uit dat de publieke ruimte in de stad tijdens de lockdown van het voorjaar van 2020 vaker werd gebruikt als verblijfplaats en veel minder als ruimte om van de ene naar de andere plek te komen. Mensen verbleven en recreëerden met name vaker op pleinen in de stad (Gehl, 2020). Openbare ruimte werd dus vaker gebruikt als buitenruimte, wat volgens Hilde Heynen van de KU Leuven aangeeft dat de openbare ruimte van groot belang is ten tijde van beperkingen (Debackere, 2020).

Landschapsarchitect en stedenbouwkundige Jan Vilain geeft aan dat mensen door de coronacrisis de kwaliteit van hun eigen woonomgeving weer hebben herontdekt. Doordat mensen thuis werkten en meer zijn gaan wandelen, waarderen mensen hun woonomgeving meer, volgens hem. Daarnaast zijn mensen ook aandachtiger naar hun woonomgeving gaan kijken, waardoor het op eens opviel als er geen schaduwplek was bijvoorbeeld. Jan Vilain geeft aan dat de kwaliteit van de eigen omgeving belangrijker is geworden. ‘Nabijheid’ is volgens hem dan ook het nieuwe sleutelwoord van de coronacrisis (Debackere, 2020).

Rijksbouwmeester Alkemade stelde in een interview in april 2020 dat het coronavirus ‘anti stedelijk’ is. Net als Gleaser (Gleaser, 2020) stelt hij dat het stedelijk leven dat gebaseerd is op congestie, ontmoeting en sociale functies, helemaal stilligt (Hendriks, 2020). Volgens Alkemade kan deze crisis ‘een revival van het platteland’ betekenen. Door het thuiswerken komen mensen erachter dat er veel dingen ook online kunnen, waardoor ze de Randstad wellicht willen verruilen voor een betaalbare woning met een tuin elders in Nederland (Hendriks, 2020). Volgens Alkemade veranderen de afwegingen waar je wil wonen en zijn mensen anders gaan kijken naar de ruimte die

ze hebben. Daarnaast wordt er gesteld dat een trend van suburbanisatie die er al was voor de crisis, in versnelling is gezet. Steden waren voor meer en meer mensen namelijk niet meer te veroorloven. Over stedelijk en niet-stedelijk wonen stelt Alkemade: 'Bovendien is Nederland zo klein dat je hier kunt wonen en toch in verbinding kan staan met alles wat het stedelijk leven te bieden heeft' (Nieuwsuur, 2020).

In hun opiniestuk beschrijven geografen Hospers en Renooy de impact van het coronavirus op de stad, aangezien pandemieën de ontwikkeling van steden altijd beïnvloeden (Hospers & Renooy, 2020). Voorbeelden als Milaan en Berlijn worden genoemd, waar de infrastructuur veranderd werd om voetgangers en fietsers meer ruimte te geven. Hospers en Renooy verwachten dat fysieke afstand het stadsbeeld de komende jaren sterkt gaat beïnvloeden en dat dichtheid en tolerantie worden vervangen door distantie en toezicht (Hospers & Renooy, 2020).

Hospers en Renooy schetsen een zwaarmoedig beeld over de stad van de toekomst, waar Fred Schoorl kritiek op uit. Volgens hem wordt coronacrisis gebruikt door woningbouwers om argumenten te geven die beide kanten op werken. De paradox van 'suburbanisatie of verdichting' werkt aan de ene kant het bouwen in het groen in de hand, zoals ook naar voren kwam bij het beeld dat Hospers en Renooy schetsten over de toekomst van de stad. Aan de andere kant zien volgens Schoorl andere woningbouwers kansen voor verdichting, met de ultieme mogelijkheid om te kunnen verduurzamen (Schoorl, 2020). In zijn opiniestuk pleit Schoorl ervoor om niet zoveel theorieën los te laten op de huidige coronacrisis (Schoorl, 2020).

Suzanne Thöene, een makelaar gespecialiseerd in de zoektocht naar een woning buitenaf, geeft aan dat ze het dubbel zo druk heeft gekregen sinds het begin van de coronacrisis. Haar verwachting is dat de vraag naar het platteland zal blijven, omdat het 'hebben van een stukje land heel erg in trek blijft' (Nieuwsuur, 2020). Ook buiten Nederland lijkt het alsof er een trend zichtbaar is. 'New York en andere metropolen moeten zichzelf beschermen tegen epidemieën, of stedelijkheid wordt veel minder in de toekomst' (Gleaser, 2020), begint Edward Gleaser, professor economie aan Harvard zijn artikel. Volgens hem komen mensen naar steden om andere mensen te ontmoeten, maar wordt deze wil naar ontmoeting aangetast door de angst om besmet te worden. 'Wanneer een besmettelijke ziekte ons bang maakt voor vreemde mensen, worden drukke straten een hel' (Gleaser, 2020).

Uit peilingen van vastgoedplatform Funda onder ruim 1100 gebruikers eind september bleek dat 12% van de respondenten overweegt om door de coronacrisis de stad te verlaten om op zoek te gaan naar een woning in een dorp. Daarbij geeft 5% van deze 1100 respondenten aan dat ze de stad verlaten als de situatie over een jaar niet veranderd is (Funda, 2020). Wat betreft woonwensen hechten de respondenten minder waarde aan de reisafstand naar werk ten opzichte

van de peilingen in mei, bovendien is het hebben van een studeerkamer belangrijker geworden. Mogelijk zijn dit gevolgen van het thuiswerken tijdens de coronacrisis.

Andere resultaten uit deze peiling wijzen op een duidelijk verband tussen de reistijd die minder belangrijk wordt en de overwegingen om uit de stad te verhuizen. Van de thuiswerkers die aangeeft dat de reistijd minder belangrijk is, overweegt bijna de helft om uit de stad te verhuizen. Er wordt hier wel benoemd dat deze groep te klein is om van een trend te spreken (Funda, 2020). Daarbij is een punt van kritiek hier ook dat het onduidelijk is welk deel van de respondenten thuiswerkt. Eerder wordt namelijk besproken dat driekwart van de respondenten thuiswerkt van de mensen die aangeven dit te kunnen doen. Daarbij is het bij deze peilingen niet duidelijk is waar de respondenten vandaan komen, er is een aanzienlijk verschil tussen wonen in een stad in de Randstad of wonen in Groningen, hier is geen onderscheid tussen gemaakt. Ook moet er rekening worden gehouden met het feit dat Funda een online platform is voor het kopen en verkopen van woningen. De respondenten van deze peiling zijn gebruikers van deze website, waardoor zij wellicht al spelen met de gedachte om te verhuizen.

Door de coronacrisis zijn mensen hun woonomgeving dus gaan herwaarderen volgens Jan Vilain (Debackere, 2020). Daarnaast is het belang van openbare ruimte enorm toegenomen tijdens de coronacrisis (Nieuwsuur, 2020). Bovendien is gebleken dat mensen minder waarde hechten aan reisafstand en het hebben van een studeerkamer juist belangrijker is geworden (Funda, 2020). Het hebben van een eigen stukje land blijft iets wat veel mensen willen en volgens Rijksbouwmeester Alkemade kan de coronacrisis voor een trek naar het platteland zorgen (Nieuwsuur, 2020).

2.1.2. De sociale gevolgen van de coronacrisis

Naast de gevolgen van de coronacrisis op de stad, is er ook op sociaal vlak veel veranderd door de lockdown. De afgelopen maanden zijn er meerdere verhalen geschreven door ervaringsdeskundigen over de beleving van de intelligente lockdown. Zo schreef architectuurjournaliste en moeder Merel Pit (Pit, 2020) een column over haar beleving van Rijswijk, wat volgens het CBS in een 'zeer sterk stedelijk' gebied ligt. In het stuk, geschreven ten tijde van de intelligente lockdown in mei 2020, wordt er besproken wat de stad nog te bieden heeft ten tijde van quarantaine.

“Mijn dagelijks leven zag er tot twee maanden geleden zo uit: op de fiets of te voet sjees ik heen en weer tussen basisschool, kinderdagverblijf, werkplek, werkafspraken, TU Delft, bootcamptraining, sportvelden, zwembad en cultuurcentrum. Ook kan ik elke dag wel in de buurt naar een bijeenkomst, tentoonstelling of voorstelling die de moeite waard is. Moet ik verder zijn dan kan ik kiezen uit vijf treinstations (Den Haag HS, Den Haag Centraal, Laan van NOI, Rijswijk en Voorburg) op minder dan 15 minuten fietsen. De tram stop nagenoeg voor de deur. Ga ik bij uitzondering toch een keer met de auto, dan zit ik binnen enkele minuten op de A4, de A12 of de A13” (Pit, 2020).

In dit citaat is duidelijk de nabijheid van voorzieningen zichtbaar, die voor gezinnen een voordeel is van stedelijk wonen (Karsten, 2010): de basisschool, werkafspraken en het cultuurcentrum allemaal binnen bereik. De dagelijkse activiteiten komen hier duidelijk terug (Karsten, 2010).

“Maar nu zit ik al acht weken thuis. De eerste weken voelde ik aan mijn lijf dat ik niet meer continu heen en weer sprint. Werk, onderwijs, bootcamptraining, breakdance-, zwem- en muzieklessen vinden allemaal thuis plaats, op de plek die voorheen mijn pitstop was. Mijn culturele en sociale leven is zo goed als verdwenen” (Pit, 2020).

Het dagelijks leven tijdens de intelligente lockdown is veranderd ten opzichte van ervoor. Aangezien de voorzieningen een reden zijn om in de stad te wonen (Karsten, 2010), is het interessant om te onderzoeken hoe het ‘nieuwe’ dagelijks leven eruitziet, nu het stedelijk leven stilligt.

Een vergelijkend onderzoek van WIJ (WIJ & Stichting Voor Werkende Ouders, 2020) naar de situatie van jonge ouders voor en tijdens de intelligente lockdown, wijst uit dat veel ouders sinds de strenge coronamaatregelen een slechtere werk-privébalans en te weinig tijd voor zichzelf ervaren. Zorgen over de gezondheid van de kinderen, vermoeidheid en schuldgevoelens komen ook naar voren in de antwoorden. Daarnaast vinden sommige ouders het lastig om tijd voor elkaar vrij te maken. Echter heeft de lockdown volgens ouders ook positieve kanten: thuiswerken en het wegvallen van reistijden zorgt ervoor dat er meer tijd doorgebracht kan worden met het gezin. Ook benoemen sommige ouders dat de balans tussen werk en privé juist verbeterd is tijdens de lockdown (WIJ & Stichting Voor Werkende Ouders, 2020). Op 1 januari 2019 waren er in Nederland bijna 1,3 miljoen gezinnen met kinderen tot 18 jaar en een jongste kind dat jonger was dan 12. Daarbij waren er ongeveer 350 duizend eenoudergezinnen met kinderen onder de 18. In het overgrote merendeel van de huishoudens met minderjarige kinderen staan de ouder(s) door coronamaatregelen voor de taak ook overdag hun kinderen thuis te laten leren, te begeleiden en te vermaken (WIJ & Stichting Voor Werkende Ouders, 2020).

Als gevolg van de coronacrisis blijkt dat een deel van de vaders meer zorg- en huishoudelijke

taken zijn gaan doen dan voor de lockdown. Echter blijft de verdeling tussen ouders in de meeste gevallen ongelijk: het blijven met name de moeders die de meeste zorg en huishoudelijke taken op zich nemen. Dit blijkt uit een vragenlijst onder gezinnen ten tijde van de intelligente lockdown in april 2020 (Yerkes, et al., 2020). Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat veel ouders een grotere werkdruk ervaren en minder vrije tijd hebben. Ook is er vaker onenigheid over de zorg voor de kinderen dan voor de coronacrisis. Het blijken met name de moeders die geraakt worden door de lockdown, voornamelijk moeders ervaren een toegenomen werkdruk en leveren vrije tijd in (Yerkes, et al., 2020). Van bijna de helft van alle respondenten was de werklocatie veranderd tijdens de lockdown, opvallend was bovendien dat 65% van alle moeders en 34% van alle vaders een cruciaal beroep hadden. Met name hoogopgeleide ouders die werkzaam zijn in de publieke sector werken thuis (Yerkes, et al., 2020).

Ook uit het onderzoek naar de motivatie van kinderen en de ervaringen van gezinnen tijdens afstandsonderwijs kwam naar voren dat ouders veel stress ervoeren (Bakx, et.al., 2020). Bovendien blijkt uit resultaten dat er een verschil is tussen de ervaringen van ouders, zoals ook bleek uit onderzoek van WIJ (WIJ & Stichting Voor Werkende Ouders, 2020) en het onderzoek naar werkende ouders in tijde van corona van de Universiteit Utrecht, Universiteit van Amsterdam en Radboud Universiteit (Yerkes, et al., 2020). Uit al deze onderzoeken kwam naar voren dat de intelligente lockdown voor de ene persoon een enorm stressvolle tijd was, terwijl andere ouders aangaven dat ze meer tijd met de kinderen door konden brengen en dit positief ervoeren.

Zoals blijkt uit het Nationaal Woononderzoek is de sociale cohesie in de buurt is een belangrijke factor in de waardering van de woonomgeving (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019). Een eerste meting naar de maatschappelijke impact van de coronacrisis op de leefbaarheid van Rotterdam wijst uit dat de relaties in de buurt sinds de uitbraak van het virus zijn verbeterd (Engbersen, 2020). Bovendien hebben veel respondenten aangegeven hun burens meer te vertrouwen. Mensen met een lager opleidingsniveau waren in dit onderzoek negatiever over de kwaliteit van de relaties dan respondenten met een hoger inkomen. De reden die hieraan ten grondslag ligt is dat mensen met een hoger inkomen doorgaans in betere buurten wonen waar minder sociale problemen zijn. Echter is hier wel een uitzondering: respondenten met een lagere opleiding geven wel aan vaker (veel) vertrouwen te hebben in hun burens dan mensen met een hoger opleidingsniveau. Respondenten die middel opgeleid zijn hebben het minst vaak vertrouwen in hun burens. Bovendien heeft de categorie van lager opgeleiden en mensen met een lager inkomen vaker aangegeven dat het vertrouwen in de burens verbeterd is sinds de corona uitbraak dan andere categorieën (Engbersen, 2020).

Tot slot is de groep met respondenten die aangegeven heeft dat ze een 'slechte of matige' gezondheid hebben, het vaakst negatief over de buurtrelaties. Uit de resultaten blijkt dat deze

respondenten minder vaak vinden dat buurtgenoten elkaar helpen, ze ervaren vaker spanningen, hebben minder vertrouwen in de burens en ze geven aan minder vaak meer vertrouwen in de burens te hebben gekregen sinds de uitbraak van het virus (Engbersen, 2020).

De sociale gevolgen van de coronacrisis zijn dus veranderende dagelijkse activiteiten, een slechtere werk-privébalans en te weinig tijd voor zichzelf bij gezinnen. Daarnaast ervaren ouders meer stress en zorgen, een ongelijke verdeling van de huistaken blijft. Echter zijn er ook veel gezinnen die de lockdown als een positieve tijd hebben ervaren, doordat er meer tijd met elkaar doorgebracht kon worden. Met name het wegvallen van de reistijd heeft hiervoor gezorgd (WIJ & Stichting Voor Werkende Ouders, 2020), (Yerkes, et al., 2020), (Bakx, 2020). De sociale cohesie in de buurt is toegenomen als gevolg van de coronacrisis (Engbersen, 2020).

2.2. Gezinnen in de stad

Tijdens de lockdown is thuis dus belangrijker dan ooit. Uit bovenstaande literatuur is naar voren gekomen dat er verwacht wordt dat mensen dit 'thuis' liever niet meer in de stad opzoeken. Voor gezinnen met jonge kinderen is de periode van thuisonderwijs en thuiswerken pittig, blijkt uit eerdere onderzoeken (WIJ & Stichting Voor Werkende Ouders, 2020), (Yerkes, et al., 2020), (Bakx, 2020). De lockdown heeft invloed op de stad als geheel, maar hoe wordt deze lockdown beleefd door de bewoners van de stad, met name door gezinnen? In deze paragraaf wordt ingegaan op de redenen waarom gezinnen in de stad wonen, om zo een inzicht te krijgen in het leven van gezinnen in de stad voor de coronacrisis.

Volgens Hospers (Hospers, et.al., 2015) hangt de definitie van de stad af van het perspectief waarmee je de stad bestudeert. 'Dé definitie van de stad bestaat niet' (Hospers, et.al., 2015, p. 11).

Lefebvre ziet 'het stedelijke' niet als een bepaalde populatie, locatie of straat met gebouwen. Hij ziet het ook niet als een knooppunt of een centrum. Volgens Lefebvre komen al deze aspecten ruimtelijk samen in 'het stedelijke'. Deze aspecten komen samen in de stad, maar vormen de stad tegelijkertijd ook, net als de mensen die er zijn (Lefebvre, 1991). Volgens Lefebvre bestaat de ruimte uit 3 dimensies, namelijk de 'l'espace perçu' (gekende ruimte), 'l'espace conçu' (geconcipeerde ruimte) en 'l'espace vécu' (beleefde ruimte). Onder de gekende ruimte valt alles in de ruimte wat beschreven kan worden: de objecten en praktijken. Dit is allemaal eenduidig en objectief. Met de geconcipeerde ruimte wordt het abstracte bedoeld. Het gaat hier om begrippen

en modellen van de ruimte. De beleefde ruimte wordt subjectief ervaren: het gaat hier om de ervaren en gewaardeerde ruimte (Legendijk, persoonlijke communicatie, 9 februari 2021). De woningen in Altrade, buurt en praktijken kunnen beschouwd worden als de gekende ruimte. In dit onderzoek wordt onderzocht hoe gezinnen deze leefomgeving ervaren en waarderen. Doordat er wordt ingegaan op subjectieve ervaringen, wordt er in dit onderzoek gesproken over de beleefde ruimte.

In de klassieke essay *Urbanism as a way of life* uit 1938 beschrijft socioloog Louis Wirth de stad als een specifieke vorm van menselijk samenleven. Volgens Wirth bevat een goede definitie van de stad elementen die je in elke stad kunt terugvinden, maar moet er tegelijkertijd ook ruimte overgelaten worden voor variatie tussen steden. Bovendien zijn er binnen steden ook weer veel verschillen (Hospers, et.al., 2015). Een voorbeeld hiervan in Nijmegen is het verschil tussen de grote nieuwe appartementencomplexen in de Waalsprong en de buurten in Hatert. Deze plekken behoren beiden bij de stad Nijmegen, maar zijn twee verschillende leefomgevingen. Wat geldt voor alle steden, is dat er relatief veel verschillende mensen op een vaste plek met elkaar samenwonen. Volgens Wirth is een stad een 'relatief grote, dichtbevolkte en permanente nederzetting van sociaal gezien heterogene individuen' (Hospers, et.al., 2015, p.12). Deze kenmerken zijn van invloed op de manier waarop de bewoners leven, waardoor een bepaalde leefwijze, oftewel way of life ontstaat. Wirth duidt deze way of life aan als stedelijkheid, ofwel urbanism (Hospers, et.al., 2015).

Dagelijkse activiteiten, sociale netwerken en identiteit zijn dimensies die onderbouwen waarom gezinnen in de stad willen wonen, blijkt uit onderzoek van stadsgeografe Lia Karsten naar de woonbeleving van gezinnen in Rotterdam (Karsten, 2010). Aan de hand van de resultaten is onderstaand figuur 2 op pagina 23 opgesteld, waarin de belangrijkste bevindingen zijn afgebeeld. De redenen voor stedelijk wonen worden toegelicht onder het figuur.

Figuur 2: De motieven van gezinnen om in Rotterdam te wonen. Gebaseerd op onderzoek van Lia Karsten (Karsten, 2010)

Dagelijkse activiteiten, tijdruimte overwegingen (met name pendeltijd) en de nabijheid van faciliteiten: dit zijn volgens Rotterdamse gezinnen de voordelen van het wonen in de stad (Karsten, 2010). Interviews met Rotterdamse gezinnen wijzen daarnaast uit dat ook de diversiteit en identiteit van de stad gewaardeerd wordt. Burens en vrienden wonen in de buurt en de gezinnen zijn graag onderdeel van de stad. De respondenten noemden zichzelf “echte stadsmensen” of “stoer”. ‘Ze wilden graag bij de grote stad horen en hadden over het algemeen een negatieve perceptie van buitenwijken als de optimale omgeving voor gezinnen’ (Karsten, 2010, p. 93). Echter heeft het wonen in de stad ook een keerzijde: beter onderhoud van de publieke ruimte, maatregelen om verkeer te verminderen en meer speelruimte zijn drie aspecten die meer aandacht zouden mogen krijgen, volgens de bewoners. Andere gezinnen geven de voorkeur aan moderne wooncondities en kunnen het veroorloven om deze wens waar te maken. Zij kozen in dat geval voor gebieden in de stad die beter toegankelijk zijn voor het buitenspelen van kinderen (Karsten, 2010).

Het ideaalbeeld van een jeugd in overloopkernen of dorp is veranderd, volgens Karsten (Karsten, 2015). Een belangrijke factor voor deze verschuiving is dat het steeds gewoner wordt voor moeders om te blijven werken. De verantwoordelijkheden die komen kijken bij het krijgen van kinderen zorgen voor lastige situaties wat betreft tijd en ruimte. Naast dat je een werkdag hebt, moeten ook de kinderen van de crèche of school opgehaald worden en moet je nog langs de supermarkt voor het avondeten (Karsten, 2015). Volgens Karsten zorgt deze nieuwe verdeling voor

een ander perspectief op de stad. Daarbij zorgt het er ook voor dat de manier van huishouden verandert. Mensen willen een carrière én een gezin, waardoor parttime werken steeds gewoner is geworden. Deze verdeling van werkuren is vooral zichtbaar in de stedelijke gebieden: vaders en moeders werken hier namelijk vaker gelijke uren dan buiten de stedelijke gebieden (Karsten, 2015).

Uit resultaten van een onderzoek naar het tijd - ruimtelijk gedrag van kinderen in de stad door architect Naomi Felder en projectmanager Bouke Kapteijn blijkt dat kinderen in de stad minder buitenspelen dan kinderen buiten de stad. Bovendien blijkt uit dit onderzoek dat er een directe samenhang is tussen de beschikbare openbare ruimte met mogelijkheden om te spelen met de hoeveelheid dat er buiten wordt gespeeld. De openbare ruimte werd 'speelbaar' genoemd vanaf een brede stoep van minimaal 4 meter breed. Openbare ruimte waar gespeeld kan worden kunnen ook parken, speeltuinen of pleintjes zijn (Felder & Kapteijn, 2013).

De fysieke omgeving past zich aan wensen van de mensen die er wonen. In het geval van een buurt waar veel gezinnen wonen, wordt dit geuit in voorzieningen gericht op kinderen of gezinnen en een openbare ruimte geschikt voor kinderen en gezinnen. Kindgerichte voorzieningen zijn specifiek gericht op kinderen en 'zijn een reflectie van de stedelijke middenklasse die wel geld maar minder tijd heeft' (Karsten, 2014, p. 12). Gezinsgerichte voorzieningen zijn algemener, bijvoorbeeld restaurants waar ook rekening wordt gehouden met de wensen van kinderen. Tot slot is er de openbare ruimte die kind- en gezinsvriendelijk is, voornamelijk voortgekomen uit initiatieven van betrokkenen, zoals bewoners (Karsten, 2014).

Uit het Woononderzoek van 2018 is gebleken dat gezinnen in de grote steden die geen tuin tot hun beschikking hebben of niet genoeg kamers voor alle gezinsleden hebben, vaker een verhuisswens hebben dan gezinnen die in een huis wonen met een tuin of voldoende ruimte. 12 procent van de gezinnen die in een grote stad woonden met een tuin bij hun huis, gaf aan te willen verhuizen binnen 2 jaar. Van de gezinnen die woonden in een huis zonder tuin was dit 29 procent. Bovendien had bijna 40 procent van de gezinnen die in een woning woonden met minder kamers dan gezinsleden een verhuisswens, tegen 11 procent van de gezinnen die genoeg ruimte hadden (CBS, 2019).

Samenvattend zijn op sociaal vlak dus met name de dagelijkse activiteiten, sociale netwerken en de stedelijke identiteit redenen voor gezinnen om in de stad te wonen. Hoe normaler het wordt voor moeders om te werken, hoe aantrekkelijker de stad wordt om te wonen (Karsten, 2015). Op het gebied van de ruimtelijke omgeving is voornamelijk de nabijheid van faciliteiten een groot pluspunt aan stedelijk wonen. Publieke ruimte, verkeer en speelruimte zijn aspecten waar volgens bewoners te weinig aandacht aan besteed wordt (Karsten, 2010). Bovendien staat de beschikbare openbare ruimte in directe relatie tot de hoeveelheid dat kinderen buitenspelen (Felder & Kapteijn, 2013).

Tijdens de coronacrisis wordt de publieke ruimte nog belangrijker geacht dan normaal (BNSP, 2020). Wanneer gezinnen de openbare ruimte voor de coronacrisis al als aandachtspunt benoemden, hoe is deze beleving dan tijdens de lockdown? Naast de openbare ruimte als aandachtspunt, liepen gezinnen tegen de binnen- en buitenruimte bij hun woning in de stad aan (CBS, 2019). Tijdens de coronacrisis zijn de gezinnen op de woning en woonomgeving aangewezen. Hoe is hun woonbeleving ten tijde van de lockdown? Om dit te onderzoeken dient het eerst duidelijk te zijn hoe de woonbeleving in kaart gebracht kan worden. Dit wordt behandeld in de volgende paragraaf 2.3: Woonbeleving.

2.3. Woonbeleving

Met de kennis op zak van de stad tijdens corona en de achtergrond van gezinnen in de stad, is het van belang om te weten hoe woonbeleving gemeten kan worden. Waaruit bestaat 'woonbeleving'? En welke factoren zijn van invloed op hoe de woonsituatie beleefd wordt?

Tussen 2002 en 2015 is het percentage gezinnen wat ontevreden is met hun woonsituatie toegenomen. Met name in het centrum-stedelijk woonmilieu – waar de historische binnenstad en het stedelijk centrum onder vallen – was er een toename in ontevredenheid met de woning meetbaar (Laarman, 2017). Hoewel er een toename in ontevredenheid merkbaar is, is niet elk gezin in staat om te verhuizen. Zo blijkt dat gezinnen met een koophuis in mindere mate zouden willen verhuizen dan gezinnen in huurhuizen. Gezinnen zijn geneigd om een vergelijkbare woonsituatie te zoeken als waar ze al wonen. Bovendien kiezen de gezinnen die meer vermogen bezitten, sociaal en/of economisch, vaker voor een kwalitatief betere woning (Laarman, 2017). Deze trend was ook zichtbaar in het onderzoek van Karsten in Rotterdam, waar gezinnen vanuit een krappere woning verhuisden naar een woning van betere kwaliteit, met meer ruimte om buiten te spelen (Karsten, 2010). Daarnaast blijkt ook dat jonge gezinnen minder snel de neiging hebben om te verhuizen, omdat ze vaak net gesetteld zijn. Vaak kopen stellen eerst een comfortabele woning van goede kwaliteit, voordat ze aan gezinsuitbreiding beginnen (Mulder, 2013).

Iedere drie jaar wordt er op landelijk niveau onderzoek gedaan naar de Nederlandse woningmarkt in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019). In deze onderzoeken wordt woongeluk gemeten aan de hand van de woning en de woonomgeving: beide aspecten zijn bepalend voor de waardering van de

woonsituatie. De mate waarin mensen zich thuis voelen in de buurt en bij hun buurtgenoten, ook wel sociale cohesie genoemd, is van groot belang in de waardering van de woning. De tevredenheid van mensen over hun woonomgeving en de sociale samenhang in de buurt zijn sterk gerelateerd aan elkaar (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019). Een schematische weergave van deze aspecten is weergegeven in figuur 3 op pagina 26.

Figuur 3: Het meten van woongeluk. Gebaseerd op model Woononderzoek (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019).

Anders gezegd wordt woongeluk dus gemeten op sociaal en op fysiek vlak. De tevredenheid van de woning over het algemeen wordt gemeten op basis van de indeling, grootte, sfeer, onderhoud en buitenruimte van de woning. De tevredenheid over de woonomgeving in het algemeen wordt bepaald aan de hand van uitspraken over onder andere de bebouwing en het thuisgevoel in de buurt (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019). De mate van sociale cohesie is bepaald door stellingen die gaan over de manier waarop buurtbewoners met elkaar omgaan (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019).

Uit het woononderzoek van 2018 is gebleken dat er een verband is tussen de mate van stedelijkheid en de waardering van de woonsituatie. In sterk stedelijke gebieden zijn huishoudens minder tevreden over zowel hun woning als hun woonomgeving dan in niet-stedelijke gebieden. Wanneer er gekeken wordt naar specifieke aspecten van de woning en woonomgeving, 'vindt bijna één op de vijf huishoudens in stedelijke gebieden de woning te klein' (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019, p. 77). Bovendien vinden mensen in niet-stedelijke gebieden

hun woning beter onderhouden, een goede sfeer uitademen en zijn ze tevreden met de hoeveelheid buitenruimte, ook zijn mensen in (zeer) stedelijke gebieden minder vaak gehecht aan hun buurt dan mensen in weinig tot niet-stedelijke gebieden (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019).

Concluderend wordt woongeluk dus bepaald door de sociale woonomgeving, fysieke woonomgeving en de woning. De woonomgeving en woning werden in stedelijke gebieden minder gewaardeerd dan in niet-stedelijke gebieden, met name de grootte, sfeer, buitenruimte en het onderhoud werden anders gewaardeerd. Ook zijn bewoners van (zeer) stedelijke gebieden over het algemeen minder gehecht aan hun eigen buurt (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019). Hoe werden stedelijke gebieden gewaardeerd toen 'blijf thuis' de norm was ten tijde van de coronacrisis (Rijksoverheid, 2020b)?

2.2.3. Woonbeleving Nijmegen voor de coronacrisis

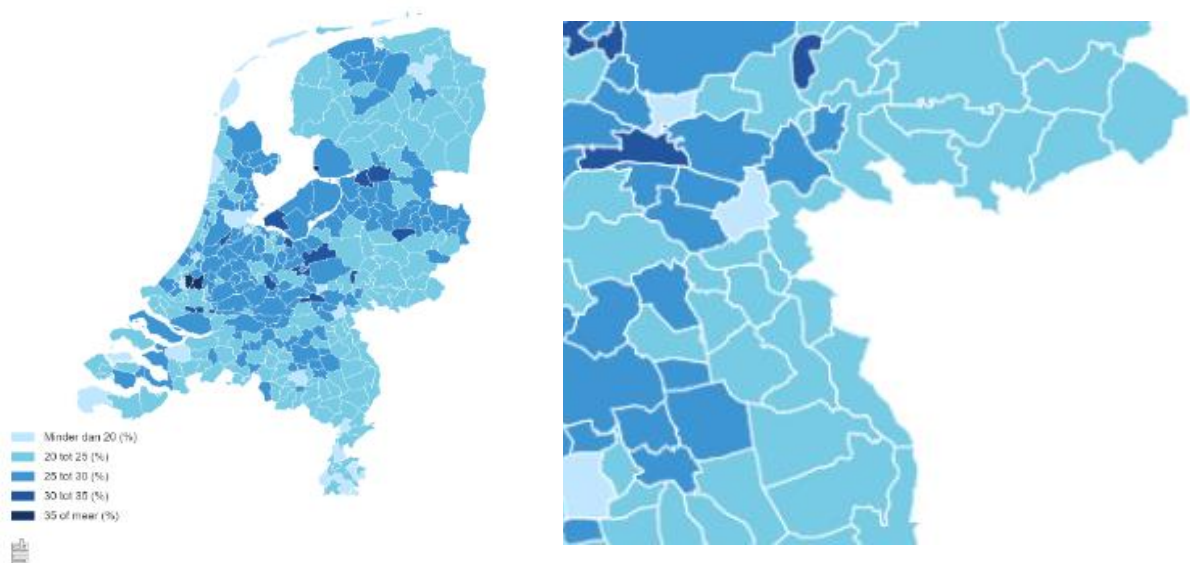
Zoals besproken wordt woongeluk bepaald door de tevredenheid met de woning en tevredenheid met de woonomgeving op fysiek en sociaal vlak (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019). In 2019 heeft Nijmegen als woon- en leef gemeente het cijfer 7,8 gekregen. Problemen die aangegeven worden zijn onder met name een slechte verkeersdoorstroming en verkeersdrukke, hierna volgen rommel/zwerfvuil, criminaliteit en drugsoverlast. Twee problemen die de laatste jaren enorm zijn toegenomen zijn de slechte kansen voor starters op de woningmarkt en te hoge huizenprijzen (Gemeente Nijmegen, 2020a). De problemen die aangegeven zijn door de bewoners in Nijmegen, namelijk verkeersproblemen en overlast, zijn allemaal gelinkt aan de woonomgeving. De stijgende woningprijzen waren volgens Alkemade al een reden om uit de stad te verhuizen (Nieuwsuur, 2020).

De belangrijkste vooruitgang van de stad is volgens bewoners de aanpak van de Waalkade, hierna volgen de verbeterde fietspaden, meer levendigheid/evenementen/culturele activiteiten, meer groen, nieuwbouw en een verbetering van het winkel- en/of horeca aanbod (Gemeente Nijmegen, 2020b). De nabijheid van faciliteiten en de diversiteit van de stad in de vorm van levendigheid en evenementen is te linken aan de redenen van gezinnen om in Rotterdam te wonen (Karsten, 2010). Als gevolg van de coronacrisis werd op 21 april 2020 bekend dat onder andere de Nijmeegse Vierdaagse niet door kon gaan (Stichting de 4daagse, 2020). Als gevolg van de

coronacrisis zullen deze redenen om in de stad te wonen mogelijk dan ook niet meer gelden.

In 2019 stond de teller in Nijmegen op ongeveer 16,5 duizend gezinnen met minderjarige kinderen (CBS, 2020). Het percentage van de bevolking wat uit huishoudens met minderjarige kinderen bestond was toen 17,3%. In de omliggende gemeentes zoals Beuningen en Lingewaard lag dit percentage hoger, in bijvoorbeeld Beuningen lag het percentage op 26,1% (CBS, 2020), zoals weergegeven in figuur 4 op pagina 28. Deze cijfers tonen de verschillen aan tussen de hoeveelheid gezinnen dat in stedelijk gebied woont, tegen het percentage gezinnen dat in omliggende niet-stedelijke omgevingen woont (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019).

Huishoudens met minderjarige kind(eren), 1 januari 2019

Figuur 4: Huishoudens met minderjarige kinderen in Nederland (CBS, 2020).

Wanneer er gekeken wordt naar de Wijk- en Stadsmonitor over Nijmegen en Altrade, zijn de bewoners in Altrade tevreden met de voorzieningen, de stedenbouwkundige opzet van de buurt, de sociale cohesie en de veiligheid (Gemeente Nijmegen, 2020a).

Ter afsluiting van dit hoofdstuk kan er dus genoemd worden dat er in 2018 bewoners van stedelijke gebieden minder tevreden waren met hun woonomgeving dan bewoners van niet-stedelijke gebieden. Met name de grootte, sfeer, buitenruimte en het onderhoud werden anders gewaardeerd (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019). Daarbij hebben de maatregelen die genomen zijn in strijd tegen het coronavirus naar verwachting veel invloed gehad op gezinnen, aangezien ouders zoveel mogelijk thuis moesten werken en de scholen dicht waren (Rijksoverheid, 2020b). In de enquête van Funda kwam bijvoorbeeld naar voren dat het hebben van een studeerkamer belangrijker gevonden werd (Funda, 2020), dit is te koppelen aan de grootte van de woning en kan een gevolg zijn van thuiswerken.

Op het gebied van woongeluk kan er gesteld worden dat er drie factoren zijn die het woongeluk van huishoudens beïnvloeden: hun woning, de fysieke woonomgeving en hun sociale woonomgeving (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019). Onder fysieke woonomgeving vallen in dit geval de buurt en de openbare ruimte. Bijvoorbeeld de parken en voorzieningen in de buurt. Onder de sociale woonomgeving vallen de sociale contacten (Karsten, 2010) en de sociale cohesie in de buurt. Sociale cohesie in de buurt hangt sterk samen met de tevredenheid van huishoudens over hun woonomgeving. Aangezien het sociale domein van de woonomgeving tijdens de intelligente lockdown al onderzocht is in Rotterdam (Engbersen, 2020), is er gekozen om in dit onderzoek in te gaan op het fysieke domein.

Door de coronacrisis zijn mensen hun woonomgeving dus gaan herwaarderen volgens Jan Vilain (Debackere, 2020). Daarnaast is het belang van openbare ruimte enorm toegenomen tijdens de coronacrisis (Nieuwsuur, 2020). Bovendien is uit onderzoek van Felder en Kapteijn gebleken dat er een direct verband is tussen de beschikbare openbare ruimte waar de mogelijkheid is om te spelen met de hoeveelheid dat er buiten gespeeld wordt. In dit onderzoek werd de openbare ruimte 'speelbaar' genoemd vanaf een brede stoep van minimaal 4 meter breed. Openbare ruimte waar gespeeld kan worden kunnen ook parken, speeltuinen of pleintjes zijn (Felder & Kapteijn, 2013). Uit het Woononderzoek van 2018 (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019) is gebleken dat gezinnen in grote steden een grotere verhuishwens hadden als ze geen tuin en te weinig ruimte hadden.

2.2.4. Begripsbepaling

Voordat er wordt ingegaan op het empirisch onderzoek, zijn er een aantal begrippen die toegelicht dienen te worden. In het empirisch onderzoek worden een aantal begrippen gecombineerd, om zo een duidelijk onderscheid te maken van de onderzochte variabelen. De begrippen zijn met name gebaseerd op de gebruikte definities in het Woononderzoek (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019). Echter zijn de definities niet rechtstreeks opgenomen uit dit onderzoek, omdat het Woononderzoek geen direct onderscheid maakt tussen de fysieke en sociale woonomgeving. In het onderzoek wordt kort benoemd dat er een onderscheid gemaakt kan worden tussen de fysieke en sociale woonomgeving, maar een duidelijke definitie wordt er niet gegeven. Uit het onderzoek kan afgeleid worden dat de *sociale woonomgeving* de sociale contacten in de buurt betreft. Aan de hand van deze begripsbeschrijvingen, zijn er een aantal definities afgeleid voor het empirisch onderzoek:

In dit onderzoek wordt de *fysieke woonomgeving* gedefinieerd als de openbare ruimte en bebouwing in de buurt. Hiermee wordt de woonomgeving bedoeld, zonder de sociale contacten. Wanneer dit wordt gekoppeld aan een ander geraadpleegde bron, komt dit overeen met de 'gekende ruimte' van Lefebvre. De fysieke woonomgeving is hier de objectieve ruimte in de buurt (Lagendijk, persoonlijke communicatie, 9 februari 2021).

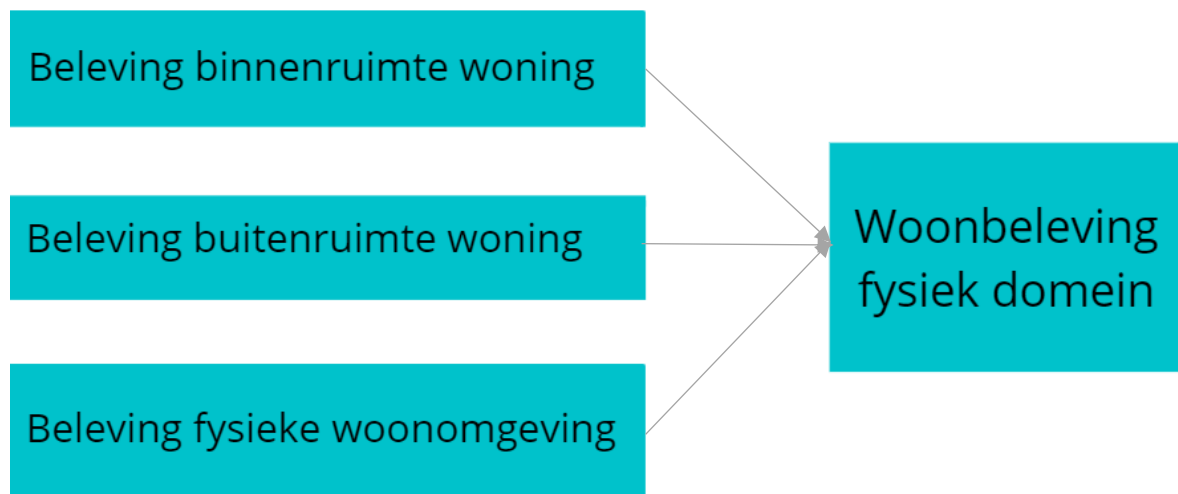
Om een onderscheid te maken tussen de woonbeleving van de fysieke ruimte, is het begrip *fysieke domein* afgeleid. Dit fysieke domein wordt gedefinieerd als de fysieke woonomgeving en de woning samen. In de woning wordt er hier nog een onderscheid gemaakt tussen de binnen- en buitenruimte, zoals toegelicht zal worden in de operationalisatie in paragraaf 3.1.

In het Woononderzoek (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019) wordt gesproken over 'woongenot'. In het Woononderzoek wordt er een waarde gegeven aan de woonbeleving, door te spreken over 'tevredenheid woonomgeving' en 'tevredenheid woning'. In het empirisch onderzoek zal er gesproken worden over *woonbeleving*, omdat er in dit onderzoek is gekozen voor een kwalitatieve benadering. Er zal in worden gegaan op ervaringen met de ruimte, waardoor de term 'beleving' een gepaster begrip wordt gevonden.

Naar aanleiding van de besproken onderzoeken en literatuur is een conceptueel model opgesteld. Dit conceptueel model wordt besproken in het volgende hoofdstuk.

3. Conceptueel model

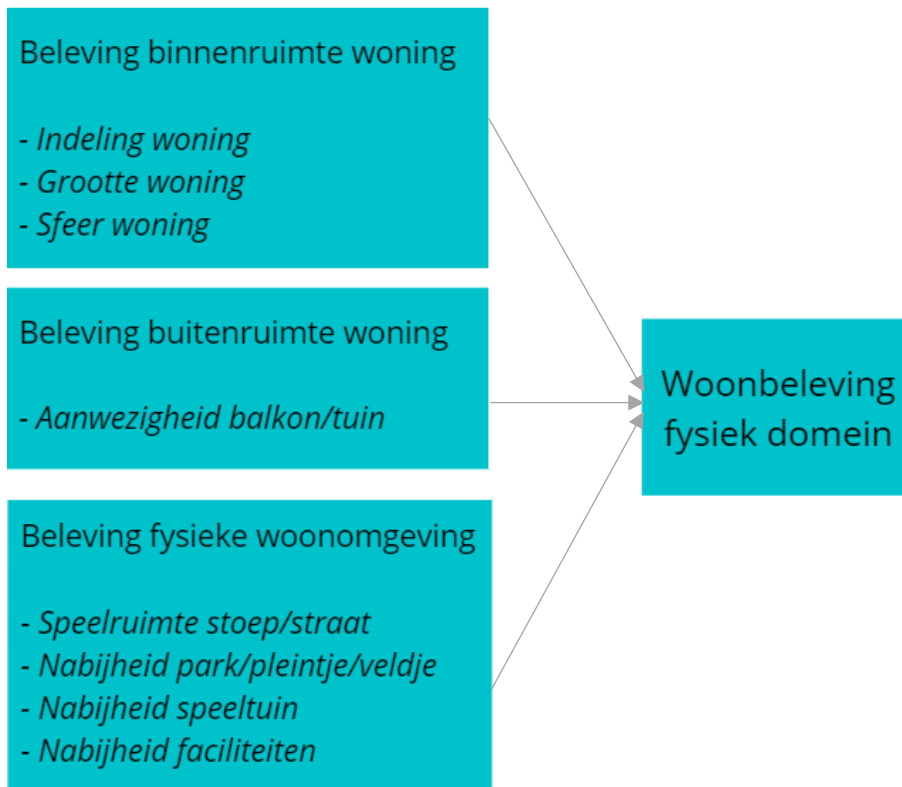
Op basis van het theoretisch kader is de verwachting is dat de woonbeleving van het fysieke domein bepaald wordt door de beleving van de binnenruimte van de woning, de buitenruimte van de woning en de fysieke woonomgeving. Onder de fysieke woonomgeving vallen bebouwing en parken, maar ook de faciliteiten in de buurt zijn hierin meegenomen. Het conceptueel model is weergegeven in figuur 4 op pagina 31.

Figuur 5: Conceptueel model

3.1. Operationalisatie

De operationalisatie van de woonbeleving van het fysieke domein is weergegeven in figuur 6 op pagina 32. De dimensies zijn beleving binnenruimte woning, beleving buitenruimte woning en beleving fysieke woonomgeving. Onder figuur 6 worden de dimensies en de bijbehorende indicatoren toegelicht.

Figuur 6: Operationalisatie woonbeleving fysiek domein

De beleving van de binnenruimte van de woning wordt bepaald aan de hand van de grootte van de woning, de indeling van de woning en de sfeer van de woning. Deze aspecten zijn gebaseerd op het nationale woononderzoek (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019).

Naast de binnenruimte van de woning, wordt er verwacht dat de buitenruimte van de woning invloed heeft op de beleving van de woonbeleving van het fysieke domein. Volgens het Woononderzoek behoort de factor 'buitenruimte' bij de tevredenheid met de woning (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019). Aangezien gezinnen die in de grote stad woonden en geen tuin tot hun beschikking hadden een grotere verhuiscens hadden dan gezinnen die wel een tuin hadden, is er besloten om de buitenruimte bij de woning als aparte variabele van de beleving van het fysieke domein op te nemen. Hierbij wordt bewust alleen ingegaan op de

aanwezigheid van een tuin of balkon als indicator, omdat er in de literatuur niet is ingegaan op verdere grootte of gebruik van de buitenruimte.

Onder de beleving van de fysieke woonomgeving in de buurt vallen de bebouwing en openbare ruimte in de buurt, bijvoorbeeld speeltuinen en parken. Openbare ruimte werd meer gebruikt als verblijfplek tijdens de eerste lockdown (Debackere, 2020). Uit onderzoek is gebleken dat er een direct verband is tussen de beschikbare openbare ruimte waar de mogelijkheid is om te spelen met de hoeveelheid dat er buiten gespeeld wordt (Felder & Kapteijn, 2013). Speelruimte werd in dit onderzoek 'speelbaar' genoemd als de stoep minimaal 4 meter breed was. In het empirisch onderzoek wordt het minimum van 4 meter niet gehanteerd, omdat het onderzoek op de subjectieve ervaringen van de respondenten ingaat. De stoep of straat is om deze reden 'speelbaar' als dit door de ouders zo genoemd wordt. Naast de stoep en straat, worden ook de parken, pleintjes en speeltuinen besproken als speelruimte voor de kinderen (Felder & Kapteijn, 2013).

Het woord 'nabijheid' is bewust gekozen, omdat hier ook de bereikbaarheid in acht wordt genomen. Een speeltuin kan dichtbij zijn, maar wanneer er een grote, drukke weg overgestoken moet worden, zal hier minder snel gebruik van gemaakt worden. In de interviews zal naar voren komen hoe deze ruimte ervaren is. Tijdens de intelligente en gedeeltelijke lockdown was alle horeca gesloten, maar wel open voor afhaal. Bovendien waren evenementen verboden (Rijksoverheid, 2020e). In het onderzoek van Karsten kwam naar voren dat de nabijheid van faciliteiten een belangrijke reden was voor gezinnen om in de stad te wonen (Karsten, 2010). In Altrade zijn met name aan de Daalseweg, veel cafés en restaurants te vinden. Aangezien de gesloten horeca van invloed kan zijn op de manier waarop de gezinnen de buurt ervaren hebben, wordt dit ook meegenomen in het interview.

Volgens makelaars en Rijksbouwmeester Alkemade is suburbanisatie in de versnelling gezet als gevolg van de lockdown (Hendriks, 2020). In dit onderzoek wordt met name de beleving van de stadsbuurt onderzocht, maar gezien de theorieën wordt dit mogelijke gevolg van de lockdown wel meegenomen in het interview.

Ook de reisafstand kan meegenomen worden in het interview, aangezien de pendeltijd in zowel het onderzoek van Karsten (Karsten, 2010) als in de enquête van Funda (Funda, 2020) naar voren kwam als een belangrijk aspect. In het onderzoek van Karsten kwam naar voren dat bewoners graag in de stad woonden, omdat met name de pendeltijd naar werk korter was (Karsten, 2010). Bezoekers van Funda vonden de reistijd naar werk minder belangrijk in september 2020 dan in mei 2020 (Funda, 2020). Mogelijk verwachten mensen in de toekomst meer thuis te gaan werken,

waardoor ze het niet erg vinden verder van hun werk te wonen. De reisafstand naar werk zal in het interview daarom ook besproken worden en valt onder de indicator 'nabijheid faciliteiten'.

4. Methodologie

In dit hoofdstuk wordt de onderzoeksmethode van het empirisch onderzoek besproken. Eerst zal er worden ingegaan op de onderzoeksfilosofie en de keuze voor kwalitatief onderzoek. Vervolgens zal de onderzoeksstrategie aan bod komen en zullen de keuzes rondom de onderzoeksgroep toegelicht worden. Ook zal er besproken worden hoe de interviewvragen tot stand zijn gekomen en hoe deze interviews hebben gezorgd voor genoeg kennis om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden. De analysemethode van de interviews is hierin ook opgenomen. Tot slot worden alle keuzes die gemaakt zijn kritisch besproken in paragraaf 4.7.

4.1. Onderzoeksfilosofie

In dit onderzoek is er onderzocht hoe de woonbeleving van gezinnen is tijdens de lockdown. De uitspraken die gedaan zijn, zijn beschrijvend. Ze geven aan wat en hoe iets is, maar er wordt hierbij niet ingegaan op een verklaring van deze beschrijvingen (Vennix, 2016). Het onderzoek is uitgevoerd volgens het positivisme. Dit houdt in dat de uitspraken die gedaan zijn een empirische pretentie hebben. De woonbelevingen van de gezinnen zijn te verifiëren via empirische waarnemingen, of in andere woorden: de uitspraken die in dit onderzoek gedaan zijn kunnen aangetoond worden door ervaringsgegevens van de gezinnen (Vennix, 2016).

4.2. Kwalitatief onderzoek

In de keuze voor kwantitatief of kwalitatief onderzoek, is er in dit onderzoek gekozen voor de kwalificerende benadering. Uit eerdere onderzoeken naar de ervaringen van gezinnen tijdens de intelligente lockdown is gebleken dat de periode anders ervaren werd door verschillende ouders (Bakx, et.al., 2020), (WIJ & Stichting Voor Werkende Ouders, 2020), (Yerkes, et al., 2020). Op basis van deze eerdere onderzoeken wordt er verwacht dat de woonbelevingen van gezinnen hierdoor ook verschillend zijn. Om in kaart te brengen wat de woonbeleving van het fysieke domein tijdens de coronacrisis is en de gezinnen de mogelijkheid te geven om hun beleving te onderbouwen, is de kwalitatieve benadering de juiste manier geacht om resultaten te rapporteren (Vennix, 2016).

De kwalitatieve benadering heeft gezorgd voor diepgang. De studie heeft plaats gevonden op kleine schaal, waar ruimte was voor een gedetailleerde beschrijving van de verschillende

ervaringen (Verschuren & Doorewaard, 2015). Daarnaast zijn de resultaten uit deze studie met name voortgekomen in de vorm van ervaringen en belevingen, welke in tekstvorm gerapporteerd en beschouwd zijn. Aangezien ervaringen lastig in grafieken weergeven kunnen worden, is gekozen voor een kwalificerende en interpreterende benadering (Verschuren & Doorewaard, 2015). Binnen de kwalitatieve benadering is het onderzoeksobject holistisch benaderd, aangezien de woonbeleving van de gezinnen in Altrade ten tijde van de coronacrisis is als centraal object benaderd en beschreven (Vennix, 2016).

4.3. Empirisch onderzoek

De woonbeleving van het fysieke domein van gezinnen tijdens de lockdown is een onderzoek die nog niet eerder is uitgevoerd. Empirisch onderzoek is daarom nodig om te meten hoe gezinnen hun woning en woonomgeving beleven tijdens de coronacrisis. In de keuze voor de casestudy als onderzoeksstrategie is gebruik gemaakt van eerder onderzoek naar gezinnen in de stad. Ook is het Woononderzoek (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019) gebruikt om vast te stellen welke vragen er gesteld dienden te worden om de woonbeleving in kaart te brengen.

4.4. Casestudy

In deze studie is onderzocht hoe gezinnen het fysieke domein van hun woonsituatie beleven ten tijde van de coronacrisis: er staat dus centraal 'hoe' iets is. Daarnaast is het onderzoek gericht op een specifieke groep (jonge gezinnen) over een bepaalde tijdsperiode (de lockdown van maart tot aan het afnemen van het interview). Deze aspecten zijn kenmerkend voor een casestudy (Vennix, 2016, p. 192). De woonbeleving is zo goed en uitgebreid mogelijk gedocumenteerd, waardoor in dit onderzoek beschouwd kan worden als een beschrijvende casestudy (Vennix, 2016). Om een volledig beeld te krijgen van de beleving van de gezinnen zijn interviews afgenomen. Interviews geven de mogelijkheid om door te vragen, waardoor een compleet en diepgaand beeld gerealiseerd werd over situatie waarin gezinnen zich bevinden (Vennix, 2016). Omdat er is gekozen om interviews af te nemen en diepgang belangrijker is geacht dan breedte, is de onderzoeksgroep relatief klein gebleven. Een voordeel van de casestudy is dat er een gedetailleerd beeld is verkregen van de woonbeleving van jonge gezinnen in Altrade. Een nadeel van de casestudy is echter dat de uitkomsten van dit onderzoek een lage externe geldigheid hebben (Verschuren & Doorewaard,

2015). Dit onderzoek heeft gezorgd voor een uitgebreide beschrijving van de woonbelevingen van gezinnen in Altrade, maar deze uitkomsten kunnen niet gegeneraliseerd worden naar de woonbelevingen van gezinnen in andere woonbuurten.

4.5. Dataverzameling

Voor dit onderzoek is dus gekozen voor een casestudy. In de volgende paragrafen wordt er toegelicht welke onderzoeksgroep er benaderd en geïnterviewd is, hoe de respondenten benaderd zijn en hoe de interviews zorgen voor de kennis die nodig is om de hoofdvraag te beantwoorden.

4.5.1. Onderzoeksgroep

De focus op gezinnen is gekozen door de situatie van thuiswerken en thuisonderwijs tijdens de intelligente lockdown. Zoals gebleken is uit onderzoek van WIJ (WIJ & Stichting Voor Werkende Ouders, 2020) heeft de coronacrisis gezorgd voor spanning bij gezinnen. Echter zijn er ook gezinnen die positieve aspecten hebben ervaren tijdens deze periode. Daarnaast is uit onderzoek van Karsten (Karsten, 2010) gebleken dat gezinnen in de stad een gebrek aan aandacht voor speelruimte een nadeel van wonen in de stad vinden. Tijdens de coronacrisis zijn de gezinnen op hun woning en buurt aangewezen. Deze combinatie van verschillende ervaringen uit eerder onderzoek naar gezinnen in de coronacrisis en eerder onderzoek van Karsten, maken dat gezinnen gekozen zijn als onderzoeksgroep.

Het onderzoek Gezin in de Stad (Felder & Kapteijn, 2013) is uitgevoerd in verschillende wijken binnen de ring in Amsterdam en Rotterdam. Aangezien resultaten uit dit onderzoek zijn gebruikt om het conceptueel model mee op te stellen, is er gekozen om een vergelijkbare wijk in Nijmegen als onderzoeksgebied te kiezen. Er is gekozen om het onderzoek in Nijmegen uit te voeren, omdat er nog weinig onderzoek is gedaan naar de beleving van de stad door gezinnen in middelgrote steden als Nijmegen, maar wel in grote steden als Amsterdam, Rotterdam en Utrecht (Karsten, 2010). Dit onderzoek is dan ook wetenschappelijk relevant.

Felder en Kapteijn onderzochten krappe 19de -eeuwse arbeiderswijken met smalle straten en stoepen, na - oorlogse strokenbouw, brede stoepen, groenstroken en woonblokken met gemeenschappelijke binnentuin (Felder & Kapteijn, 2013). Op basis van deze kenmerken is gekozen voor de wijk Altrade als onderzoeksgebied. De wijk valt in het hogere middensegment van de

Nijmeegse woningmarkt (Gemeente Nijmegen, 2020c) en bevat voornamelijk vooroorlogse woningen. Uit een eerste verkennende online observatie is gebleken dat de wijk relatief veel faciliteiten voor kinderen huisvest, met name speeltuinen en pleintjes. In het Theoretisch Kader is de waardering van de buurt voor de coronacrisis meegenomen.

In haar onderzoek naar gezinnen in Rotterdam heeft Lia Karsten (Karsten, 2010) interviews afgenomen bij gezinnen met kinderen tussen de 0 en 16 jaar. Aangezien resultaten uit dit onderzoek zijn opgenomen in het theoretisch kader, is de methode van dit onderzoek losjes gebaseerd op het onderzoek van Karsten. In het onderzoek van Karsten was de onderzoekspopulatie divers op het gebied van etniciteit, beroep en leeftijd. Daarbij onderzocht Karsten gezinnen in 2 verschillende buurten. In dit onderzoek zijn alleen gezinnen uit Altrade geïnterviewd, aangezien er is gekozen voor een verdiepende studie van deze buurt. Bovendien is de keuze gemaakt om alleen gezinnen te interviewen met kinderen in de basisschoolleeftijd (4 tot 12 jaar), aangezien er verwacht werd dat deze kinderen de meeste hulp nodig hebben gehad met thuisonderwijs ten tijde van de coronacrisis. Bovendien is de gebruikte bestaande literatuur ook gebaseerd op kinderen in het basisonderwijs, met name het onderzoek van POINT en het Nederlands Jeugdinstituut (Bakx, et.al., 2020). De onderzoeken van WIJ en de Universiteit Utrecht, Radboud en Amsterdam namen alle thuiswonende kinderen van 0 tot 18 jaar mee in hun onderzoek (WIJ & Stichting Voor Werkende Ouders, 2020), (Yerkes, et al., 2020). Uit het rapport van WIJ zijn hier wel verschillende leeftijdscategorieën af te lezen, waaruit bleek dat ouders van kinderen in de leeftijd 4-12 jaar zichzelf het laagste cijfer gaven voor hoe ze zichzelf vinden als ouder (WIJ & Stichting Voor Werkende Ouders, 2020).

De onderwerpen die aan bod zijn gekomen in de interviews van Karsten zijn levensgeschiedenis (opleiding, woon- en werklevens), het dagelijks leven (werk, zorgtaken en vrije tijd) en woonvoorkeuren (inclusief de betekenis/beleving van de huidige woning en buurt) (Karsten, 2010). Op basis van de verwachtingen die besproken zijn bij het conceptueel model, is er in dit onderzoek gekozen om de beleving van de woning en woonomgeving verder te onderzoeken.

Om respondenten te bereiken, zijn er eerst via het persoonlijke netwerk gezinnen gecontacteerd. Ook zijn de buurtvereniging Altrade (Buurtvereniging Altrade Nijmegen Oost, z.d.) en meerdere kinderdagverblijven benaderd met de vraag of zij een oproep konden plaatsen om gezinnen te bereiken. Deze voorzieningen zijn opgezocht via Google (WeetMeer buurtinformatie, z.d.) en Google Maps (Google Maps, z.d.). In dezelfde week zijn er berichten door de buurt verspreid. Door de wijk is er gekeken waar mogelijk gezinnen woonden. Er is toen gekozen om woningen waar een kinderfiets voor de deur stond, stickers op het raam waren geplakt of een speeltoestel in de tuin stond, een bericht door de bus te doen. Ook is er een flyer opgehangen bij een kinderdagverblijf.

In bijlage 1 is deze flyer toegevoegd. Helaas leverden deze benadermethoden geen respondenten op.

Aangezien deze manieren niet geholpen hebben, is er besloten om andere methoden te proberen om respondenten te bereiken. Ten eerste is de opmaak van het bericht aangepast, waardoor het in één oogopslag duidelijk is wat het doel van het bericht is. Deze nieuwe flyer is weergegeven in bijlage 2. Daarnaast is de flyer opgehangen in de supermarkten in de buurt. Ook zijn er op vrijdagmiddag ouders benaderd op de schoolpleinen van basisscholen in de buurt, waarna er een aantal ouders hebben aangegeven mee te willen doen aan het onderzoek. Daarnaast zijn er kleine flyers uitgedeeld met meer informatie over de interviews. Via de respondenten die aan hebben gegeven mee te willen werken aan het onderzoek, zijn er later weer meer respondenten benaderd. De samenstelling van de groep respondenten is hierdoor tot stand gekomen aan de hand van het zogenoemde 'Sneeuwbaaleffect' (Vennix, 2016). Uiteindelijk zijn er 7 ouders geïnterviewd.

Alle respondenten en hun partners waren dertigers en veertigers en hun kinderen waren allemaal tussen de 3 en 8 jaar. Er zijn 4 vrouwelijke respondenten en 3 mannelijke respondenten geïnterviewd. Alle respondenten woonden samen met hun partner en kinderen in een woonhuis. De homogene groep respondenten zorgt ervoor dat de validiteit hoog is (Vennix, 2016). De respondenten hadden vergelijkbare kenmerken, waardoor er over deze specifieke groep respondenten gegronde uitspraken gedaan zijn. Bij het rapporteren van de resultaten is gebruik gemaakt van fictieve namen om de anonimiteit te waarborgen.

4.5.2. Half gestructureerd interview

Om een aantal topics aan de orde te laten komen tijdens het interview, is er gebruik gemaakt van een interviewguide. Deze interviewguide is van tevoren opgesteld, waardoor de volgorde van de topics en de formulering van de vragen al bepaald was voor de interviews (Vennix, 2016). Deze interviewvorm wordt ook wel het half gestructureerde interview genoemd. Om de gezinnen de vrijheid te geven om hun belevingen te delen, is er gekozen om geen antwoordcategorieën vast te leggen. Een voordeel van de half gestructureerde interviewvorm, is dat er ruimte was voor eigen inbreng vanuit de respondent, omdat er geen antwoordcategorieën vastgelegd waren. Daarnaast waren er vragen vastgelegd, maar was er ook ruimte om door te vragen op bepaalde onderwerpen door middel van 'probing questions' (Vennix, 2016). Een nadeel van deze interviewvorm is dat de manier waarop het interview afgenomen wordt sterk afhankelijk is van de interviewer. In dit

onderzoek is dit geen probleem voor de validiteit, aangezien alle interviews door dezelfde onderzoeker zijn afgenomen. Wanneer een andere onderzoeker de interviews nogmaals zou afnemen aan de hand van de interviewgide, is het alleen de vraag of dezelfde uitkomsten uit het onderzoek komen. Een andere interviewer kan namelijk besluiten om op andere topics verder in te gaan, bijvoorbeeld. De betrouwbaarheid van half gestructureerde interviews is daarom minder hoog (Vennix, 2016).

In de periode dat de interviews zijn afgenomen zat Nederland in een strengere lockdown dan de lockdown in het voorjaar. Vanaf maart 2020 zijn er maatregelen tegen de verspreiding van het coronavirus afgekondigd en met name in de maanden april en mei stond de wereld stil. In deze periode was er nog weinig duidelijk over het virus en moesten mensen zich in rap tempo aanpassen aan de situatie. De maatregelen tegen het coronavirus veranderden door het jaar heen. In de zomer waren er in Nederland minder maatregelen tegen het virus, maar in de maanden september en oktober moesten de maatregelen weer aangescherpt worden. Aangezien er in de tijdsperiode dat de interviews afgenomen zijn, nog steeds strenge maatregelen tegen het virus waren, is er besloten om het interview voornamelijk te focussen op de huidige situatie waarin de gezinnen zich bevonden. Op dat moment waren gezinnen wellicht al gewend aan de situatie, of hadden ze al oplossingen bedacht voor problemen waar ze tijdens de eerste lockdown tegenaan zijn gelopen. Om deze reden is er soms ook gerefereerd naar de maatregelen tijdens de eerste golf van het coronavirus: de intelligente lockdown. In bijlage 3 is een tijdlijn van de intelligente lockdown weergegeven.

In verband met het coronavirus hebben de interviews plaats gevonden via een videoverbinding. Doordat het interview via een videoverbinding afgenomen is, waren de respondenten in hun eigen woning – in de natuurlijke omgeving. De interviewer was echter niet fysiek aanwezig in deze omgeving. Een voordeel van het interview via de videoverbinding is dat de respondenten thuis waren op het moment van het interview en dus in hun natuurlijke omgeving waren, wat kenmerkend is voor een casestudy (Vennix, 2016). Daarnaast zorgde het interview via de videoverbinding ervoor dat de drempel om deel te nemen waarschijnlijk lager lag. De respondenten hoefden nergens naartoe en konden het interview ook in de avonduren inplannen. Hierdoor kostte het interview hen relatief minder tijd dan een fysiek interview.

Een nadeel van de interviews via videoverbinding is dat er geen face-to-face contact is geweest tijdens het gesprek. Hierdoor was er voor de interviewer geen duidelijk zicht op gezichtsexpressies of emoties (Verschuren & Doorewaard, 2015).

Om de resultaten goed te kunnen rapporteren werden de interviews opgenomen. In bijlage

4 is een verdere toelichting van het opstellen van de vragen opgenomen. Ook is hier de interviewgide toegevoegd.

4.6. Data-analyse

Nadat de interviews afgenomen zijn, zijn ze getranscribeerd. Vervolgens zijn ze gecodeerd in het programma Atlas.ti. Het coderingsproces heeft ervoor gezorgd dat begrippen uit de interviews een betekenis hebben gekregen, waarna uitspraken gedaan konden worden over de resultaten. Dit gebeurde in meerdere stappen (Verschuren & Doorewaard, 2015). Het coderen is uitgevoerd volgens de richtlijnen van kwalitatieve methoden van Strauss en Corbin (Corbin & Strauss, 2008). Eerst heeft er 'open coding' plaats gevonden, waar 'losse aantekeningen gemaakt zijn van de waargenomen verschijnselen' (Verschuren & Doorewaard, 2015, p. 192). Ook werden de gegevens tijdens deze stap vergeleken met elkaar en werden er betekenissen toegekend aan tekstfragmenten (Verschuren & Doorewaard, 2015). Wanneer er in deze studie bijvoorbeeld benoemd werd dat de respondenten hun tuin heel fijn vonden, is hier de code 'Aanwezigheid tuin' aan gegeven. Nadat de interviews gecodeerd zijn volgens 'open coding', volgde 'axiale coding'. In deze stap werden de verschillende codes met elkaar vergeleken en werden er relaties tussen de codes gevormd (Verschuren & Doorewaard, 2015). Tot slot zijn de kernbegrippen vastgesteld en zijn de relaties tussen begrippen geformuleerd tijdens de 'selectieve coding'. Hier zijn ook de verbanden gelegd met de literatuur en theorie (Verschuren & Doorewaard, 2015).

Tijdens dit coderingsproces worden de codes constant vergeleken met elkaar, zodat codes met dezelfde betekenissen gemerged kunnen worden. Op deze manier kan er een duidelijk overzicht gecreëerd worden. Vervolgens zijn er code groups gevormd van codes die gerelateerd waren aan elkaar. De code groups die gerelateerd zijn aan de ruimtelijke beleving van de buurt en de woning zijn daarna vormgegeven in een network, omdat er op deze manier een groter overzicht van de codes gerealiseerd werd. Ook in deze fase zijn er nog codes samengevoegd en hernoemd. Nadat de networks gerealiseerd zijn, zijn hier group networks uit gevormd. In deze group networks zijn de networks onderverdeeld, om zo een duidelijk onderscheid te maken van de verschillende ervaringen van de respondenten. Deze group networks zijn: beleving woning, buitenruimte, openbare ruimte en verhuiswens. In bijlage 5 zijn deze verschillende networks weergegeven.

Ook is er in Atlas.ti een code-document tabel opgesteld, die ook is weergegeven in bijlage

5. In deze tabel is per code group af te lezen welke respondenten bijvoorbeeld aangaven genoeg ruimte te hebben in huis. Aan de hand van deze tabel kon per respondent bekeken worden wat ze in het interview zeiden over de bepaalde onderwerpen. Op deze manier zijn de verschillende belevingen van de woning, buitenruimte van de woning en fysieke woonomgeving gerapporteerd.

Uiteindelijk heeft het proces van coderen de verschillende begrippen die genoemd werden in de interviews verduidelijkt, waardoor de resultaten vergeleken konden worden met elkaar. Hier konden vervolgens conclusies uit getrokken worden (Verschuren & Doorewaard, 2015).

4.7. Validiteit en betrouwbaarheid

Wanneer er wordt gekeken naar de validiteit en betrouwbaarheid van dit onderzoek, kan er gesteld worden dat de betrouwbaarheid hoog is, maar de externe validiteit laag. Aangezien de empirische studie een casestudy betreft, geeft dit onderzoek een betrouwbaar beeld van de situatie waarin jonge gezinnen in Altrade zich bevinden. Echter zijn de uitkomsten van dit onderzoek niet generaliseerbaar, omdat de situatie in andere steden in Nederland anders is (Vennix, 2016). De woonbeleving van deze gezinnen geeft een beeld van de buurt, maar het kan zijn dat de woonbeleving van gezinnen in andere buurten in Nijmegen anders is. Het kan zelfs zo zijn dat de woonbeleving van gezinnen met oudere kinderen of gezinnen in andere straten of woningen in Altrade al een andere beleving hebben. Het onderzoek is betrouwbaar, omdat de groep respondenten specifiek is. Alle respondenten hadden kinderen in dezelfde leeftijdsgroep en de ouders zelf waren ook ongeveer even oud. Ze woonden allemaal in een koophuis en de werksituaties waren ook vergelijkbaar. Over deze kleine case kunnen dan ook gegronde uitspraken gedaan worden, wat het onderzoek valide maakt (Vennix, 2016).

5. Resultaten

De woonbeleving van de gezinnen tijdens de lockdown wordt aan de hand van de verschillende onderwerpen stapsgewijs besproken. Eerst zal de woning besproken worden, met de binnen- en buitenruimte. Daarna zal er in worden gegaan op de ervaringen met de fysieke woonomgeving in de buurt Altrade.

In dit onderzoek stond de beleefde ruimte van Lefebvre centraal: de respondenten hebben verteld hoe zij hun woning en de buurt ervaren, beleven en waarderen. De uitkomsten van de interviews zijn volledig gebaseerd op de ervaringen van de respondenten, op de beleefde ruimte.

5.1. Binnenruimte woning

Om te beginnen worden de bevindingen wat betreft de binnenruimte van de woning besproken. Was er genoeg ruimte in de woning en hoe hebben de gezinnen de ruimte ervaren nu we veel meer thuis zijn dan normaal? Aan de hand van de analyse van de interviews worden deze onderwerpen besproken met de verschillende functies van de woning als middelpunt. Te beginnen met de beleving van de woning als lokaal en kantoor.

5.1.1. Woning als lokaal en kantoor

De gezinnen bevinden zich in verschillende situaties wat betreft thuiswerken en thuisonderwijs. Eva, Bart en Max gaven bijvoorbeeld aan dat zij en hun partners sinds maart thuiswerken en niet of nauwelijks op kantoor zijn geweest in de tussentijd, zij werken al die tijd al vanuit huis. Andere respondenten werkten half op kantoor en half vanuit huis, of hadden een partner die altijd op locatie werkte. Uit de interviews kwam naar voren dat tijdens het thuisonderwijs met name de combinatie van leeftijden ingewikkeld was.

Anne zei hier bijvoorbeeld over:

“Daar was ook wel het verschil dat mijn dochter op dat moment in groep 3 zat, dus zij kreeg allerlei lees-, schrijf- en rekenopdrachten. Mijn zoon zat in groep 1 dus die hoefde eigenlijk niet zoveel en die was binnen een kwartiertje klaar met de opdrachtjes. Die combinatie vond ik best wel pittig (...) Want hem kon ik niet aan tafel laten zitten, want hij was toch al klaar en mijn dochter wilde niet meer, omdat hij dus ook al klaar was.”

Ook Floor, Max en Bart gaven aan dat de combinatie van verschillende leeftijden ingewikkeld kon zijn. De kinderen van Eva en Job zaten nog in de kleuterklas in de periode dat er thuisonderwijs was, waardoor ze de kinderen *“vooral zelf een beetje moesten entertainen”*, zoals Eva het noemde.

Floor gaf aan dat de combinatie van thuiswerken en de kinderen thuis lastig was. Ze werkte vanuit huis, met haar twee kinderen thuis. Haar vriend werkt op locatie. Tijdens de intelligente lockdown hebben ze een studeerkamer in huis gemaakt: *“We hebben van een kleine kamer een studeerkamer gemaakt, zodat mijn vriend en ik, ik overdag en hij 's avonds, aan het werk konden daar.”* Floor gaf aan dat ze uiteindelijk eigenlijk nooit in deze studeerkamer zat in de periode van thuisonderwijs:

“Want ik had 2 kinderen beneden, dus wat ik vaak deed als ik een online of telefonisch contact had. Dan ging ik bijvoorbeeld in de keuken staan met de laptop en dan ging ik daar online een gesprek voeren in de hoop dat hier in de woonkamer niks afgebroken werd. En ja, dat is wel echt heel vervelend werken. (...) Want je bent wel thuis, maar je bent eigenlijk niet bereikbaar.”

Tijdens de interviews kwam naar voren dat iedere respondent een aparte studeerkamer in huis had, of in het geval van Max zelfs een kantoor in de tuin. Hij gaf aan dat hij zich in een enorm luxe situatie bevindt. Op de vraag hoe zijn gezin de situatie rondom thuisonderwijs en thuiswerken aanpakt, zei hij het volgende:

“We hebben geluk dat we een paar jaar geleden onze hele kelder aangepakt hebben, dus dat is een speelruimte. Ons hele huis is onder kelderd en dat is nu een hele grote speelruimte, alsof we wisten dat er corona ging komen. We hebben daar een hoekje ingericht en dat was het schooltje met een bankje. En dat was ook afgeschermd, van dat is het schooltje, als we daar zitten, zitten we op school. En als dat erop zat en de taken gedaan waren, dan kwamen we daar niet meer. Dan nam ik ze mee naar buiten, mee op sleeptouw naar het bos bijvoorbeeld (...) we hebben een schuur achter het huis en ook die hebben we aangepakt een paar jaar geleden. Een derde van de schuur is een knutselschuurtje en twee derde van de schuur hebben we tot kantoor gemaakt (...) het is gewoon goed verwarmd en echt afgesloten. Dus op die manier heb je echt een scheiding tussen werk en privé. We hebben zoveel luxe, echt.”

De scheiding tussen werk en privé, die Max benoemt, wordt verschillend ervaren door de respondenten. Anne gaf bijvoorbeeld aan dat ze nog best wel vaak naar kantoor kan, waardoor thuis voor haar echt thuis voelt. Andere respondenten gaven aan dat zij en hun partners de scheiding tussen werk en privé missen.

Machteld was erg tevreden met haar thuiswerksituatie:

“Ik heb veel beneden in de woonkamer gewerkt en mijn vriend werkte op zolder (...) Mijn vriend heeft wel een werkhoekje, dus ja, dat is wel genoeg eigenlijk. Als één een iets rustigere werkplek heeft. Ik heb me altijd een beetje in de huiskamer begeven.”

Voor Anne was een slechte internetverbinding een reden om op kantoor te gaan werken, omdat zij voor haar werk veel gesprekken moet voeren. Haar man werkt voornamelijk vanuit huis en heeft van zijn werk een thuiswerkbudget gekregen. Bart en zijn partner werken allebei sinds maart thuis en hebben één studeerkamer. Tijdens de periode van thuisonderwijs hebben hij en zijn partner per dag afgewisseld wie er op de studeerkamer zat en wie er de zorg voor de kinderen op zich nam.

In het interview is ook de pendeltijd naar werk besproken, aangezien deze tijdens het thuiswerken wegvalt. Over het algemeen hadden de respondenten door de lockdown geen pendeltijd meer, maar dit gold niet voor de man van Anne. Sinds corona heeft hij juist een dag per week twee uur extra reistijd op een dag, waardoor hij denkt aan een verhuizing. Later zal er in worden gegaan op deze verhuiswens. Voor Floor viel de pendeltijd weg, waardoor ze tijd overhield op een dag. Deze tijd gebruikte ze om te gaan opruimen:

“Ik merk dat als je thuis werkt dat je dag heel anders is ingedeeld. En dat je inderdaad reistijd, overleg, tussendoor een praatje maken, koffie halen, dat valt allemaal een beetje weg. Dus je houdt gewoon tijd over op een dag. Wat wij op een gegeven moment gingen doen is gewoon wat iedereen deed: opruimen, naar de DAR en het huis fijner maken. Want daar hadden we tijd voor, om op te ruimen.”

Ook andere respondenten hadden meer tijd over op een dag, doordat reistijd wegviel. Machteld gaf bijvoorbeeld aan dat ze 's ochtends veel meer rust ervaart, doordat ze geen spullen meer hoeft te pakken om naar het werk te gaan. Daarbij heeft ze nu 's ochtends ook meer tijd om nog hard te lopen voordat haar werkdag begint. Bart gaf aan dat het wegvallen van de pendeltijd hem *“niet zoveel doet”*, maar hij vertelde wel dat het soms lastiger afschakelen is als de werkdag is afgelopen, ook andere respondenten gaven dit aan. Eva gaf aan dat de pendeltijd ingevuld wordt door thuisonderwijs, dus dat het uiteindelijk niet zoveel uitmaakt.

Max benoemde dat de weg naar werk toch zorgt voor gedwongen lichaamsbeweging en dat hij minder beweegt nu dit wegvalt:

“En het is ook gedwongen lichaamsbeweging door met de fiets naar mijn werk te gaan. Ja, ik heb nou crazy weken op werkgebied en dat betekent dat ik weinig pauze neem en dat ik vandaag ook weinig buiten ben geweest. Dus ik ben blij dat we vanavond nog even met de kindjes naar buiten zijn gegaan hier in de buurt om even een rondje te lopen. Om zelf toch ook even wat beweging te pakken.”

Ook Anne gaf aan dat haar man, die voornamelijk thuis werkt en soms op locatie, soms een extra rondje omfietst als hij de kinderen naar school brengt:

“Ik begrijp van mijn man dat wanneer hij ‘s ochtends de kinderen naar school brengt, dat hij dan ook nog even een half uurtje omfietst, zodat hij nog wel even buiten is geweest. Verder zit hij heel veel binnen. En dat begint ook wel te storen.”

5.1.2. We schreeuwen nog niet om ruimte

Uit de interviews is gebleken dat alle respondenten benoemd hebben dat ze ‘genoeg’ of ‘veel’ ruimte in huis hebben; de code ‘genoeg ruimte in huis’ was zelfs de meest genoemde woning-gerelateerde code. Bij alle gezinnen hadden de kinderen een eigen kamer en in sommige gevallen ook een aparte speelruimte. Bart woont in huis met zijn vriendin en drie kinderen en gaf aan dat ze voldoende ruimte in huis hadden:

“We zijn met zijn vijven natuurlijk, dus je zit elkaar altijd wel een beetje op de lip denk ik, al woon je in een paleis. Maar er is wel voldoende ruimte.”

Ook Floor gaf aan dat er genoeg ruimte is in huis voor iedereen. Tijdens de eerste lockdown hebben ze de kamerindeling in huis veranderd en de badkamer aangepakt.

“Onze kinderen hebben vrij grote kamers en wij hebben op de zolder dakkapellen laten plaatsen en daar zijn we zelf gaan slapen. De kinderen zijn nu ook wel op een leeftijd dat ze op hun eigen kamer spelen, dus dat maakt dat beneden weer van ons is, en niet meer helemaal een grote speelgoedbende. Dus nee, ik heb zeker het idee dat we genoeg ruimte hebben. Ik zou ooit nog wel willen uitbreken, maar het is niet dat we schreeuwen om ruimte nog.”

Ook Max is tijdens de lockdown aan het klussen geslagen om een vide in de kamer van zijn dochter te maken en Machteld zat tijdens het interview midden in een verbouwing, zij liet dit wel doen door een aannemer:

“Het verbaast me ook heel erg, dat er zoveel mensen aan het klussen zijn geslagen. Ik dacht namelijk ‘wanneer moet je dat nog doen joh?’. Zeker in combinatie met dat onze dochter ook thuis was. Toen dacht ik ‘huh, ik weet niet eens meer wanneer ik moet schoonmaken, laat staan dat ik ook nog een extra klus erbij zou gaan pakken’. Dat is echt ondenkbaar.”

Job vertelde ook dat zij de indeling van het huis aan gaan pakken, maar dit had volgens hem niet met de coronacrisis te maken. Anne gaf aan dat ze in de coronacrisis juist minder klussen dan ze normaal doen, omdat haar kinderen in het weekend niet naar hun opa en oma kunnen. Deze ervaring komt overeen met wat Machteld vertelde.

In meerdere interviews kwam naar voren dat het fijn was dat er de mogelijkheid was om ruimtes af te sluiten. Bart gaf bijvoorbeeld aan dat het erg fijn is dat ze ensuite deuren in huis hebben: *“En dan ga je de kamer binnen en dan heb je een ensuite en dat is heel fijn. Die kan je ook dicht doen als de kinderen daar bijvoorbeeld tv zitten te kijken.”* Anne schetste precies dezelfde situatie in haar huis.

5.1.3. Gelukkig niet op 3 hoog

Over het algemeen vinden de respondenten hun situatie relatief gezien erg fijn. Maar liefst 4 van de 7 respondenten benoemde in het interview dat ze zich bewust zijn van de luxe waarin ze leven tijdens de lockdown. Zo benoemde Anne bijvoorbeeld:

“We zitten gelukkig niet zoals het was in Spanje, met mensen op 3 hoog en kinderen die de deur niet uit mogen. Dus dat was gelukkig wel prima te doen.”

Max beantwoorde de vraag hoe hij en zijn gezin hun woning ervaren, met:

“Fantastisch. Ja, echt nog meer dan fantastisch. We hebben heel veel mensen gezien die dat minder hadden. En we wisten ook al wel hoor, dat we dankbaar mochten zijn met het huis dat we hadden.”

Ook later in het interview kwam Max terug op de ruimte die zij hebben in huis:

“Ik zit in team Corona, dus ik hou dat een beetje in de gaten bij mijn bedrijf. Mensen die dolgraag weer naar kantoor willen en dan denk ik, ‘why’? Maar dit zijn waarschijnlijk mensen die op jouw vragen zouden zeggen: ‘mijn huis is veelste klein en ik loop tegen de muren op en zeggen de tuin is te klein.’ Dus ik heb ook makkelijk ouwehoeren.”

Machteld was heel erg blij met haar huis, waar ze nu anderhalf jaar woont. Ook zij beseft vaak hoe gelukkig ze is met haar woning:

“Heel fijn, heel fijn. Ik heb heel vaak gedacht, wat fijn dat we net nu in dit huis zijn komen wonen. We wonen hier nu anderhalf jaar. Het is ruim, dus dat is fijn. Het is licht. Je kijkt naar groen en ook naar leven op straat, dat vind ik ook echt heel fijn. Dus fietsers als ze langskomen, voetgangers, er gebeurt wat. Kindjes die aan het spelen zijn aan de voorkant. Dat vind ik wel echt heel prettig. Eigenlijk alleen maar positief. Alleen maar gewoon lekker, zo’n huis om vanuit te werken om in te wonen. Het is natuurlijk niet allemaal ideaal, zo’n coronatijd. maar dan hebben we het denk ik heel luxe dat we dat vanuit dit huis mogen en kunnen doen.”

5.1.4. Huis als gezinshuis

Naast het huis als kantoor en school, blijft de woning ook een gezinshuis tijdens de lockdown. Volgens Job vinden zijn kinderen het huis ook erg fijn, op de dag van het interview zei zijn dochter dit zelfs nog tegen hem:

“Ja dat zeggen ze weleens, dat ze het zo fijn vinden. Dat zei mijn dochter net nog, ze waren bij opa en oma. ‘Thuis is het het fijnst’, zei ze. Ja die vinden het geweldig hier, ja.”

Anne vertelde dat ze tijdens de eerste lockdown een speurtocht door de buurt en door het huis hebben gedaan en dat er vanuit school ook opdrachten kwamen. Machteld gaf aan dat ze de mogelijkheid had om haar dochter op school onderwijs te laten krijgen, maar dat ze dit liever niet wilde. Hierbij speelde ook mee dat er in het voorjaar nog veel onzeker was over het coronavirus:

“ Ik vind het eigenlijk ook helemaal niet fijn. We sluiten ons op omdat er een virus is waar we toen nog helemaal niet zoveel nog over wisten, waar we allemaal voorzichtig van worden. Waardoor we naar binnen trekken, letterlijk. Dan wil ik haar ook met mij hebben ofzo. Dan ga ik haar niet naar de buitenwereld brengen en ja, haar in contact brengen met iedereen.”

Max gaf aan dat ze voor de kinderen een speelruimte hebben, wat erg fijn was:

“Ze krijgen nu de leeftijd dat ze zichzelf steeds meer kunnen vermaken en dan gaan ze naar de kelder om zoi te maken. En ze doen maar, want wij hebben er geen last van. Ik kwam net in de kelder om iets te pakken en het is echt een pokkezooi en ik zei tegen Tessa: ‘wat goed dat we die kelder hebben.’ Ik doe de deur dicht en je hebt er geen last meer van. We hebben wat dat betreft echt een superhuis. Het hoeft niet groter te zijn, het had niet kleiner moeten zijn. Het is super.”

Floor benoemde dat ze het huis graag fijn maakt, omdat het huis waardevol wordt tijdens de lockdown: *“Dus je huis wordt wel waardevol op dat moment, als je er zelf ook gewoon de energie in steekt om de omgeving prettig te maken.”*

Al met al waren de respondenten overwegend positief over hun woning tijdens de coronacrisis. De respondenten vonden allemaal dat er genoeg ruimte was voor iedereen uit het gezin en ze hadden genoeg plek voor een werkhoeck of kantoor. Over het klussen was niet iedereen het eens: waar Floor de indeling van de woning veranderd heeft, snapte Machteld niet waar mensen die klussen de tijd vandaan halen. Meerdere respondenten waren zich bewust van de fijne ruimte die ze in huis hebben en maakten hier een vergelijking met andere situaties.

5.2. Buitenruimte woning

In deze paragraaf wordt besproken hoe de respondenten de buitenruimte bij hun woning beleefd hebben. Eerst wordt er ingegaan op hoe de tuin wordt gebruikt als speelruimte, vervolgens wordt er besproken hoe de gezinnen de tuin beleven als extra leefruimte bij het huis.

5.2.1. De tuin als speeltuin

Het mooie weer tijdens het voorjaar: in alle interviews kwam dit duidelijk naar voren als een positief aspect van de hele coronacrisis. Tijdens de eerste intelligente lockdown maakten de gezinnen veel gebruik van de tuin, maar tijdens de tweede lockdown, die in oktober inging, werd dit weer minder. Eva vertelde bijvoorbeeld dat ze blij was met de tuin in het voorjaar:

“Nouja, in het voorjaar was het natuurlijk heel mooi weer en we hebben de tuin. Dus dat was heel fijn. Nu is het wat kouder en natter dus dan ja, de buitenruimte, ook prima. We hebben genoeg ruimte hier.”

Job ervaaarde de tuin vooral als speeltuin, omdat alle kinderen uit de buurt bij hem in de tuin kwamen spelen:

“Van ons balkon hebben wij een glijbaan die de tuin ingaat. (...) En daar staat een trampoline in de tuin, dus het was hier vaak druk. Bijna al die kinderen kwamen hier naartoe. Bij ons was het erg druk in de tuin, wel leuk, maar we hebben wel af en toe de poort dichtgedaan, dat het té druk was. Maar het was altijd feest hier, ja. Hartstikke leuk, echt geinig.”

Ook de andere respondenten hadden allemaal een speeltoestel in de tuin staan. Eva heeft tijdens de eerste lockdown een trampoline aangeschaft en ook Bart vertelde dat hij voor de verjaardag van zijn zoon in het voorjaar een ‘tennisding’ heeft gekocht. Zijn kinderen mogen op de trampoline van de burens spelen. Bij Anne in de tuin staat een schommel, maar zij gaf aan dat haar kinderen vaker voor op straat spelen:

“Ook in de tuin, maar ook op het pleintje aan de voorkant. Dan gaan we tennissen en voetballen en stoepkrijten. Dus ik zou denken 20% van de tijd achtertuin en dan iets van 30% op het pleintje en 50% in een van de speeltuinen ofzoiets.”

5.2.2. Extra leefruimte

Over het algemeen waren de respondenten positief over de tuin en werd het gezien als een extra leefruimte, voornamelijk tijdens het voorjaar en in de zomer. Echter gaven zowel Job als Anne aan dat ze wel een grotere tuin zouden willen. Anne zei hier bijvoorbeeld over:

“Onze tuin is vrij klein, maar we hebben dus eigenlijk al voor de deur een pleintje waar ze even voetbal kunnen schoppen (...), dus er zitten eigenlijk 3 speeltuinen vrij dichtbij. Dus ja, die lockdown helemaal in het begin, die was natuurlijk ook in een mooie lente-zomer periode, dus we waren eigenlijk best veel buiten. Deuren open en ja, dat was wel prima te doen.”

Eva is tijdens de coronacrisis een moestuin begonnen en Bart heeft de tuin op de schop genomen. Floor gaf aan dat ze bij het kopen van het huis destijds verliefd was geworden op de tuin van 19 meter diep. Tijdens de lockdown heeft het gezin hier veel gebruik van gemaakt:

“We hebben alleen maar buiten geleefd eigenlijk. Het was dat ik af en toe wel binnen even iets moest doen voor het werk. Maar we hadden een zwembad in de tuin staan met een doorsnede van 3 meter 80 en dat was prachtig. En het was fijn en je kon lekker buiten zitten en de kinderen vermaakten zich. Dus die periode was fijn, omdat het gewoon beter weer was. En nu ben je al snel binnen en je bent genoodzaakt om zelf dingen te blijven doen. Zoals het bos noem ik dan maar weer, maar die zien we ieder weekend. De tuin was echt wel heel helpend gewoon in de zomer en tijdens die lockdown. Want er is gewoon veel meer vrijheid.”

Machteld gaf aan dat ze veel in de tuin heeft gewerkt tijdens het mooie weer.

“Ik ben ook veel buiten gaan zitten ook wel, in het park bij ons voor, of in de achtertuin. Toen was het ook heel mooi weer, in de lente en het voorjaar. Dus ook letterlijk veel buiten, ja, dat vond ik ook gewoon heel fijn eigenlijk. Om gewoon in de buitenlucht naar de computer te kijken, dat is toch anders dan binnen merk ik.”

Later gaf ze aan dat *“die tuin is wel heel prettig om erbij te hebben. Om daar ook nog wat meer leefruimte te hebben en werkruimte. Zowel aan de voorkant als aan de achterkant.”*

Ook Anne heeft een bankje in de voortuin staan, waar ze graag zit: *“We hebben een voortuintje en als je daar gaat zitten blijft er in de haverklap iemand staan, dus dat is heel erg leuk.”*

Zij en Bart gaven daarbij ook allebei aan dat ze dat de voortuinen in de buurt bijdragen aan een gezellige uitstraling in Altrade.

Over het algemeen waren de respondenten erg tevreden met de tuin die ze tot hun beschikking hebben, alleen Job en Anne gaven aan dat ze wel een grotere tuin zouden willen. Voornamelijk tijdens het mooie weer in het voorjaar, tijdens de intelligente lockdown, werd er veel gebruik gemaakt van de tuin. Veel respondenten hadden een speeltoestel in de tuin of schaften een toestel voor de kinderen aan in het voorjaar. De tuin werd daarnaast ook gebruikt als werkplek en werd enorm gewaardeerd door de gezinnen.

5.3. Fysieke woonomgeving

Naast de woning van de respondenten, is ook de fysieke woonomgeving besproken. Hieronder vallen onder andere speeltuinen, voorzieningen en de natuur. Waren er genoeg mogelijkheden om buiten te spelen? En hoe ervaren de gezinnen de buurt nu de horeca gesloten is?

5.3.1. Op naar de speeltuin

Naast de tuin als speeltuin, worden ook de 'echte' speeltuinen in de tuin benoemd door de respondenten. Met name de nabijheid en dichtheid van speeltuinen en de nabijheid van bos wordt gewaardeerd in Altrade.

Job zei het volgende over de speeltuinen in de buurt:

“Hier een straat verder is een speeltuintje en ja, dat is wel bijzonder eigenlijk. Want die speeltuin was een ontmoetingsplek en de ouders werden dan een beetje de hangjongeren. Je hangt iedere dag dan opeens zo een uur bij die speeltuin, dan kom je weer je buurman of vriend tegen en ja. Je hangt daar maar een beetje, maarja, je moet die kinderen bezig houden want je kon verder niets. Dus de speeltuin was wel een plek waar iedereen naartoe kwam.”

Niet bij alle respondenten was er ruimte op straat om te spelen voor de kinderen, zo gaf Eva bijvoorbeeld aan dat de straat daar echt te druk voor is.

“Bij ons op de stoep? Nee. Nee, want we wonen wel echt aan een drukke weg. Dat vind ik niet een hele gezellige plek. Als je in een van de zijstraatjes woont is het wat meer een wijkje zegmaar. Maar wij wonen echt aan een drukke weg en daar rijden wel echt veel auto's, dus dat is niet echt een speelplek. Dat is wel jammer.”

Ook Max gaf aan dat de straat waaraan ze wonen te druk is om te spelen, maar hij gaf aan dat er in de tuin genoeg ruimte is om te spelen. Verder gaf hij aan:

“We wonen dan wel aan een drukke weg, maar ze wonen hun hele leven al hier. Dus ze weten ook dat ze die weg niet op moeten rennen. Wat dat betreft zijn het gewoon stadse kindjes.”

In alle interviews kwam naar voren dat de kinderen veel spelen met andere kinderen in de buurt, zowel op straat als in de speeltuin.

Bart:

“Maar ze spelen vaak ook hier op de stoep, zo voor het huis. Rondjes fietsen of steppen, met stoepkrijt en dat soort dingen. Ze kunnen ook een rondje om het hele blok en dan hebben ze een rondje van 300 meter ofzo.”

Daarbij vertelde hij dat de kinderen het erg fijn vinden in de buurt:

“Ik denk dat ze de omgeving toch wel voor lief nemen vaak. Maar als ze er last van zouden hebben, dan zou je dat wel merken. Dat hebben we niet gemerkt, dus er is gewoon voldoende ruimte. Ze hebben ook hun eigen plekje, dus dat is gewoon wel prettig. Zeker nu, omdat iedereen thuis is. Als ze even geen school hebben, dan kunnen ze gewoon even naar een vriendje van een straat verderop lopen en daar aanbellen en dan gaan ze in de speeltuin daar spelen. Dus dat vinden ze wel heel fijn.”

Tijdens de eerste lockdown was er in de wijk ook de teddyberen speurtocht, vertelde Anne:

“We hadden een soort speurtocht door de wijk. Dan kregen ze een printje mee met bepaalde dingen die ze moesten zoeken; een rode auto, een fiets met een zwarte bel, die teddyberen speurtocht, dat was toen heel erg leuk.”

Ook Job gaf aan dat de kinderen veel met andere kinderen voor op straat spelen:

“En het is een hele rustige straat. Geen doorgaande weg, een woonerf. Dus wat dat betreft kunnen de kinderen vrij gemakkelijk overal rondstruinen.”

Veel respondenten gaven aan dat hun kinderen het fijn vinden in de buurt. Daarbij benoemden ook veel ouders dat er voor de kinderen vanaf de zomer niet heel veel veranderd was, omdat school en sport bijvoorbeeld nog door mochten gaan. Eva zei hier bijvoorbeeld over:

“En nu zit je twee weken met het gezin thuis. Maarja, ik heb het idee dat het voor hun niet zo speelt, behalve de school, dat vinden ze wel heel gek. Dat dat opeens gestopt was deze week. Dat vinden ze niet zo leuk, want dat is natuurlijk een leuke week met kerstviering en kerstontbijt. En dat gaat nu opeens online. Daar merken ze wel een heel groot verschil. Maar nu is het kerstvakantie de komende twee weken, dus ik denk dat ze daar niet zo heel veel van merken.”

Ook Job en Max gaven aan dat de kinderen niks missen. Job: *“De kinderen missen overigens helemaal niks hoor. Die hoor ik niet klagen, of ze willen daarheen of ze missen iets. Daar merk je helemaal niks aan.”*

5.3.2. Support your local

Veel respondenten benoemden het horeca aanbod in de buurt als één van de unieke kenmerken van Altrade. De kroegen op loopafstand worden gewaardeerd en de respondenten kijken ernaar uit om weer uit te kunnen gaan. Zo zei Bart bijvoorbeeld:

“Je kunt er niet gaan zitten om te eten, dat gaat niet. Maar er komt natuurlijk weer een tijd dat het wel kan. Daar kijk ik dan weer naar uit. Maar dat geeft misschien ook een beetje hoop dat het er nog zit. En ja, het geeft ook wel een goed gevoel als je dingen lokaal kan halen. Als ik moet kiezen of ik een maaltijdsalade hier bij Toko Oost haal of bij de Albert Heijn, als de prijs redelijk hetzelfde is, dan zal ik hem altijd bij de middenstand halen.”

Machteld vertelde dat ze best wel vaak koffie to-go haalt als ze gaat wandelen, eten afhalen 's avonds doet ze wat minder vaak:

“Het heeft er dan ook wel mee te maken dat het nu niet zo'n mooi weer is. Toen het mogelijk was om het buiten te eten, deden we het wel meer. Dan gingen we bijvoorbeeld bij de Kazerne wat halen en dat in het Limos Park opeten. Maar dat is nu niet meer zo logisch om te doen, zeker niet in de avond. Dus dan doen we dat wel minder. Maar wat we wel veel doen is koffietjes en taartjes, oliebollen.”

Net als Bart, gaf ook Floor aan dat ze graag eten afhaalt bij de lokale restaurants, ook omdat ze graag wil dat ze blijven bestaan:

“Nou in die zin, we proberen wel echt af te halen bij locals. Dus te bestellen, of wat hadden we laatst gedaan. Zo'n borrelplank. Dat proberen we wel te doen, want het is natuurlijk wel zo dat wij daar normaal ook naartoe gaan. Dus waarom zouden we dat nu laten. De ambiance mis je natuurlijk enorm. Als ik het eten thuis krijg is het natuurlijk hartstikke lekker, maar je zit toch thuis. Dus ja, zeker mis ik het wel, absoluut. En ik hoop dat alles overeind blijft, laten we het zo zeggen. Dat maakt de buurt ook onwijs leuk.”

5.3.3. Naar het bos

Het bos wordt met name genoemd als vrijetijdsbesteding tijdens de lockdown en de ligging van de buurt nabij het bos was ook een veelgenoemd positief aspect van Altrade. Alle respondenten gaven aan dat ze er graag op uit gaan met de kinderen, maar ook alleen. Floor vertelde bijvoorbeeld dat ze tijdens de eerste lockdown was begonnen met hardlopen en dat dit echt haar uitlaatklep was. Ook Bart gaf aan dat hij graag gaat hardlopen op de momenten dat hij tijd voor zichzelf heeft. Naast de bossen, werden ook de uiterwaarden en de Kopse Hof genoemd als plekken om naartoe te gaan. Over het bos zei Floor bijvoorbeeld: *“Ik loop hier de deur uit en ik kan naar het bos gaan en ik kan daar kilometers maken, want het is immens groot.”*

Ook Bart benoemde dat ze graag naar het bos gaan, al helemaal nu er niks mag:

“Want de afgelopen weken kan je helemaal niks. Je kan ook niet gaan zwemmen of ergens naartoe, naar een museum of dierentuin ofzo. We lopen heel veel rond. Naar de speeltuin en naar het bos of naar dat soort dingen, ja.”

Naast hun woning en de tuin, hebben de respondenten dus ook de fysieke woonomgeving als prettig ervaren. De toegankelijkheid van speeltuinen was opvallend en hier waren de respondenten erg tevreden over. Daarbij waren er ook genoeg bossen in de buurt om naar toe te gaan, wat volgens de respondenten erg fijn was nu er niet zoveel te doen is. Aangezien de horeca gewaardeerd wordt in de buurt, halen de respondenten ook graag eten af om de lokale horeca te steunen.

5.4. Verhuiswens

Alle respondenten gaven meer dan eens in het interview aan dat ze zich thuis voelen in hun woning en in de buurt. Uit vrijwel alle interviews is naar voren gekomen dat de coronacrisis geen rol gespeeld heeft in mogelijke verhuisplannen. Daarbij is wel naar voren gekomen dat de respondenten de mensen in de buurt erg belangrijk vinden.

Waar Job en zijn partner eerst nadachten over een verhuizing, heeft hij het gevoel dat ze door de lockdown hun huis juist meer zijn gaan waarderen. Dit had vooral te maken met de mensen in de buurt.

“...als je nu verhuist dat dat heel gunstig zou zijn. (...). Dus de crisis heeft er niks mee te maken. Dat heeft ons denk ik nog eerder hier gehouden, dan dat we zouden willen verhuizen. Want dan merk je hoe hecht is en hoe fijn zo’n buurt is.”

Eva vertelde dat zij weleens nadenken over een verhuizing, maar dat er vrijwel niks anders is te vinden in de buurt:

“De weg waaraan we wonen is wel heel druk, dus als we ooit zouden verhuizen, dan zou ik voor een minder drukke straat kiezen. Dat wel. (...) Ja we denken er weleens over na om te verhuizen, maar meer dat je weleens kijkt op Funda van ‘Goh wat is er allemaal’. Maar het is niet dat we er concrete plannen over hebben, want we zijn ook nog heel blij met dit huis en met deze wijk. (...) Er zijn gewoon niet heel veel mogelijkheden om binnen deze wijk groter of ruimer of groter te wonen en dat zou dan de reden zijn om te verhuizen. We vinden het nog niet zo belangrijk. We willen nog niet uit deze wijk weg en dat kinderen naar een andere school moeten. Zolang er niets is dan wat beter is dan hoe we nu zitten, dan blijven we gewoon lekker zitten.”

Net als Job, gaven ook Max en Floor aan dat op dit moment de huizenmarkt heel erg gunstig is om het huis te verkopen. Echter vertelden zij ook allebei dat er op dit moment niets is wat zou kunnen tippen aan het huis waar ze nu wonen, Floor: *“Daarvoor zou je dus dit nooit meer terug krijgen. Omdat dit qua locatie, qua grootte, qua tuin, zo iets krijg je nooit meer gecombineerd terug. Dus nee, ik heb daar [verhuizen] eigenlijk nog nooit over nagedacht. Nee.”*

Daarbij vertelde Max ook dat *“je erover nadenkt op het moment dat je huis te klein is, of te duur is en je ervan af moet. Maar ons huis is perfect, dus wij denken er gewoon echt niet over na.”*

Anne vertelde dat haar man sinds de coronacrisis wel aan een verhuizing denkt, aangezien hij nu meer reistijd heeft dan gewoonlijk. Ze gaf hierbij wel aan dat het niet echt een discussiepunt was,

maar dat hij het reizen niet fijn vindt. Volgens Anne is dit echt het huis voor de komende 10 jaar. Ook Max gaf aan dat dit het huis is voor de komende 10, 15 jaar en Machteld gaf ook aan dat ze hier nog lang wil blijven wonen.

Bart gaf aan dat het huis waar ze nu wonen genoeg mogelijkheden heeft voor de toekomst:

“Dit huis is ook wel echt om het huis. Het is gewoon een lekker ruim huis. We komen hier voorlopig geen ruimte te kort. En als het wel zo zou zijn, je hebt natuurlijk best wel een grote tuin. Dus dan zouden we eventueel ook nog wel uit kunnen bouwen, als dat een optie zou zijn. Je zou er eventueel achterop ook nog een dakkapel kunnen zetten. Dat soort dingen. Het heeft voldoende mogelijkheden en het is gewoon een huis naar onze smaak.”

Opvallend was dat respondenten ook meerdere keren uit zichzelf al aangaven niet te willen verhuizen, voordat deze vraag expliciet aan ze gesteld werd. Zo zei Floor bijvoorbeeld over de tuin aan het begin van het interview al: *“Ja, de tuin is iets van 19 meter lang, dus je hebt altijd zon in de zomer en genoeg ruimte voor de kinderen. Hier wil je nooit weer weg. Nee.”*

Ook Bart benoemde dat hij niet weg wilde uit de wijk toen we het over de speelruimte voor de kinderen hadden: *“Ja dat zit wel snor wat mij betreft. Het is wel een wijk waar ik niet graag weg uit zou willen.”*

De mensen in de buurt en de mogelijkheden van de huizen zijn dus redenen voor de respondenten om in het huis te blijven waar ze nu wonen. De coronacrisis en de bijbehorende lockdown is geen reden om te willen verhuizen. In tegendeel: in het geval van Job heeft de crisis er juist voor gezorgd dat ze in hun huidige huis blijven wonen.

5.5. Resultatenanalyse

Naast de resultaten die een antwoord geven op de hoofdvraag van dit onderzoek, waren er een aantal opvallende onderwerpen die tijdens de resultatenanalyse aan het licht kwamen. Deze resultaten hebben geen direct verband met de onderzoeksvraag, maar waren kenmerkend voor deze groep respondenten.

Ten eerste kwam in de interviews naar voren dat de respondenten zich erg bewust zijn van het feit dat ze dichtbij de stad wonen. De code 'nabijheid stad' is de meest genoemde code uit de hele analyse. Anne gaf in het interview aan dat ze in Altrade zijn komen wonen omdat ze destijds bewust hebben gekozen voor de stad en *"het bruisende en actieve leven in die zin."* Ze gaf aan dat Altrade daarvoor *"echt een ideale buurt"* is. Floor gaf aan dat ze erg blij is dat ze in Altrade woont en niet in een VINEX wijk buiten de stad en ook Max benoemde dit tijdens het interview. Onderstaand citaat geeft dit goed weer:

"Ja wat ik er [Altrade] heel erg leuk aan vind, is dat het niet alleen Yuppen is. Dat heb ik echt tegen VINEX wijken in Lent bijvoorbeeld. Daar heb je allemaal dezelfde soorten mensen. Dus iedereen lijkt op elkaar. Iedereen op ons eigenlijk haha. Jonge gezinnen, overal hangen baby's buiten, als in, er is een baby geboren. Van die borden. En wat ik hier heel erg leuk vind is dat het gemêleerd is. Dus oud en jong en mensen met jonge kinderen, mensen met oudere kinderen, mensen bij wie de kinderen al uitgevlogen zijn."

Een ander kenmerkend resultaat is dat de ouders de school van de kinderen erg belangrijk vonden. Dit werd vaak genoemd als een reden om niet te verhuizen. Daarnaast werd de school door Eva ook benoemd als een verbindende factor in de buurt.

"De school van de kinderen speelt een rol. Je gaat de kinderen niet de hele tijd naar een andere school verslepen. Daar denk je wel over na. Dat was minder belangrijk toen we nog geen kinderen hadden."

Later in het interview werd de rol van de school nog eens bevestigd:

"Wat ik net al zei: de binding met de buurt komt met name voort uit de school en de kinderen en vriendjes en vriendinnetjes. En voor ons zelf de ligging en het leven in de buurt. Ja, dus dat maakt het dat je niet zomaar weggaat hier. Maar dat heeft met name met de school en de kinderen te maken denk ik. En de prettige buurt."

Tot slot dient er ook worden ingegaan op de sociale beleving van de gezinnen. Dit onderzoek is met name gefocust op het fysieke domein van de woonbeleving, maar tijdens het interview kwam ook de sociale beleving veel naar voren. De code 'veel sociale cohesie in de buurt' was een van de meest genoemde codes in de data-analyse en is 7 keer genoemd in de interviews. Max, Floor en Job gaven aan dat ze erg veel contact hebben met de burens en ook samen dingen ondernemen. Bijvoorbeeld een buurt barbecue en een weekend weg. Bart benoemde bijvoorbeeld dat hij de mensen in de buurt belangrijker vindt dan hoe de huizen eruit zien:

"Dat is hier, dat zijn zeg maar 3 straten, dat klinkt bijna klef hoor, maar dat is heel hecht. We gaan in juni altijd met een hele grote groep, met 50 man, volgens mij waren het er meer afgelopen jaar, gaan we kamperen voor een weekend. En ja, het zijn heel veel leuke mensen die in de straat wonen. Een beetje in de leeftijdsgroep, dat is echt wel de reden dat ik hier woon en niet persé de huizen of hoe het er hier uitziet, want dan zijn er wel mooiere plekken in Nijmegen denk ik. Maar het zijn echt de mensen die hier in deze straat wonen. Heel gezellig, ja."

Ook Anne gaf aan dat ze de mensen in de buurt erg belangrijk vindt. Over veiligheid zei Floor: *"Het is een hele levendige en prettige buurt, veel sociale controle ook hier in dit stukje waar wij wonen."*

6. Conclusie

In dit onderzoek is een antwoord gezocht op de vraag: *Hoe is de woonbeleving van het fysieke domein van jonge gezinnen uit de Nijmeegse buurt Altrade ten tijde van de coronacrisis?*

Een eenduidige conclusie op deze hoofdvraag is niet te geven, maar de conclusies van dit onderzoek worden besproken aan de hand van de drie deelvragen. Vervolgens wordt er ook ingegaan op de besproken gevolgen van de coronacrisis en in welke mate deze consequenties overeenkomen met de belevingen van deze gezinnen.

De conclusies van dit onderzoek worden besproken aan de hand van de drie deelvragen:

1. *Hoe beleven jonge gezinnen in Altrade de binnenruimte van hun woning tijdens de coronacrisis?*
2. *Hoe beleven jonge gezinnen in Altrade de buitenruimte bij hun woning tijdens de coronacrisis?*
3. *Hoe beleven jonge gezinnen hun fysieke woonomgeving in Altrade tijdens de coronacrisis?*

6.1. Woonbeleving binnenruimte woning

De gezinnen waren positief over hun woning tijdens de coronacrisis. Er was genoeg ruimte in huis en alle gezinnen hadden plek om een werkruimte te realiseren. Opvallend was dat de respondenten zich bewust waren van de ruimte die ze tot hun beschikking hebben en hier een vergelijking maakten met andere situaties.

Uit een eerder kort onderzoek van Funda kwam naar voren dat mensen minder waarde hechtten aan reisafstand, maar dat het hebben van een studeerkamer juist belangrijker was geworden (Funda, 2020). Alle respondenten hadden een studeerkamer en Floor gaf aan er een te hebben gemaakt. Wat betreft reisafstand waren de ervaringen van de respondenten verschillend. Voor de man van Anne is reisafstand juist een nadeel van de coronacrisis gebleken. Bart gaf aan dat het hem allemaal niet zoveel deed, maar gaf wel aan dat werk en privé door het thuiswerken meer gemixt zijn. Dit is een onderwerp wat andere respondenten ook konden beamen. Dit sociale gevolg van de lockdown komt overeen met de resultaten uit eerdere onderzoeken naar de ervaringen met thuisonderwijs (WIJ & Stichting Voor Werkende Ouders, 2020) (Yerkes, et al., 2020).

6.2. Woonbeleving buitenruimte woning

Het mooie weer in het voorjaar zorgde ervoor dat de gezinnen veel gebruik maakten van de tuin tijdens de eerste lockdown. Veel gezinnen hebben een speeltoestel voor in de tuin aangeschaft en er werd volop genoten en gespeeld in de tuin. Ook werd de tuin gebruikt als werkplek, waardoor het gezien werd als extra leefruimte. Uit onderzoek uit 2018 bleek de aanwezigheid van een tuin een belangrijke factor te zijn in het woongeluk van gezinnen in de stad (CBS, 2019). Alle respondenten hadden een tuin tot hun beschikking en waren hier erg tevreden mee. Echter waren er ook respondenten die vertelden dat ze liever een grotere tuin zouden willen, maar dat er in de buurt genoeg plek was voor de kinderen om te spelen. Voor deze woning namen ze de kleinere tuin voor lief en waren er genoeg mogelijkheden om naar buiten te gaan.

6.3. Woonbeleving fysieke woonomgeving

In Altrade worden de speeltuinen enorm gewaardeerd. Er is genoeg plek om te spelen voor de kinderen en ook de bossen werden vaak genoemd door de respondenten. De horeca in de buurt wordt gewaardeerd en de gezinnen halen graag eten af om de lokale ondernemers te steunen.

Wanneer er gekeken wordt naar de Wijk- en Stadsmonitor over Nijmegen en Altrade, zijn de bewoners in Altrade tevreden met de voorzieningen, de stedenbouwkundige opzet van de buurt, de sociale cohesie en de veiligheid (Gemeente Nijmegen, 2020a). Al deze onderwerpen kwamen ook in de interviews aan bod. Het feit dat er horeca op loopafstand is werd door veel respondenten gewaardeerd en maakt Altrade volgens de respondenten een unieke buurt. Zoals besproken wordt ook de aanwezigheid van voortuinen gewaardeerd door de bewoners, net als de dichtheid van speeltuinen. Dit wijst op een goede beleving van de stedenbouwkundige opzet van de buurt.

De waardering van de buurt van de gezinnen komt dus overeen met de waardering van de buurt voor de lockdown. Uit onderzoek in Rotterdam (Engbersen, 2020) bleek dat de sociale cohesie toe is genomen door de coronacrisis. Job gaf aan dat ze door de coronacrisis hebben gemerkt hoe fijn en hecht de buurt is. Eerst zaten ze eraan te denken om te verhuizen, maar volgens Job heeft de coronacrisis er juist voor gezorgd dat ze in de buurt blijven waar ze wonen.

Uit de resultaten van het nationale woononderzoek uit 2018 is gebleken dat met name de grootte van de woning, sfeer, buitenruimte en onderhoud minder werden gewaardeerd in (zeer) stedelijke gebieden dan in niet-stedelijke gebieden. Daarbij waren mensen in een (zeer) stedelijk gebied over het algemeen minder gehecht aan de eigen buurt (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019). Altrade kan worden beschouwd als een stedelijk gebied, maar de antwoorden van de respondenten komen niet in grote mate overeen met de resultaten uit het woononderzoek. Er is geen vergelijkende studie gedaan met een niet-stedelijke omgeving, maar in de interviews kwam naar voren dat de respondenten de grootte en de sfeer van de woning juist waardeerden. Er waren verschillende meningen over de buitenruimte van de woning, dus hier zou wel naar voren kunnen komen dat gezinnen buiten de stad de buitenruimte meer waarderen. Daarnaast gaven alle respondenten aan dat ze gehecht zijn aan de buurt, wat dus ook niet overeenkomst met de resultaten uit het woononderzoek. De respondenten gaven aan juist veel contact te hebben met de burens en zich thuis te voelen in de buurt.

6.4. Overige conclusies

In dit onderzoek speelde ook de aanname van Alkemade een rol. Is het coronavirus anti-stedelijk en willen mensen echt de stad verlaten? De coronacrisis en de bijbehorende lockdown zijn geen redenen om te willen verhuizen voor de gezinnen in Altrade. Voor hen is er geen twijfel mogelijk: ze willen hier niet meer weg.

Uit de interviews kwamen een aantal onderwerpen naar voren die niet zo zeer een directe koppeling hebben met de hoofdvraag van dit onderzoek, maar die wel wijzen op overeenkomsten met de literatuur. Onderzoek van Lia Karsten wees uit dat gezinnen in de stad vaak deelwerken, zich identificeren met de stad, en de voorzieningen in de stad waarderen (Karsten, 2015). Alle respondenten werkten deeltijd en in de interviews kwam naar voren dat de respondenten zich erg bewust zijn van het feit dat ze dichtbij de stad wonen. De code 'nabijheid stad' is de meest genoemde code uit de hele analyse en in meerdere interviews werd benoemd dat de gezinnen het fijn vinden om zo dichtbij de stad te wonen. Hieruit kan worden opgemaakt dat de groep respondenten overeenkomt met de onderzoeksgroep die Karsten geïnterviewd heeft.

Daarnaast bleek uit onderzoek van Mulder (Mulder, 2013) dat veel gezinnen op een bepaald moment niet meer nadenken over een verhuizing, omdat ze na het krijgen van kinderen al gehecht zijn aan de buurt en de school bijvoorbeeld. Ook kopers stellen vaak eerst een huis, voordat

ze aan kinderen beginnen (Mulder, 2013). Tijdens de interviews kwam deze perceptie heel erg duidelijk naar voren. Meerdere respondenten benoemden dat de school van de kinderen meespeelt in hun overweging om in de buurt te blijven wonen.

7. Discussie en aanbevelingen

Wat betreft de uitvoering van dit onderzoek zijn er een aantal onderwerpen die achteraf beter anders aangepakt hadden kunnen worden, of waar kanttekeningen bij geplaatst moeten worden. In dit hoofdstuk worden deze punten stuk voor stuk toegelicht.

Ten eerste geeft dit onderzoek een beeld van de beleving van jonge gezinnen in Altrade, maar is de samenstelling van de groep respondenten niet representatief voor de hele buurt. Alle respondenten waren tussen de eind dertig en begin veertig, hadden kinderen tussen de 3 en 8 jaar en woonden samen. Alle koppels zijn hetero en meer dan de helft van de respondenten is werkzaam in het onderwijs. Aangezien er bij het benaderen van de respondenten sprake is geweest van het zogenaamde 'sneeuwbaaleffect', kende een aantal respondenten elkaar via de school van de kinderen. Hierdoor hadden de respondenten kinderen in dezelfde leeftijdsgroep en waren er met name gezinnen met kinderen van 7 jaar. Ook woonden alle gezinnen in een woonhuis. Dat de samenstelling van de groep respondenten vrij homogeen is, zorgt ervoor dat er een duidelijk beeld geschetst kan worden over de ervaringen van gezinnen met deze kenmerken, Altrade is om deze reden ook gekozen als onderzoeksgebied. Echter kan er in dit onderzoek niet gesproken worden over een representatieve groep respondenten voor de gehele buurt Altrade, omdat er bijvoorbeeld geen gezinnen zijn geïnterviewd die in een huurhuis wonen.

In de methodologie wordt Altrade aangeduid als de buurt tussen de Groesbeekseweg en de Berg en Dalseweg en dat ongeveer reikt van de Oranjesingel tot de Kazerne. Het onderzoeksgebied werd aangewezen onder de veronderstelling dat de grenzen van de buurt duidelijk waren onder de bewoners, maar achteraf bleek hier verwarring over te zijn. Altrade is onderdeel van het stadsdeel Nijmegen-Oost, maar het blijkt dat veel mensen heel Nijmegen-Oost als Altrade zien. Uiteindelijk zijn er 3 respondenten geïnterviewd die niet in het aangegeven onderzoeksgebied Altrade wonen, maar net erbuiten. Aangezien tijdens de interviews duidelijk werd dat de respondenten gebruik maken van dezelfde voorzieningen en de buurten vergelijkbaar zijn, is de verwachting dat deze verwarring geen invloed heeft op de onderzoeksresultaten.

Een derde discussiepunt heeft te maken met de onderzoeksmethode, aangezien er in deze interviews enkel met een ouder van het gezin is gesproken. Tijdens de interviews is er ook ingegaan op de ervaringen van partners en kinderen en die van het gezin als geheel, maar onbewust zijn deze ervaringen wellicht toch onderbelicht gebleven. Bovendien had er in het interview achteraf een beter onderscheid gemaakt kunnen worden tussen de intelligente lockdown van het voorjaar en de lockdown waar Nederland op het moment dat het interview afgenomen werd in zat. Bij veel vragen

ging het al snel over de intelligente lockdown van het voorjaar, omdat toen de kinderen ook thuisonderwijs hadden en hier ook een aantal vragen over gingen. Doordat deze vragen over thuisonderwijs als een van de eerste vragen gesteld werden en ook het lekkere weer van het voorjaar gauw ter sprake kwam bij de vragen over de tuin, werd er in veel gevallen een beeld geschetst over de situatie in het voorjaar. Achteraf hadden er meer vragen gesteld kunnen worden over de ervaringen van de respondenten op het moment dat het interview afgenomen werd, aangezien de respondenten dan geen beroep hoefden te doen op hun geheugen. Een ander discussiepunt van de onderzoeksmethode is dat er in het interview meer vragen gefocust hadden kunnen worden op de fysieke leefomgeving van de respondenten. Een aantal respondenten vroeg aan het begin van het interview nadrukkelijk wat de hoofdvraag van het onderzoek was, waardoor het voor hen duidelijk was dat de fysieke leefomgeving onderzocht werd. Bij het afnemen van de interviews is er geen rekening gehouden met deze verschillen, maar tijdens het analyseren van de interviews kwam naar voren dat de respondenten die dit hadden gevraagd in hun antwoorden vaker verwijzen naar de 'ruimtelijke' ervaringen, in plaats van op sociaal vlak. Een voorbeeld hiervan is dat Anne tijdens het bespreken van de thuiswerksituatie, zelf begon over hoe ze het in huis hadden ingericht.

Het laatste discussiepunt wat betreft de methodologie heeft te maken met triangulatie. In het onderzoek is in gematigde mate gebruik gemaakt van triangulatie, wat de interne validiteit negatief beïnvloedt. Er is een kleine online observatie uitgevoerd in de buurt, maar dit was met name bedoeld om de objectieve ruimte in beeld te krijgen. De woonbeleving van de gezinnen is voornamelijk onderzocht aan de hand van interviews als waarnemingsmethode, zonder een kwantitatieve methode als enquêtes of uitgebreide observatie (Vennix, 2016). Voor een hogere interne validiteit had er nog een observatie uitgevoerd kunnen worden of enquêtes onder een grotere groep gezinnen in de buurt (Vennix, 2016).

Aan de hand van de uitkomsten van dit onderzoek, kunnen er een aantal aanbevelingen opgesteld worden voor vervolgonderzoek. Gezien er in dit onderzoek alleen respondenten zijn geïnterviewd in dezelfde leeftijdsgroep, met kinderen in dezelfde leeftijdsgroep en met een woonhuis, is het voor een vervolgonderzoek aan te bevelen om gezinnen te interviewen in andere woonsituaties. Door kwantitatief in plaats van kwalitatief onderzoek uit te voeren naar de tevredenheid van gezinnen tijdens de lockdown, is er een grotere groep respondenten te bereiken. In dit onderzoek is er bewust gekozen voor half-gestructureerde interviews, om zo ervaringen in kaart te brengen. Voor een vervolgonderzoek zouden enquêtes echter een goede onderzoeksmethode zijn om de waardering van een grotere groep gezinnen te meten.

Ook een vergelijkende studie met gezinnen die wonen in een niet-stedelijk gebied zou een

waardevol vervolgonderzoek zijn. Door ook de ervaringen van gezinnen die in buitengebieden wonen te onderzoeken, kan er een vergelijking gemaakt worden tussen gezinnen in de stad en gezinnen buiten de stad. De aanname van rijksbouwmeester Alkemade (Nieuwsuur, 2020) dat de coronacrisis de revival van het platteland kan betekenen, kan hierdoor verder bevestigd of ontkracht worden.

Tot slot is onderzoek naar de veranderende dagelijkse activiteiten van gezinnen in de stad tijdens de coronacrisis een interessant vervolgonderzoek. Uit het onderzoek van Karsten (Karsten, 2015) kwam naar voren dat gezinnen in de stad, waarbij allebei de ouders werken, de nabijheid van voorzieningen en activiteiten prettig vinden (zie figuur 2 op pagina 23). De helft van de respondenten gaf ongeveer aan dat ze met het gezin niet zo heel veel activiteiten missen, omdat ze toch al niet zo heel graag naar de dierentuin gingen bijvoorbeeld. Andere ouders gaven aan dat ze dit juist wel heel erg missen en hier weer naar uitkijken. Ook benoemden Max en Anne bijvoorbeeld de drukke levensstijl die nu opeens wegviel. Dit kwam ook overeen met de column van Merel Pit, wat in het theoretisch kader besproken is. Uit deze interviews is er veel informatie te verkrijgen over dagelijkse activiteiten en hoe het dagelijks leven van gezinnen veranderd is tijdens de lockdown. Ouders werken thuis en sporten en clubjes vallen weg bijvoorbeeld. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek zou zijn of gezinnen nog in de stad willen blijven wonen, als de voordelen die de stad met zich meebrengt niet meer gelden tijdens de coronacrisis. Daarnaast benoemden de respondenten ook veel gevolgen van de coronacrisis op sociaal vlak, welke interessant zijn om verder te onderzoeken. Bijvoorbeeld de rol die opa's en oma's spelen in het wel of niet oppassen op de kleinkinderen, of vriendschappen met andere gezinnen die hechter zijn geworden door de lockdown.

In de praktijk zorgt dit onderzoek voor meer begrip van de situatie van gezinnen tijdens de lockdown in de stad. Opvallend was dat veel respondenten tijdens de interviews een vergelijking maakten met andere situaties, waarbij ze benoemden dat ze het relatief erg goed hebben. Voor de Gemeente Nijmegen en andere stadsgemeentes is het aan te bevelen om zich te verdiepen in de woonbeleving van gezinnen die het qua ruimte minder goed hebben dan de gezinnen in Altrade. Ook werden de speeltuinen in de buurt enorm gewaardeerd. Aan de hand van de resultaten van dit onderzoek is dan ook aan te bevelen voor stadsbesturen om na te gaan of er genoeg speelruimte is in kinderrijke buurten.

Bibliografie

- Bakx, A. S.-B. (2020). *Het welbevinden en motivatie van kinderen in het basisonderwijs tijdens onderwijs op school en afstandsonderwijs: de visie van ouders*. Tilburg, Utrecht, Nijmegen: Onderwijsonderzoekswerkplaats POINT i.s.m. Nederlands Jeugdinstituut. Opgeroepen op November 17, 2020
- BNSP. (2020, juli 1). Stefan Bödecker vertelt in Youtube Nieuwsuur over het pandemieproof herinrichten van Nederlandse steden. Opgeroepen op November 19, 2020, van <https://www.bnsp.nl/stefan-bodecker-vertelt-in-youtube-nieuwsuur-over-het-pandemieproof-herinrichten-van-nederlandse-steden/>
- Buurtvereniging Altrade Nijmegen Oost. (z.d.). Contact opnemen. Opgeroepen op november 18, 2020, van <http://www.altrade.nl/contact/>
- CBS. (2020, april 1). *1,9 miljoen huishoudens met jonge kinderen*. Opgeroepen op november 18, 2020, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2020/14/1-9-miljoen-huishoudens-met-minderjarige-kinderen>
- CBS. (2019, juni 29). Ruim 1 op de 10 gezinnen verliet Amsterdam in 2018. Opgeroepen op april 21, 2021, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/26/ruim-1-op-10-jonge-gezinnen-verliet-amsterdam-in-2018>
- CBS. (z.d.). *Wat zijn de gevolgen van corona voor arbeid en inkomen?* Opgeroepen op 17 november, 2020, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/cbs-cijfers-coronacrisis/wat-zijn-de-gevolgen-van-corona-voor-arbeid-en-inkomen->
- Consultancy. (2020, april 7). *Coronacrisis: lijst van cruciale beroepen en vitale sectoren*. Opgeroepen op november 17, 2020, van <https://www.consultancy.nl/nieuws/28246/coronacrisis-lijst-van-cruciale-beroepen-en-vitale-sectoren>
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of Qualitative Research (3rd ed.): Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. doi:<https://dx-doi-org.ru.idm.oclc.org/10.4135/9781452230153>
- Debackere, E. (2020). *Publieke ruimte na corona: 'Voor een doorbraak moet de crisis lang genoeg duren'*. Apache. Opgeroepen op april 20, 2021, van <https://lirias.kuleuven.be/retrieve/590716>
- Engbersen, G. V. (2020). *De bedreigde stad: de maatschappelijke impact van COVID-19 op Rotterdam*. Kenniswerkplaats Leefbare Wijken. Opgeroepen op november 10, 2020, van <https://www.kenniswerkplaats-leefbarewijken.nl/publicaties/de-bedreigde-stad-de-maatschappelijke-impact-van-covid-19-op-rotterdam/>
- Felder, N., & Kapteijn, B. (2013). *Opzet Gezin in de Stad*. Opgeroepen op oktober 10, 2020, van <http://www.gezinindestad.nl/onderzoek/>

- Funda. (2020, oktober 13). *Iets meer interesse in wonen buitenaf*. Opgeroepen op oktober 18, 2020, van <https://www.funda.nl/voormakelaars/artikel/iets-meer-interesse-in-wonen-buiten-de-stad/>
- Gehl. (2020). *Public Space & Public Life during COVID 19*. Opgeroepen op april 20, 2021, van <https://covid19.gehlpeople.com/files/report.pdf>
- Gemeente Nijmegen. (2020a). *Aantrekkelijke stad*. Opgeroepen op november 18, 2020, van swm.nijmegen: <https://swm.nijmegen.nl/p40142/aantrekkelijke-stad>
- Gemeente Nijmegen. (2020b). *Waardering bewoners voor buurt en stad*. Opgeroepen op november 18, 2020, van swm.nijmegen: <https://swm.nijmegen.nl/p39963/waardering-bewoners-voor-buurt-en-stad>
- Gemeente Nijmegen. (2020c). *Stad- en wijkmonitor 2020*. Opgeroepen op oktober 30, 2020, van <https://swm.nijmegen.nl/p40846/altrade>
- Gleaser, E. (2020, mei 10). *A life-or-death moment for cities*. Opgeroepen op oktober 14, 2020, van <https://www.manhattan-institute.org/a-life-or-death-moment-for-cities-coronavirus>
- Google Maps. (z.d.). *Altrade Nijmegen*. Opgeroepen op november 7, 2020, van <https://www.google.com/maps/place/Altrade,+Nijmegen/@51.8390156,5.8643417,15z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x47c7085138bb2bbd:0x9264ad5c9a83ef4a!8m2!3d51.8381162!4d5.8755844>
- Hendriks, M. (2020, april 22). *Floris Alkemade en de toekomst van Nederland*. Opgeroepen op november 8, 2020, van College van Rijksadviseurs: <https://www.collegevanrijksadviseurs.nl/actueel/nieuws/2020/04/21/floris-alkemade-over-de-toekomst-van-nl>
- Hospers, G.-J., & Renooy, P. (2020, mei 1). *De hypochondrische stad*. Opgeroepen op november 10, 2020, van Gebiedsontwikkeling.nu: <https://www.gebiedsontwikkeling.nu/artikelen/de-hypochondrische-stad/>
- Hospers, G.-J., Van Melik, R., & Ernste, H. (2015). *Visies op de stad: van tuindorp tot smartcity*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Karsten, L. (2010). Housing as a way of life: towards an understanding of middle-class families' preferences for an urban residential location. *Urban studies. Society. - Vol.1: Cities as social spaces*, 357-372. doi:<https://doi.org/10.1080/02673030601024630>
- Karsten, L. (2014, juli 4). *Stad 3.2. S+RO*, 10-16. Opgeroepen op november 10, 2020, van https://issuu.com/platform31/docs/2014_sro3_lezerspdf_6a815d0e0a3de4/3
- Karsten, L. (2015, januari 26). *Opgroeien in de stad*. (T. Metz, Interviewer) Opgehaald van <https://vimeo.com/117846093>
- Laarman, K. (2017). *Gelukkig of gevangen in de stad?* Utrecht. Opgeroepen op november 10, 2020, van <https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/354102/GELUKKIG%20OF%20GEVANGEN%20IN%20DE%20STAD.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

- Lefebvre, H. (1991). *Critique of everyday life / Vol. 1, Introduction*. Londen: Verso.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2019, mei 28). *Ruimte voor Wonen*.
Opgeroepen van
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/05/28/ruimte-voor-wonen%E2%80%9D-kernpublicatie-woon-2018>
- Mulder, C. H. (2013). Family dynamics and housing: Conceptual issues and empirical findings. *Demographic Research*, 29(14), 355-378. [14].
<https://doi.org/10.4054/DemRes.2013.29.14>
- Nieuwsuur. (2020, oktober 9). *Corona versnelt de trek naar het platteland, zeggen makelaars*.
Opgeroepen op oktober 12, 2020, van
<https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2351705-corona-versnelt-de-trek-naar-het-platteland-zeggen-makelaars.html>
- Nieuwsuur. (2020, juni 27). *Dit is niet de laatste pandemie, dus moeten onze steden op de schop*.
Opgeroepen op november 19, 2020, van
<https://www.youtube.com/watch?v=vEN-AAbYT3o&t=354s>
- NOS. (2020, mei 1). *Zij werken door tijdens de coronacrisis*. Opgeroepen op november 17, 2020, van nos.nl:
<https://nos.nl/collectie/13838-zij-werken-door-tijdens-de-coronacrisis.html>
- Pit, M. (2020, mei 11). *Hoe pandemieproof is Paradijswijk?* Opgeroepen op oktober 10, 2020, van Stadsleven.nu:
<https://www.stadsleven.nu/2020/05/11/hoe-pandemieproof-is-paradijswijk/>
- Rijksoverheid. (2020a, maart 12). *Nieuwe maatregelen tegen verspreiding coronavirus in Nederland*. Opgeroepen op oktober 13, 2020, van Rijksoverheid:
<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/03/12/nieuwe-maatregelen-tegen-verspreiding-coronavirus-in-nederland>
- Rijksoverheid. (2020b, maart 15). *Aanvullende maatregelen onderwijs, horeca, sport*. Opgeroepen op oktober 13, 2020, van Rijksoverheid:
<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/03/15/aanvullende-maatregelen-onderwijs-horeca-sport>
- Rijksoverheid. (2020c, maart 24). *Aanvullende maatregelen 23 maart*. Opgeroepen op oktober 13, 2020, van Rijksoverheid:
<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/03/24/aanvullende-maatregelen-23-maart>
- Rijksoverheid. (2020d, mei 6). *Vermijd drukte, houd 1,5 meter afstand*. Opgeroepen op oktober 13, 2020, van Rijksoverheid:
<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/05/06/vermijd-drukke-houd-15-meter-afstand>
- Rijksoverheid. (2020e, oktober 13). *Gedeeltelijke lockdown om besmettingen terug te dringen*. Opgeroepen op oktober 16, 2020, van Rijksoverheid:
<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/10/13/gedeeltelijke-lockdown-om-besmettingen-terug-te-dringen>

- Rijksoverheid. (2020f, december 14). *Lockdown om contacten tot een minimum te beperken*. Opgeroepen op februari 9, 2021, van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/nieuws/2020/12/14/lockdown-om-contacten-tot-een-minimum-te-beperken>
- Schoorl, F. (2020, mei 20). *Ruimtelijk onthaasten in tijden van corona*. Opgeroepen op november 10, 2020, van Gebiedsontwikkeling.nu: <https://www.gebiedsontwikkeling.nu/artikelen/ruimtelijk-onthaasten-tijden-van-corona/>
- Stichting de 4daagse. (2020, april 21). *Vierdaagse 2020 afgelast*. Opgeroepen op november 20, 2020, van 4daagse.nl: <https://www.4daagse.nl/nl/11-nederlands/nieuws/487-vierdaagse-2020-afgelast.html>
- Vennix, J. (2016). *Onderzoeks- en interventiemethodologie*. Nijmegen: Pearson.
- Verenigde Naties. (2020, juli 3). *COVID-19: Dynamische kaarten visualiseren haalbaarheid social distancing in Nederland*. Opgeroepen op november 19, 2020, van <https://unric.org/nl/covid-19-dynamische-kaarten-visualiseren-haalbaarheid-social-distancing-in-nederland/>
- Verschuren, P., & Doorewaard, H. (2015). *Het ontwerpen van een onderzoek*. Amsterdam: Boom Lemma uitgevers.
- WeetMeer buurtinformatie. (z.d.). *Altrade*. Opgeroepen op november 16, 2020, van Weetmeer.nl: <http://www.weetmeer.nl/buurt/Nijmegen/Altrade/02680204>
- WIJ & Stichting Voor Werkende Ouders. (2020). *Ouderschap...in tijden van corona!* Opgeroepen op oktober 30, 2020, van <https://wij.nl/blogs-mama/ouderschap-in-tijden-van-corona-moeders-willen-gratis-kinderopvang-en-meer-hulp>
- Yerkes, M., André, S., Besamusca, J., Remery, C., van der Zwan, R., Kruijven, P., . . . de Beer, P. (2020). *Werkende ouders in tijden van Corona*. Utrecht, Amsterdam en Nijmegen: Universiteit Utrecht, Universiteit van Amsterdam en Radboud Universiteit. doi: <https://hdl.handle.net/2066/219061>

Bijlage 1: Flier respondenten benaderen

Radboud Universiteit

Goedendag!

Voor mijn bachelorscriptie ben ik op zoek naar gezinnen die ik zou mogen interviewen over hun ervaringen met de ruimtelijke omgeving tijdens de intelligente lockdown van het afgelopen voorjaar. In mijn onderzoek richt ik me met name op jonge gezinnen die in Altrade wonen en waarvan de kinderen op de basisschool zitten. Ik ben benieuwd hoe jullie het huis en de omgeving ervaren hebben tijdens de coronacrisis. Hoe vonden jullie bijvoorbeeld de grootte van het huis en waren er genoeg plekken om te spelen?

De interviews zullen in verband met corona plaatsvinden via Skype en zullen ongeveer een uur duren. Ik hoor het graag als u interesse heeft, we kunnen dan samen kijken naar een geschikt moment.

Met vriendelijke groet,

Chris van Balen

Studente Geografie, planologie en milieu, jaar 3

Bijlage 2: Nieuwe flyer respondenten benaderen

ONDERZOEK NAAR GEZINNEN IN ALTRADE

Wilt u meedoen?

HET ONDERZOEK

Voor mijn bachelorscriptie doe ik onderzoek naar de beleving van de buurt tijdens de intelligente en gedeeltelijke lockdown. Hiervoor ben ik op zoek naar gezinnen uit Altrade die ik zou mogen interviewen over hun ervaringen met de ruimtelijke omgeving ten tijde van de coronacrisis.

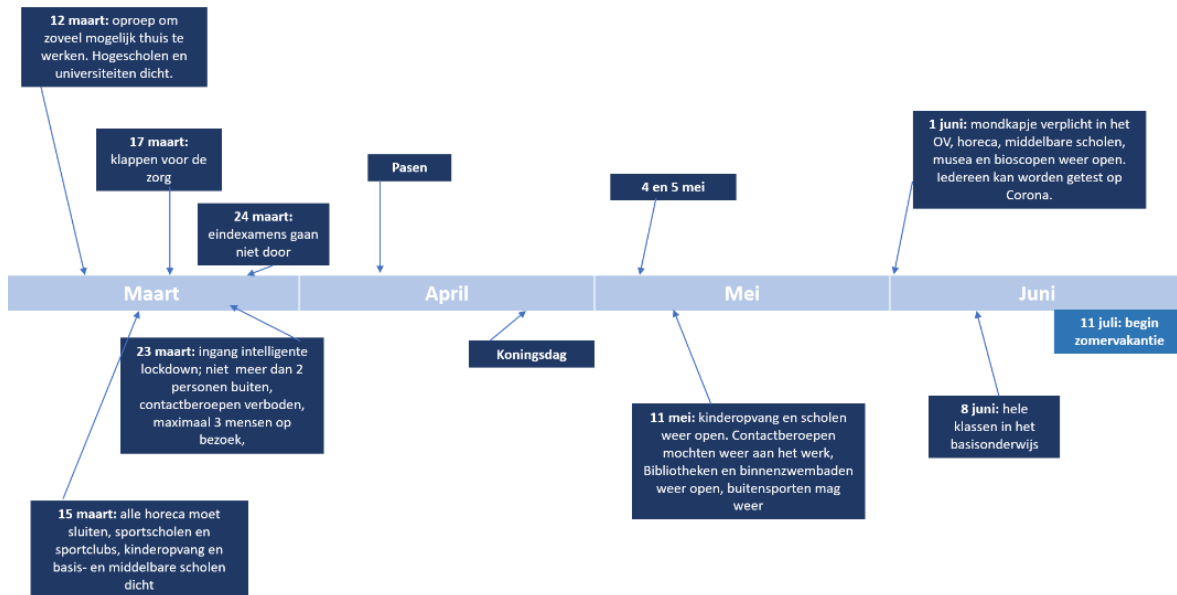
WIE?

In mijn onderzoek richt ik me met name op jonge gezinnen waarvan (een van) de kinderen op de basisschool zitten. Ik ben benieuwd wat jullie ervaringen zijn met jullie woning en Altrade tijdens de lockdown. Hoe vinden jullie bijvoorbeeld de grootte en indeling van het huis en zijn er genoeg plekken om buiten te spelen?

HOE?

De interviews zullen in verband met corona online plaatsvinden en zullen ongeveer een half uur duren. Door deel te nemen aan het interview draagt u bij aan een beter begrip van de situatie van jonge gezinnen in Nijmegen ten tijde van de coronacrisis. Bent u geïnteresseerd of heeft u een vraag? Dan kunt u mij een e-mail sturen op [\[redacted\]](mailto:). Als u mee wilt doen aan het onderzoek, hoor ik dit het liefst voor zondag 20 december. Hopelijk bent u enthousiast geworden, ik kijk uit naar uw reactie!

Bijlage 3: Tijdlijn

Tijdlijn intelligente lockdown. Verschillende bronnen van Rijksoverheid (Rijksoverheid, 2020a) (Rijksoverheid, 2020b) (Rijksoverheid, 2020c) (Rijksoverheid, 2020d).

Bijlage 4: Het interview en de interviewgide

In het interview zijn uiteindelijk de volgende onderwerpen besproken, omdat deze uit de theorie belangrijk zijn geacht. Ten eerste is er gevraagd in welke sector de respondenten werkzaam zijn. De sector waarin de respondenten werkzaam zijn is van grote invloed op hoe de coronacrisis ervaren is. Wanneer een van de, of beide respondenten in de zorg werken, of een ander cruciaal beroep hebben (Consultancy, 2020), zal er namelijk geen sprake zijn geweest van thuiswerken en thuisonderwijs, maar moesten de respondenten op locatie werken en konden de kinderen naar de opvang. Bovendien is de eerste coronagolf voor onder andere veel zorgmedewerkers een zware periode geweest (NOS, 2020). Een andere reden waarom het van belang is om te vragen wat voor beroep de respondenten uitoefenen, is omdat er veel mensen in bijvoorbeeld de evenementensector hun baan zijn kwijtgeraakt (CBS, z.d.) of in onzekerheid zitten over hun baan. Daarnaast blijkt meeste mensen die in de stad wonen een baan hebben in de creatieve sector (Karsten, 2014). Gezien de klap die deze sector tijdens de coronacrisis gehad heeft, is het van belang hier rekening mee te houden. Tot slot is het wenselijk om te weten of de ouders allebei werken of dat een van hen werkt. De verwachting is dat in de meeste gevallen allebei de ouders een baan hebben, aangezien eerder onderzoek aangetoond heeft dat dit in de steden gebruikelijk is (Karsten, 2014). Hierbij wordt er uitgegaan van een tweeoudergezin, maar ook eenoudergezinnen of ouders van een gezin in andere gezinsvorm kunnen voorkomen in het onderzoek.

Gezien het belang van de nabijheid van voorzieningen (Karsten, 2010) en het dagelijks leven zal er tijdens de interviews ook kort in worden gegaan op de hobby's, mobiliteit en gewoontes van het gezin. De meeste nadruk zal liggen op de waardering van de woning en van de buurt. Hierbij is het van belang om de operationalisatie om te zetten in een logische vraagstelling.

Het sociale leven van de respondenten, waaronder de sociale cohesie en de sociale contacten in de buurt onder vallen, zal vrijwel niet besproken worden tijdens het interview. De nadruk ligt op de ruimtelijke omgeving van de respondenten, maar misschien komt hun sociale leven aan bod. Aangezien dit een half gestructureerd interview betreft, kan het zijn dat de respondent uitwijkt naar een sociale ervaring in de buurt. Bovendien kan de coronacrisis een gevoelig onderwerp zijn voor respondenten, bijvoorbeeld wanneer iemand in hun omgeving ziek is geworden of is overleden aan het virus. Hier moet dan ook rekening mee worden gehouden tijdens het interview.

Het Woononderzoek meet de tevredenheid met de woning en tevredenheid met de woonomgeving aan de hand van de mate van tevredenheid. De categorieën waar de respondenten uit kiezen zijn 'zeer tevreden', 'tevreden', 'niet tevreden, maar ook niet ontevreden', 'ontevreden' en 'zeer ontevreden' (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019).

Tijdens de interviews dienen deze stellingen in vraagvormen omgezet te worden. Bovendien loop je met vragen als 'de woning is niet te klein' en 'de woning is niet te groot' al snel het risico dat er twee soortgelijke antwoorden gegeven worden tijdens het interview. Bij dit soort vragen is het dan ook van belang om te kijken hoe meerdere vragen gecombineerd kunnen worden tot één vraag, zodat het gesprek goed blijft lopen. Daarnaast biedt dit de mogelijkheid om door te vragen.

Bij de tevredenheid van de woning komen de volgende stellingen aan bod:

- De indeling van de woning is geschikt
- De woning is niet te klein
- De woning is niet te groot
- De woning ademt een goede sfeer
- De woning is goed onderhouden
- Buitenruimte

Aan de hand van deze stellingen kunnen de volgende vragen opgesteld worden:

1. Wat vinden jullie van de indeling van de woning?
2. Wat vinden jullie van de grootte van de woning?
3. Vinden jullie dat de woning een goede sfeer uitademt?
4. Hoe waarderen jullie het onderhoud van de woning?
5. Wat vinden jullie van de buitenruimte bij de woning?
6. Was er tijdens de lockdown voldoende ruimte om naar buiten te gaan?

Net als bij de tevredenheid met de woning meet het woononderzoek deze aspecten aan de hand van de mate van tevredenheid. De categorieën waar de respondenten uit kiezen zijn 'zeer tevreden', 'tevreden', 'niet tevreden, maar ook niet ontevreden', 'ontevreden' en 'zeer ontevreden' (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2019).

Bij de tevredenheid met de woonomgeving komen de volgende stellingen aan bod:

- Tevredenheid woonomgeving algemeen
- De bebouwing in de buurt is aantrekkelijk
- Het is niet vervelend om in deze buurt te wonen
- Als mogelijk ga ik niet uit deze buurt verhuizen

- Ik ben gehecht aan deze buurt
- Ik voel me thuis in deze buurt

Aan de hand van deze stellingen kunnen de volgende vragen opgesteld worden:

1. Wat vinden jullie over het algemeen van Altrade?
2. Zijn jullie gehecht aan de buurt? Voelen jullie je hier thuis?
3. Denken jullie er op dit moment over na om te verhuizen?
  - a. Zo ja, waarnaartoe? En waarom?

De factor openbare ruimte is niet opgesteld aan de hand van het woononderzoek. De vragen die gekoppeld zijn aan de openbare ruimte kunnen dan ook rechtstreeks opgesteld worden vanuit het conceptueel model en horen bij de beleving van de fysieke woonomgeving.

De vragen die gesteld kunnen worden om een beeld te geven van de openbare ruimte zijn:

1. Zijn er speelbare parken of pleinen nabij?
2. Is er een speeltuin in de buurt? Maken jullie hier gebruik van? Waarom niet/wel?
3. Maken jullie gebruik van de faciliteiten hier in de buurt?
4. Hoe ziet jullie dagelijks leven op het gebied van sporten en hobby's er op dit moment uit?
  - a. Is dit de afgelopen maanden veranderd?

Daarnaast zullen er vragen worden gesteld over onder andere het werk van de respondenten en de ervaringen met thuisonderwijs. In het conceptueel model valt 'reistijd' onder de openbare ruimte. Aangezien werk tijdens het interview een apart topic is, is ervoor gekozen om de reistijd te bespreken bij het onderwerp 'werk'. De interviewguide is hieronder (vanaf pagina 79), weergegeven.

Interviewguide

Inleiding

Hallo, we hebben al kort even contact gehad, maar mijn naam is Chris. Ik zit in het derde jaar van de studie Geografie, planologie en milieu aan de Radboud Universiteit en ik doe dit onderzoek voor mijn bachelorscriptie. Allereerst bedankt dat ik u mag interviewen en bedankt voor uw tijd. Ik zal kort vertellen waar mijn onderzoek over gaat en wat u kunt verwachten vandaag.

Ik ben benieuwd wat jullie ervaringen zijn met het leven in een stadsbuurt tijdens corona. De vragen zullen vooral gaan over de tevredenheid met de buurt en met jullie woning. Ik heb gekozen om me alleen te richten op gezinnen, omdat jullie thuis hebben moeten werken en thuisonderwijs hebben moeten geven. Het interview zal ongeveer een half uur duren en alles wat besproken wordt is vertrouwelijk. De ervaringen die u mij vertelt, verwerk ik in mijn onderzoeksresultaten, maar zijn niet tot u te herleiden. Alles is anoniem en er zullen geen namen vermeld worden. Ik zou het fijn vinden om het interview op te nemen, zodat ik het nog kan terugluisteren om de resultaten te verwerken, alleen ik zal het horen. Vindt u dit goed? U heeft het recht om vragen niet te beantwoorden en om het interview te stoppen wanneer u maar wilt. Mocht dat zo zijn, geef het gerust aan. Voordat we beginnen met het interview, vroeg ik me af of ik een leeftijd zou mogen noteren? Dat is om een compleet beeld te geven van de respondent.

Heeft u nog vragen?

Oké, dan start ik nu de opname.

Inleidende vragen

Hoelang wonen jullie al in Altrade?

- a. Mag ik vragen waar ongeveer in de buurt jullie wonen?
- b. Waarom hebben jullie destijds gekozen voor deze woning/deze buurt?

Met hoeveel wonen jullie in huis?

- a. Hoeveel kinderen? Welke leeftijd(en)?
- b. Tijdens de lockdown zijn er ook veel mensen die een huisdier hebben genomen, hebben jullie ook huisdieren?

Is dit tijdens de coronacrisis besloten?

(Misschien komt er uit deze vragen dat de ouders uit elkaar zijn, mocht het nog niet besproken zijn bij "met hoeveel wonen jullie in huis", nog vragen: Mag ik vragen hoe vaak de kinderen bij u zijn?)

Thuisonderwijs

Tijdens de intelligente lockdown waren de scholen gesloten vanaf half maart en gingen na de meivakantie weer gedeeltelijk open. In die tijd moest er thuisonderwijs gegeven worden aan jullie kind(eren) van (..) en (..) jaar en na de kerstvakantie zal dit weer het geval zijn.

- a. Hoe hebben jullie dit destijds vormgegeven?
- b. Hoe heeft u dit ervaren?
- c. Hoe was dit voor het gezin?
- d. Werkte u op dat moment vanuit huis?
- e. En uw partner?

Werk

Mag ik vragen wat voor beroep u heeft? En uw partner?

Tijdens de periode van thuiswerken is jullie huis ook direct jullie kantoor. Hebben jullie allebei de mogelijkheid gehad om een fijne werkplek te creëren?

Normaal gesproken is het pendelen van en naar werk ook onderdeel van een werkdag, is er wat dat betreft veel veranderd voor jullie tijdens de periode van thuiswerken?

Werken jullie op dit moment ook nog veel vanuit huis, of ook weer deels op kantoor?

*Tevredenheid
woning*

Tijdens de coronacrisis zijn we veel meer thuis dan normaal. Hoe heeft u uw woning in deze tijd ervaren? Hoe hebben uw partner en kinderen de woning ervaren?

- a. Er zijn veel mensen aan het klussen geslagen, jullie ook?
- b. Heeft u het gevoel dat er genoeg ruimte is voor iedereen in huis?
- c. Bent u tevreden met de indeling van het huis?

Nu we steeds meer thuis zijn merk ik bij mezelf dat ik meer dan anders de behoefte heb om mijn kamer gezellig te maken. Ervaart u dit ook zo?
Vindt u dat de woning een fijne sfeer uitademt?

Afgelopen voorjaar was het heel erg mooi weer. Hebben jullie bij jullie huis ook buiten kunnen zitten?

- a. Wat vindt u van deze buitenruimte (tuin/balkon/dakterras)?
- b. Wat vinden de kinderen hiervan?

Altrade

We hebben het tot nu toe voornamelijk gehad over jullie woning en hoe jullie deze ervaren. Aan het begin van het interview gaven jullie aan dat jullie in Altrade zijn komen wonen omdat de [benoemen reden waarom de respondent in Altrade is komen wonen] jullie aantrok.

Ik vroeg me af wat u over het algemeen van de buurt vindt?

Als u door de buurt wandelt of fietst, wat vindt u dan van de bebouwing in de buurt?

Denkt u er op dit moment over na om te verhuizen?

- a. Zo ja, waarnaartoe? En waarom?
- b. Zo nee, wat zijn redenen om te blijven?

Jullie wonen ondertussen ... jaar in Altrade. In hoeverre bent u gehecht aan de buurt? In hoeverre is uw partner gehecht aan de buurt?

- a. Zo ja, maakt Altrade anders dan andere buurten?
- b. Zo niet, heeft u een idee waardoor dit komt?

Openbare ruimte

We hebben het net al kort gehad over jullie kinderen. Ik vroeg me af waar in de buurt zij graag buitenspelen?

- a. Hoe ver zijn ze op dat moment ongeveer van huis?
- b. Hoe vinden uw kinderen bijvoorbeeld de stoep of straat voor uw huis als speelplek?
- c. Waar zijn de dichtstbijzijnde parken, pleinen of speeltuinen? Spelen uw kinderen daar weleens?

Altrade is een stadsbuurt en heeft veel winkels en horeca, bijvoorbeeld aan de Daalseweg. In hoeverre maakt u hier gebruik van?

Door de coronacrisis waren een lange tijd sportclubs gesloten en op dit moment gaan we weer een strenge lockdown in.

- a. Hoe ervaart u uw vrije tijd op dit moment?
- b. Wat zijn op dit moment dingen die jullie als gezin graag doen in jullie vrije tijd?
- c. Is dit veranderd sinds het begin van de coronacrisis?

Het voelt gek om dit te vragen nu we weer een lockdown ingaan, maar wat zijn dingen die jullie graag weer willen doen met het gezin, als alles weer terug naar normaal is?

We zijn aangekomen bij het einde van het interview. Ik kijk heel even door of alles besproken is wat ik graag wilde vragen.

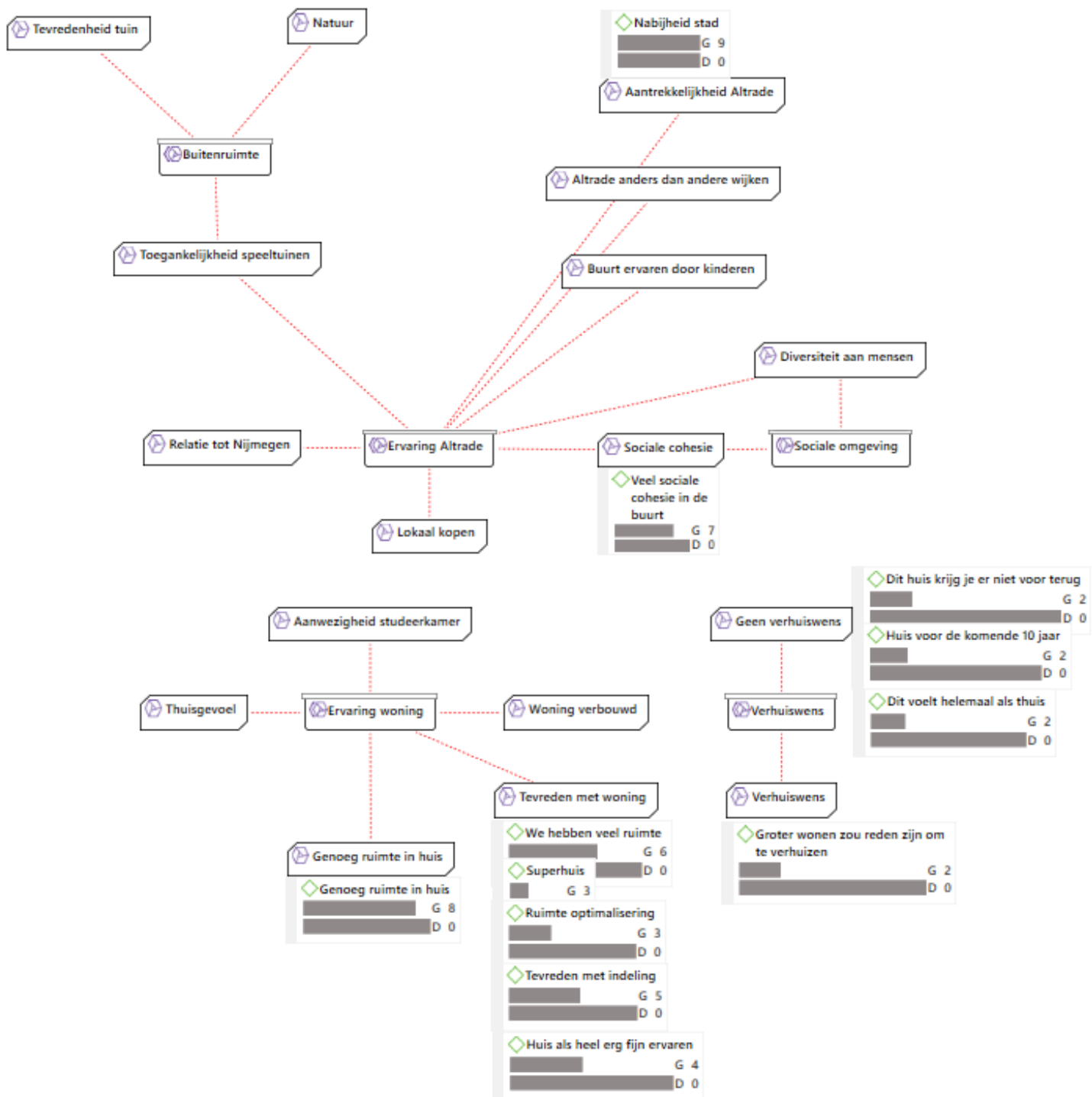
Heeft u misschien nog een aanvulling of iets wat u graag kwijt wilt?

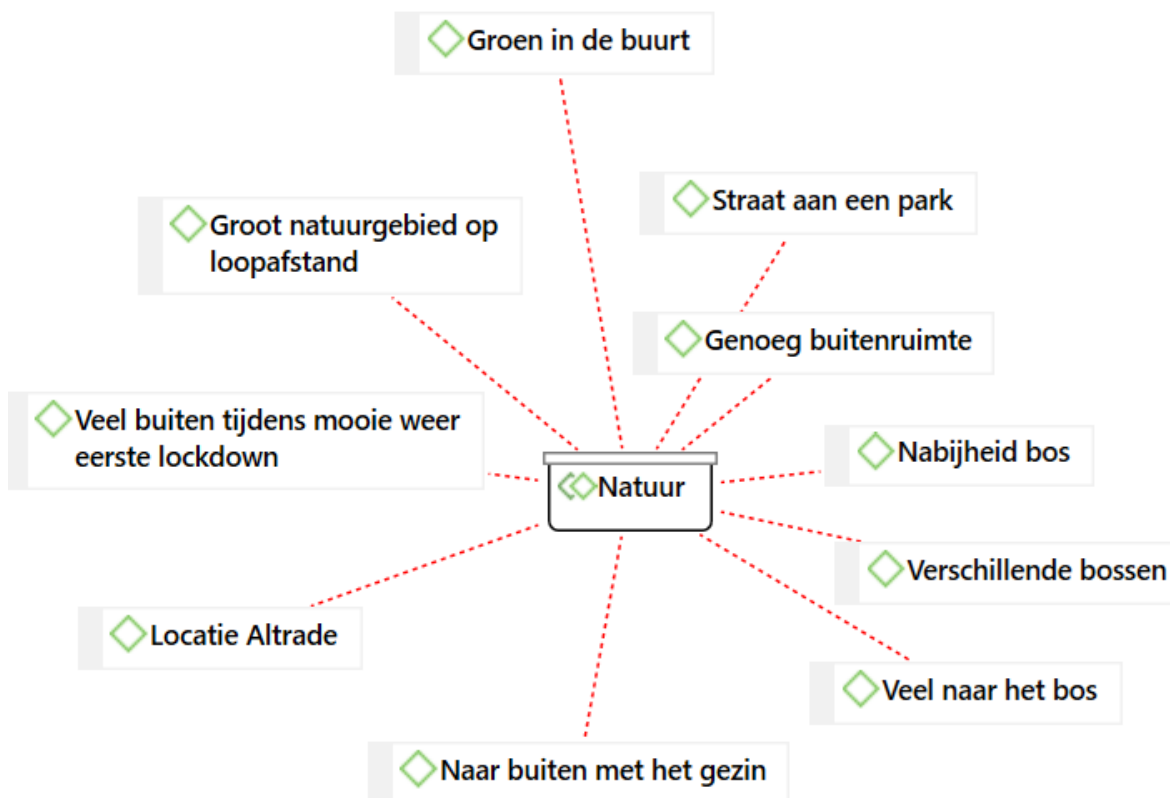
Afsluiting

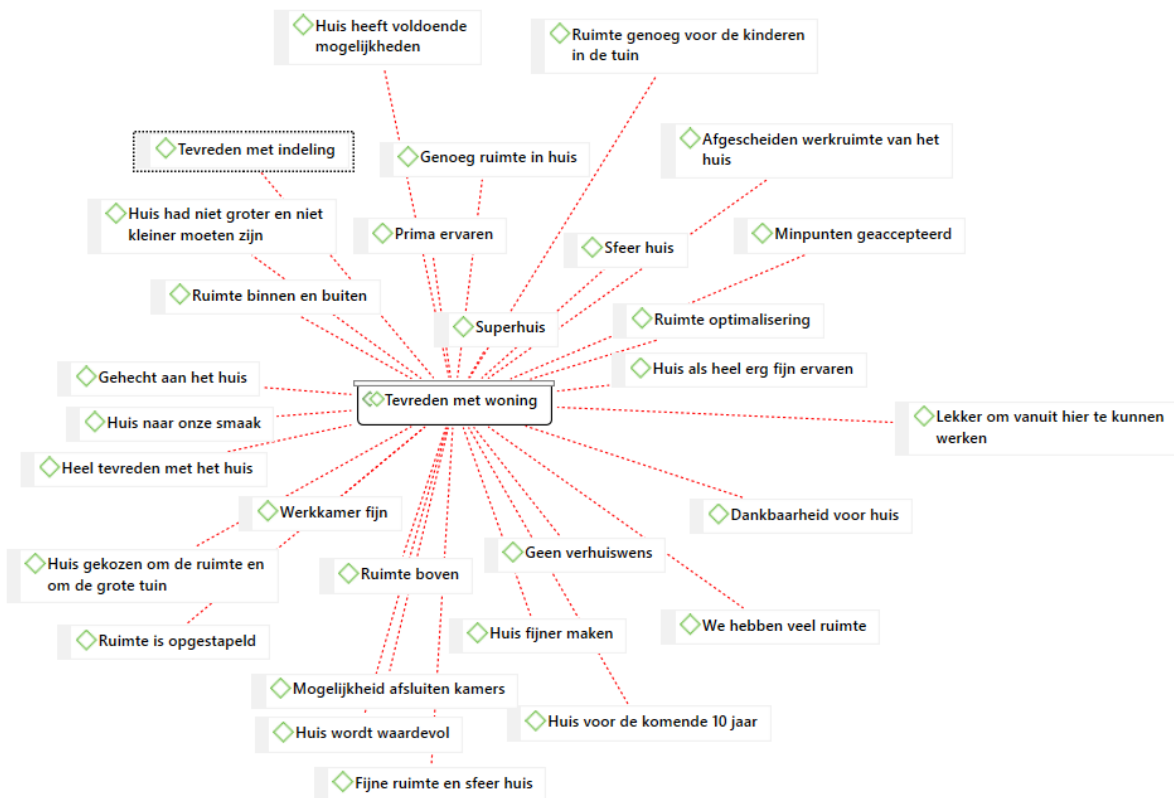
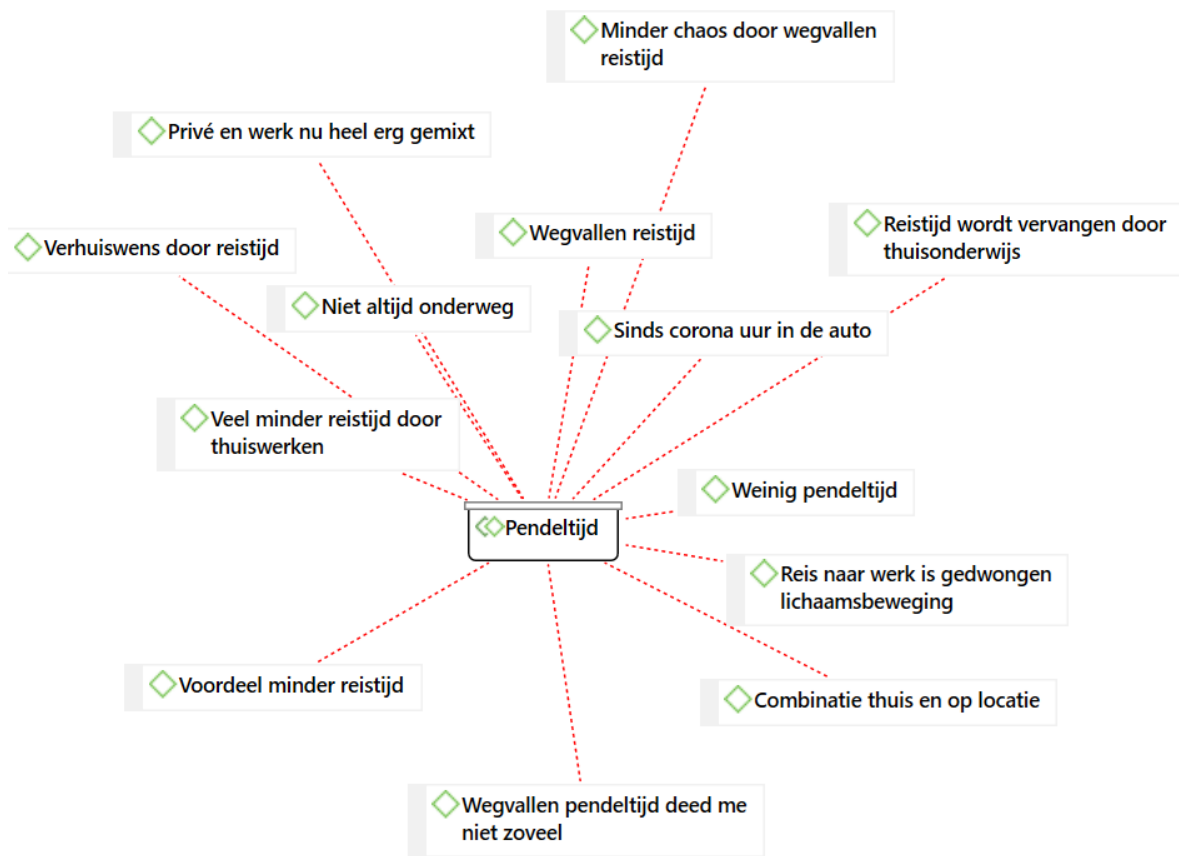
Heel erg bedankt voor uw tijd, u heeft me goed geholpen! Nogmaals, uw antwoorden zijn volledig vertrouwelijk en anoniem. Als ik later in het proces nog aan vragen denk, vindt u het goed als ik nog een keer contact met u opneem? Zou u de resultaten van het onderzoek willen hebben, als ik het onderzoek afgerond heb?

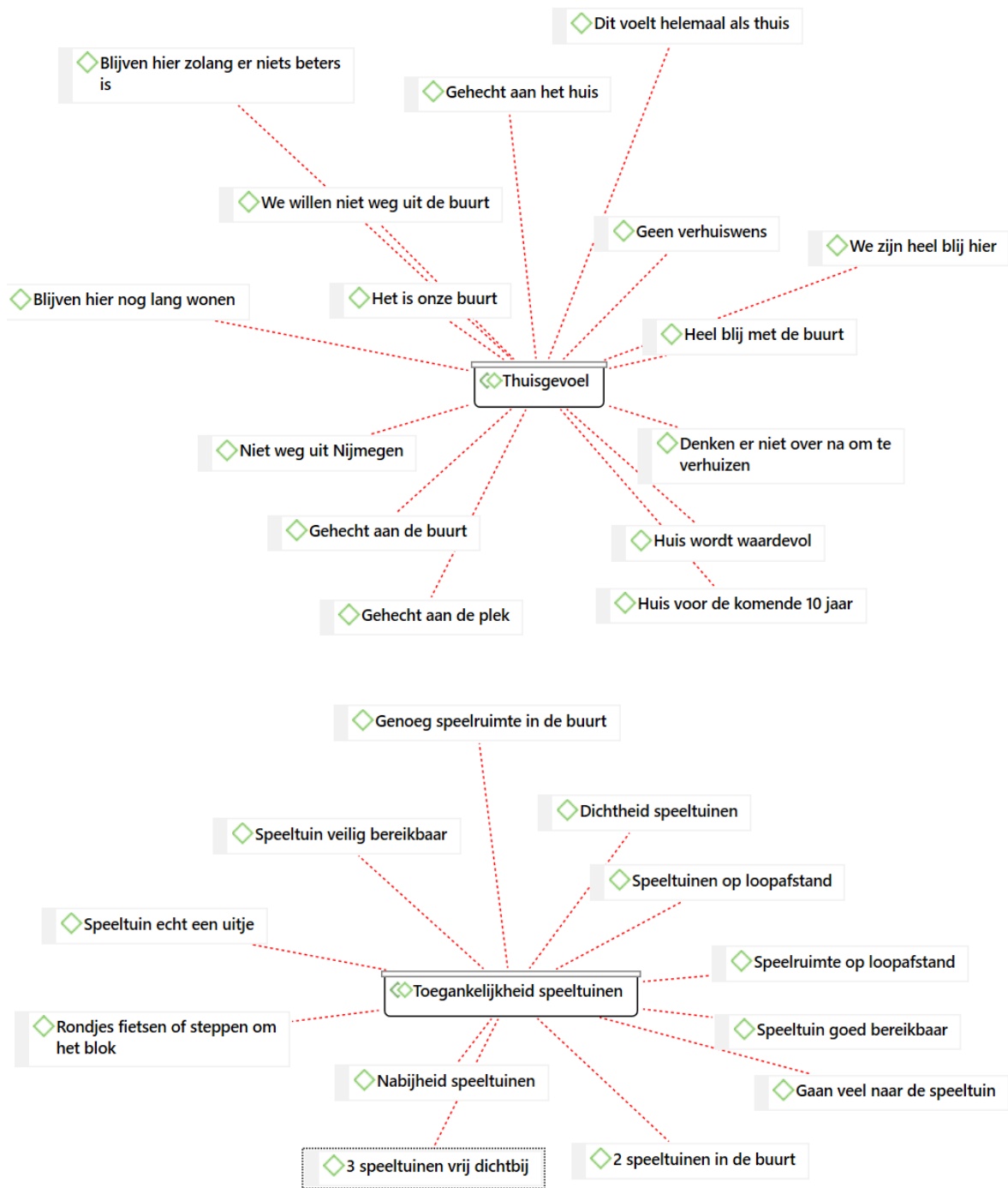
Heel erg bedankt, nog een fijne dag/avond!

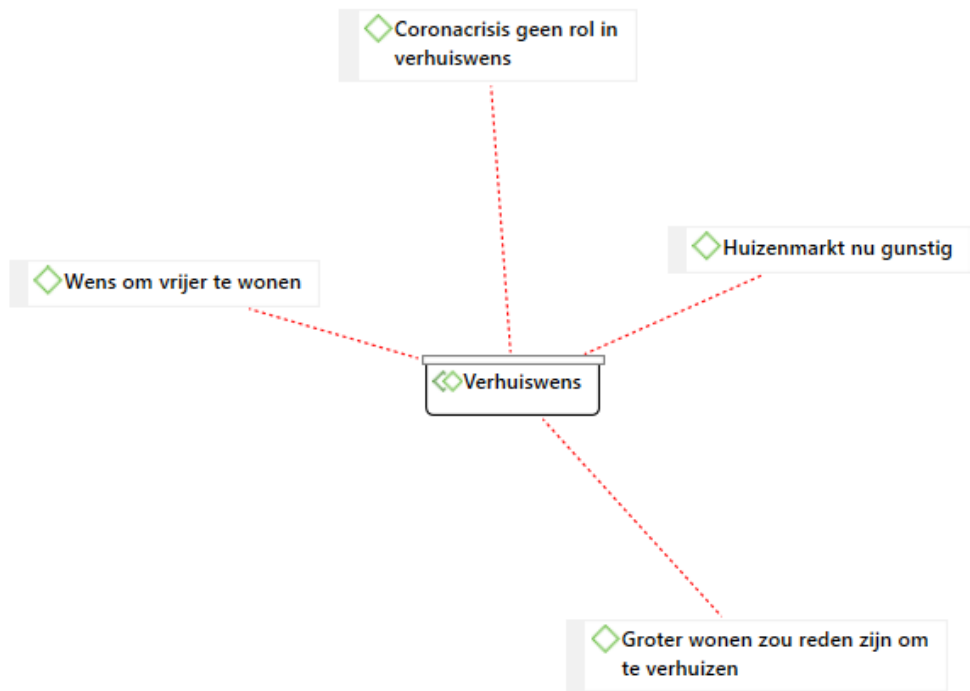
Bijlage 5: Atlas.ti documenten

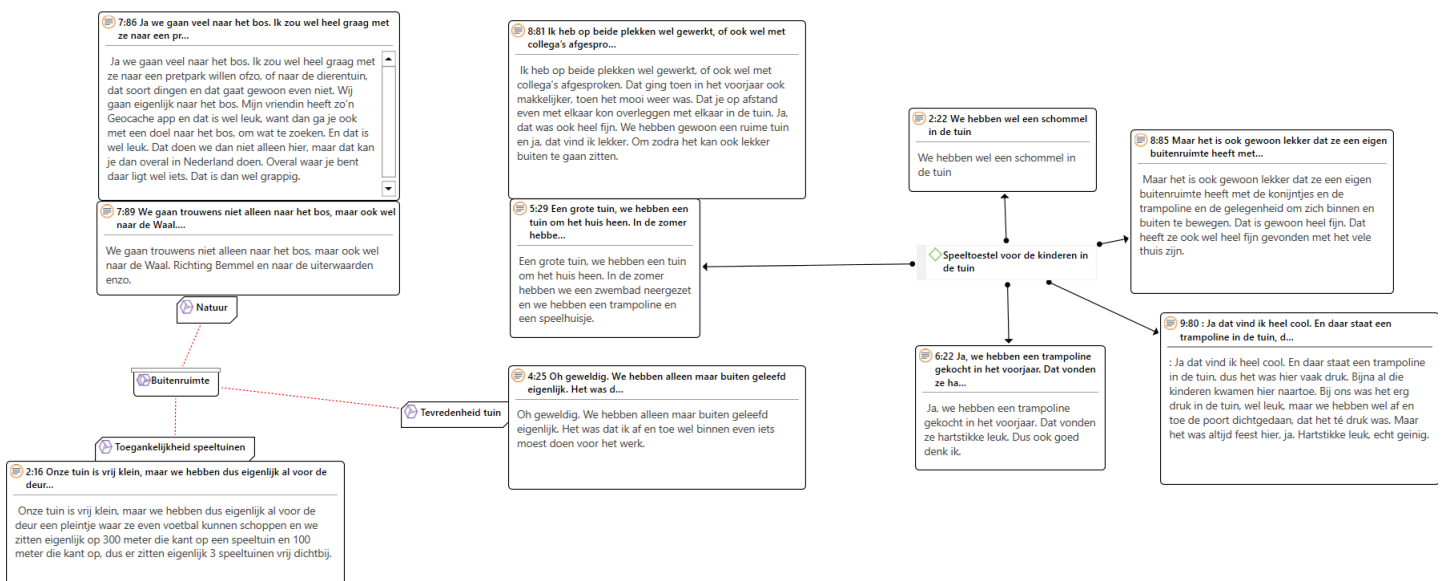
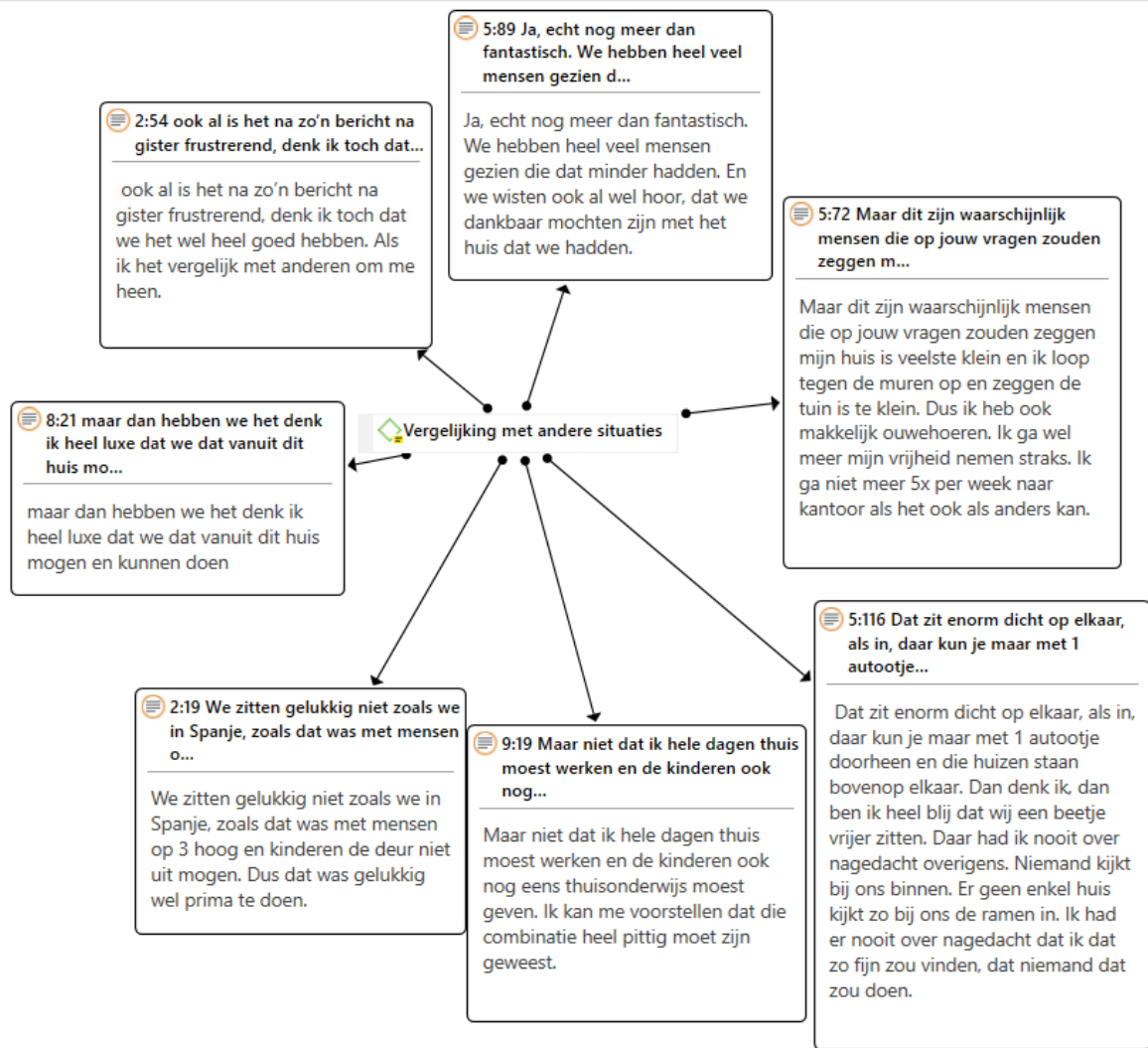

	Interview 1 Anne Atlas.ti Gr=73	Interview 2 Floor Atlas.ti Gr=64	Interview 3 Max Atlas.ti Gr=83	Interview 4 Eva Atlas.ti Gr=50	Interview 5 Bart Atlas.ti Gr=59	Interview 6 Machteld Atlas.ti	Interview 7 Job Atlas.ti Gr=77	Totals
Aanbod verzieningen Gr=14; GS=8	4	3	2	1	2	2	0	14
Aantrekkelijkheid Altrade Gr=31; GS=19	5	6	4	5	4	5	2	31
Aanwezigheid studeerkamer Gr=11; GS=6	1	1	2	2	2	2	1	11
Bebouwing buurt Gr=6; GS=9	0	0	0	0	4	2	0	6
De mensen in Altrade Gr=35; GS=33	11	4	6	2	1	6	5	35
Dingen om naar uit te kijken Gr=9; GS=7	3	2	1	0	1	1	1	9
Geen verhuiswens Gr=9; GS=7	2	3	1	1	0	1	1	9
Genoeg ruimte in huis Gr=20; GS=8	1	1	6	2	5	2	3	20
Lokaal kopen Gr=14; GS=9	0	2	1	1	3	4	3	14
Natuur Gr=31; GS=10	1	2	6	6	5	6	5	31
Pendeltijd Gr=19; GS=13	3	1	5	4	3	2	1	19
Sociale cohesie Gr=28; GS=20	5	4	4	1	0	5	9	28
Tevreden met woning Gr=49; GS=29	3	5	14	4	10	6	7	49
Tevredenheid tuin Gr=27; GS=23	2	5	2	2	5	4	7	27
Thuisgevoel Gr=26; GS=15	3	3	4	2	3	8	3	26
Toegankelijkheid horeca Gr=5; GS=5	1	3	0	0	1	0	0	5
Toegankelijkheid speeltuinen Gr=22; GS=12	4	2	3	2	3	3	5	22
Verhuiswens Gr=4; GS=4	0	0	0	1	0	0	3	4
Woning verbouwd Gr=18; GS=18	1	4	6	1	1	4	1	18
Zware periode thuisonderwijs Gr=22; GS=24	1	3	6	2	6	2	2	22